

APEK

**Agencija za pošto in elektronske
komunikacije Republike Slovenije**
Stegne 7, p. p. 418
1001 Ljubljana
telefon: 01 583 63 00, faks: 01 511 11 01
e-naslov: info.box@apek.si, <http://www.apek.si>
davčna št.: 10482369

38241-6/2013/4

ANALIZA UPOŠTEVNEGA TRGA 3

»Zaključevanje klicev v posamičnih javnih telefonskih omrežjih na fiksni lokaciji (medoperatorski trg)«

S PREDLAGANIMI OBVEZNOSTMI

Ljubljana, december 2013

Kazalo

Uporabljeni izrazi.....	4
1. Pravna podlaga za analizo upoštevne trga 3	7
1.1. Pregled regulacije upoštevne trga 3	8
1.2. Prenosljivost fiksnih telefonskih števil	10
2. Postopek analize upoštevne trga 3.....	11
2.1. Potek zbiranja podatkov	11
2.2. Pregled ponudnikov javno dostopnih telefonskih storitev na fiksni lokaciji	11
2.3. Sodelovanje z organom pristojnim za varstvo konkurence	13
3. Trg fiksne telefonije	15
3.1. Javno dostopne telefonske storitve na fiksni lokaciji	15
3.2. Medomrežno povezovanje operaterjev	18
3.3. Povezovanje operaterjev z omrežjem družbe Telekom Slovenije d.d.	20
3.4. Postopen prehod s TDM na all-IP omrežje družbe Telekom Slovenije d.d.....	22
3.5. Omrežje učinkovitega operaterja	24
4. Opredelitev upoštevne trga.....	29
4.1. Opredelitev trga proizvodov in storitev	29
4.1.1. Zamenljivost povpraševanja na trgu.....	30
4.1.1.1. Storitve upravljane IP telefonije kot javno dostopna telefonska storitev	32
4.1.1.2. Klici znotraj istega omrežja kot substitut za klice v druga fiksna omrežja	36
4.1.1.3. Klici v mobilnih omrežjih kot substitut za klice v fiksnih omrežjih	37
4.1.1.4. Neupravljana govorna komunikacija preko interneta	38
4.1.1.5. Rezidenčni in poslovni uporabniki	40
4.1.1.6. Vpliv klicanih uporabnikov na zamenljivost povpraševanja	40
4.1.2. Zamenljivost ponudbe na trgu.....	42
4.2. Opredelitev geografskega trga	43
4.3. Zaključki glede opredelitve upoštevne trga	44
5. Analiza upoštevne trga o obstoju konkurence	46
5.1. Tržni deleži operaterjev na upoštevni trgu in spreminjanje njihovih deležev v daljšem obdobju.....	47
5.2. Ovire za vstop na upoštevni trg in vpliv na potencialno konkurenco na tem trgu	50
5.3. Vpliv velikih uporabnikov na moč operaterja (izravnalna kupna moč)	51
5.4. Zaključki analize o obstoju konkurence na upoštevni trgu	51
6. Predlagane obveznosti na upoštevni trgu 3.....	54

6.1. Obveznost dopustitve operatorskega dostopa do določenih omrežnih zmogljivosti in njihove uporabe	55
6.2. Obveznost zagotavljanja enakega obravnavanja.....	57
6.3. Obveznost zagotavljanja preglednosti	60
6.4. Obveznost cenovnega nadzora in stroškovnega računovodstva	62
6.4.1. Opis stroškovne metodologije	62
6.4.2. Predlagane obveznosti cenovnega nadzora	67
6.4.3. Oblikovanje cen ostalih storitev, nujnih za zaključevanje klicev.....	71
Kazalo slik	73
Kazalo tabel	73

Uporabljeni izrazi

CS/CPS oz. »izbira ali predizbira operaterja« je storitev, preko katere lahko naročniki dostopajo do storitev vseh medomrežno povezanih izvajalcev javno dostopnih telefonskih storitev, tako da pri vsakem klicu z uporabo posebne številke izberejo drugega izvajalca storitve (izbira) ali da vnaprej izberejo izvajalca storitve, pri čemer lahko to izbiro ob vsakem klicu prekličejo z uporabo številke drugega izvajalca storitve (predizbira).

WLR oz. »medoperatorski zakup naročniških priključkov« je veleprodajna storitev preko katere lahko operaterji, ki niso lastniki omrežja, končnim uporabnikom ponudijo direktni dostop do javnega telefonskega omrežja na fiksni lokaciji na omrežju drugega operaterja.

Dostopovno omrežje je del javnega komunikacijskega omrežja, ki povezuje končne uporabnike z najbližjo vstopno točko operaterja omrežja, s katerim so končni uporabniki neposredno povezani.

Krajevna zanka je komunikacijski vod, ki povezuje omrežno priključno točko na naročnikovi strani z najbližjim glavnim delilnikom ali drugo enakovredno napravo v fiksnem javnem telefonskem omrežju.

Razvezan dostop do krajevne zanke pomeni zagotovitev dostopa do krajevne zanke vstopajočemu operaterju preko povsem razvezanega dostopa ali sodostopa do krajevne zanke, pri čemer ni potrebna sprememba lastništva krajevne zanke.

Širokopasovno omrežje je javno komunikacijsko omrežje, ki omogoča prenos podatkov z visoko hitrostjo.

Paketi storitev vključujejo dve ali več konvergenčni storitvi (širokopasovni dostop do interneta, IP telefonijo, kabelska oz. IP televizijo ali mobilno telefonijo), ki jih operaterji končnim uporabnikom ponujajo skupaj za eno ceno.

Odprto širokopasovno omrežje (OŠO) je širokopasovno omrežje, ki je izgrajeno na podlagi javno-zasebnega partnerstva in je kot tako dostopno vsem operaterjem pod enakimi pogoji.

FTTH oz. »optika do doma« je dostopovno omrežje, ki je sestavljeno iz optičnih vodov v dovajalnem in zaključnem segmentu, t.j. da je omrežna priključna točka na naročnikovi strani (hiša oz. v večstanovanjskih enotah stanovanje oz. poslovni prostori) prek optičnih vlaken povezana z glavnim optičnim delilnikom (ODF).

Omrežna priključna točka je fizična točka, na kateri ima naročnik dostop do javnega komunikacijskega omrežja; kadar omrežja vključujejo komutacijo ali usmerjanje, se omrežna priključna točka določi s posebnim omrežnim naslovom, ki je lahko povezan s številko ali imenom naročnika.

Javno dostopna telefonska storitev je storitev, ki je na voljo javnosti za neposredno ali posredno oddajanje in sprejemanje nacionalnih in mednarodnih klicev z uporabo števil iz nacionalnega načrta oštevilčenja, prenosljivost števil ter dostop do storitev klica v sili.

Klasična telefonija oz. »TDM telefonija« je javno dostopna telefonska storitev, ki temelji na vodovno komutiranem govornem prometu.

IP telefonija kot upravljana govorna storitev je javno dostopna telefonska storitev, ki temelji na paketno komutiranem govornem prometu. Slednja praviloma preko širokopasovnega dostopa omogoča oddajanje in sprejemanje notranjih in mednarodnih klicev z uporabo števil iz nacionalnega načrta oštevilčenja, prenosljivost števil ter dostop do storitev klica v sili. Na trgu pa obstaja tudi več oblik neupravljanje IP telefonije, ki pa ne zagotavlja zahtevanih nivojev kakovosti storitev ter zakonsko določenih zahtev. Izraz »IP telefonija« se v analizi uporablja le za upravljano obliko storitve.

Operater je operater omrežja oziroma izvajalec storitve.

Operater omrežja je fizična ali pravna oseba, ki zagotavlja javno komunikacijsko omrežje ali pripadajoče zmogljivosti ali je obvestila pristojni regulativni organ o nameravanem zagotavljanju javnega komunikacijskega omrežja ali pripadajočih zmogljivosti.

Izvajalec storitve je fizična ali pravna oseba, ki izvaja javno dostopno elektronsko komunikacijsko ali je obvestila pristojni regulativni organ o nameravanem izvajanju javno dostopne elektronske komunikacijske storitve. V analizi se za ta namen uporablja tudi izraz »ponudnik storitve«.

Medomrežno povezovanje je fizično in logično povezovanje javnih komunikacijskih omrežij, ki jih uporablja isti ali drug operater, da omogoči uporabnikom enega operaterja komunikacijo z uporabniki istega ali drugega operaterja ali dostop do storitev, ki jih zagotavlja drug operater. Storitve lahko zagotavljajo udeležene stranke ali druge stranke, ki imajo dostop do omrežja. Medomrežno povezovanje je posebna vrsta operatorskega dostopa, ki je izveden med operaterji javnih komunikacijskih omrežij.

Operatorski dostop pomeni zagotovitev razpoložljivosti naprav oziroma storitev drugemu operaterju pod določenimi pogoji, bodisi na izključni ali neizključni podlagi, za zagotavljanje elektronskih komunikacijskih storitev. Med drugim zajema: dostop do omrežnih elementov in pripadajočih zmogljivosti, ki lahko vključuje tudi priključitev opreme s fiksnimi ali nefiksnimi sredstvi (zlasti to vključuje dostop do krajevne zanke ter naprav in storitev, ki so potrebne za zagotavljanje storitev prek krajevne zanke), dostop do fizične infrastrukture, vključno z zgradbami, kanali in drogovi, dostop do ustreznih sistemov programske opreme vključno s sistemi za podporo obratovanja, dostop do pretvorbe števil ali do sistemov, ki zagotavljajo enakovredno delovanje, dostop do fiksnih in mobilnih omrežij, zlasti za sledenje, dostop do sistemov s pogojnim dostopom za digitalne televizijske storitve, dostop do virtualnih omrežnih storitev.

Skupna lokacija oz. »kolokacija« predstavlja skupno uporabo komunikacijskih objektov oziroma zagotavljanje fizičnega prostora in tehničnih zmogljivosti potrebnih za namestitve in povezavo ustrezne opreme drugega operaterja za izvajanje storitev elektronskih komunikacij.

Vertikalno integrirani operater je operater, ki hkrati deluje na več različnih nivojih maloprodajnega in veleprodajnega zagotavljanja omrežij in izvajanja storitev.

Klic je zveza, vzpostavljena s pomočjo javno dostopne telefonske storitve, ki omogoča dvosmerno govorno komunikacijo.

Posredovanje klica obsega del klica od kličočega uporabnika do komutacijskega centra istega operaterja oziroma do točke medomrežne povezave z drugim operaterjem.

Zaključevanje klica obsega del klica od komutacijskega centra istega operaterja oziroma od točke medomrežne povezave z drugim operaterjem do klicanega uporabnika.

Uporabnik je fizična ali pravna oseba, ki uporablja ali zaprosi za uporabo javno dostopne elektronske komunikacijske storitve.

Končni uporabnik je uporabnik, ki ne zagotavlja javnih komunikacijskih omrežij ali javno dostopnih elektronskih komunikacijskih storitev.

Geografske številke so številke iz načrta telefonskega oštevilčenja Republike Slovenije določene v 63. členu ZEKom-1, pri katerih ima en del številke geografski pomen, ki se uporablja za usmerjanje klicev na fizično lokacijo omrežne priključne točke. V primerih uporabe nomadskih storitev, pri katerih uporabnik dostopa do omrežja prek različnih omrežnih priključnih točk, se lahko geografske številke uporabljajo tudi zunaj dodeljenih geografskih območij.

Negeografske številke so številke iz načrta telefonskega oštevilčenja Republike Slovenije določene v 63. členu ZEKom-1, ki niso geografske številke in se uporabljajo v javnih mobilnih omrežjih in za potrebe dostopa do javnih komunikacijskih storitev na fiksni lokaciji.

Številke za klice v sili predstavljajo enotna evropska telefonska številka za klice v sili 112, številka policije 113, enotna evropska telefonska številka za prijavo pogrešanih otrok 116 000 in vse druge številke, ko so kot take določene v načrtu oštevilčenja.

Klici v sili so klici na številke v sili, ki jih obravnavajo organi, ki so v Republiki Sloveniji določeni za sprejemanje takih klicev, vključno z organi pregona, reševalnimi službami na področju zaščite, reševanja in pomoči.

Ostali termini imajo praviloma enak pomen kot v ZEKom-1, če iz besedila analize ne izhaja drugače oziroma so definirani v analizi sami.

1. Pravna podlaga za analizo upoštevne trga 3

V letu 2002 so bile na ravni Evropske unije sprejete naslednje direktive, ki predstavljajo regulatorni okvir na področju elektronskih komunikacij:

- Direktiva 2002/21/EC Evropskega parlamenta in Sveta, ki določa skupni okvir za ureditev elektronskih komunikacijskih omrežij in storitev (OJ L 108/33 z dne 24.4.2002; v nadaljevanju: Okvirna direktiva);
- Direktiva 2002/20/EC Evropskega parlamenta in Sveta, ki usklajuje pravila za odobritev zagotavljanja elektronskih komunikacijskih omrežij in izvajanje elektronskih komunikacijskih storitev (OJ L 108/21 z dne 24.4.2002; v nadaljevanju: Direktiva o odobritvi);
- Direktiva 2002/19/EC Evropskega parlamenta in Sveta, ki ureja dostop do elektronskih komunikacijskih omrežij in pripadajočih zmogljivosti ter njihovom medomrežnem povezovanju (OJ L 108/7 z dne 24.04.2002; v nadaljevanju: Direktiva o dostopu);
- Direktiva 2002/22/EC Evropskega parlamenta in Sveta, ki opredeljuje univerzalne storitve in določa pravice uporabnikov v zvezi z elektronskimi komunikacijskimi omrežji in storitvami (OJ L 108/51 z dne 24.4.2002; v nadaljevanju: Direktiva o univerzalnih storitvah).
- Direktiva 2002/58/EC Evropskega parlamenta in Sveta, ki ureja obdelavo osebnih podatkov in varstvo zasebnosti na področju elektronskih komunikacij (OJ L 201/37 z dne 31.7.2002; v nadaljevanju: Direktiva o varstvu podatkov).

Regulatorni okvir je bil v letu 2009 dopolnjen z naslednjima dvema direktivama in uredbo:

- Direktiva 2009/140/EC Evropskega parlamenta in Sveta ("*Better Regulation Directive*" – Direktiva o boljši regulaciji), ki dopolnjuje direktive 2002/21/EC, 2002/19/EC in 2002/20/EC;
- Direktiva 2009/136/EC ("*Citizens' Rights Directive*" – Direktiva o pravicah državljanov), ki dopolnjuje direktivo 2002/22/EC in
- Uredba 2009/1211, ki ustanavlja "*Body of European Regulators for Electronic Communications*" (BEREC).

Poleg ostalih sprememb je regulatorni paket vzpostavil BEREC (Body of European Regulators for Electronic Communications), telo evropskih regulatorjev elektronskih komunikacij, ki zagotavlja mehanizem za spodbujanje sodelovanja in usklajevanja med nacionalnimi regulatornimi organi in Evropsko komisijo, z namenom spodbujanja razvoja notranjega trga za elektronska komunikacijska omrežja in storitve.

Citirane direktive so bile v slovenski pravni red implementirane z Zakonom o elektronskih komunikacijah (Ur. l. RS, št. 109/2012; v nadaljnjem besedilu: ZEKom-1). ZEKom-1 ureja pogoje za zagotavljanje elektronskih komunikacijskih omrežij in za izvajanje elektronskih komunikacijskih storitev. Agencija na podlagi ZEKom-1 ter njegovih podzakonskih aktov zagotavlja pogoje za učinkovito konkurenco s tem pa omogoča enakopravno delovanje operaterjev na trgu elektronskih komunikacij.

Agencija je pri opravljanju analize upoštevne trga in oceni tržne moči upoštevala tudi Smernice Komisije o analizi trga in oceni pomembne tržne moči v skladu z ureditvenim okvirom Skupnosti za elektronska komunikacijska omrežja in storitve (2002/C 165/03, v nadaljnjem besedilu: Smernice).

Regulatorni okvir na področju elektronskih komunikacij v EU, kot tudi ZEKom-1 predvidevata tristopenjski proces v postopku določitve operaterja s pomembno tržno močjo in naložitve obveznosti z namenom vzpostavitve konkurence na trgu in sicer:

- prvi korak vsebuje določitev upoštevni trgov na področju elektronskih komunikacij v skladu z 99. členom ZEKom-1. Pri tem je potrebno upoštevati Priporočilo Komisije o upoštevni trgih proizvodov in storitev v sektorju elektronskih komunikacij 2007/879/EC (OJ L 344/65 z dne 28.12.2007; v nadaljevanju: Priporočilo Komisije o upoštevni trgih), ki so lahko predmet predhodnega urejanja v skladu z Okvirno direktivo. Evropska komisija je tako v skladu z načeli konkurenčnega prava določila 7 upoštevni trgov, ki so lahko predmet predhodne (ex ante) regulacije. Agencija je omenjene upoštevne trge produktov in storitev prevzela s sprejetjem Splošnega akta o določitvi upoštevni trgov (Ur. l. RS, št. 18/08 in 112/08; v nadaljevanju: Splošni akt o upoštevni trgih).
- v drugem koraku agencija v skladu s prvim odstavkom 100. člena ZEKom-1 v sodelovanju z organom pristojnim za varstvo konkurence opravi v rednih časovnih intervalih analizo trga. Osnovni cilj analize trga je ugotovitev ali na posameznem upoštevni trgu obstaja konkurenca oz. ali ima operater (lahko tudi dva ali več operaterjev skupaj) na posameznem upoštevni trgu pomembno tržno moč. Agencija je v okviru tega postopka po uradni dolžnosti opravljala analizo upoštevne trga 3 »Zaključevanje klicev v posamičnih javnih telefonskih omrežjih na fiksni lokaciji (medoperaterski trg)«;
- v tretjem koraku agencija, v primeru, če na podlagi analize ugotovi, da na trgu ni učinkovite konkurence, določi operaterja s pomembno tržno močjo in mu naloži vsaj eno izmed možnih obveznosti iz 102. do 109. člena ZEKom-1, z namenom reševanja dejanskih ali potencialnih težav na področju konkurence.

1.1. Pregled regulacije upoštevne trga 3

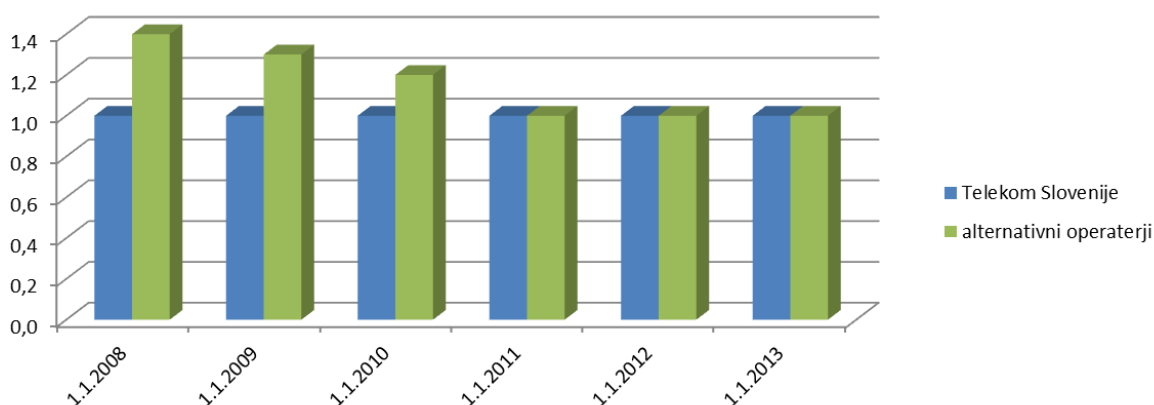
Trg elektronskih komunikacij v Republiki Sloveniji je popolnoma liberaliziran od maja 2001. Podlaga za popolno liberalizacijo je bilo sprejetje Zakona o telekomunikacijah (Ur. l. RS, št. 30/01 in 110/02-ZGO; v nadaljevanju: ZTel-1). Agencija za telekomunikacije, radiodifuzijo in pošto Republike Slovenije (ATRP), kot predhodnica agencije, je na podlagi izvedene tržne analize z regulatorno odločbo št. 300-30/2003/9 z dne 8.5.2003 za obdobje 12 mesecev določila družbo Telekom Slovenije d.d. za operaterja s pomembno tržno močjo za fiksne javne telefonske storitve in za dostop do fiksnega javnega telekomunikacijskega omrežja. Z odločbo so bile družbi Telekom Slovenije d.d. naložene obveznosti, ki se nanašajo na skupno rabo objektov, omogočanja odprtega dostopa do omrežij, nudenja vmesnikov in zakupljenih vodov, omogočanje fiksne javne telefonske storitve in zagotavljanje medomrežnega povezovanja. Prav tako je morala družba Telekom Slovenije d.d. pridobiti

soglasje agencije za Splošne pogoje, ki so vključevali tudi vzorčno pogodbo za uporabnike, in cene ter vsako njihovo spremembo in dopolnitev.

Leta 2004 je bil sprejet Zakon o elektronskih komunikacijah (Ur.l. RS, št. 43/04, v nadaljevanju: ZEKom), ki je povzel evropski regulatorni okvir iz leta 2002. Agencija je tako v skladu z 21. členom ZEKom izvedla analizo predmetnega upoštevne trga »Zaključevanje klicev v posamičnih javnih telefonskih omrežjih na fiksni lokaciji (medoperatorski trg)«, ki je bil s Splošnim aktom o določitvi upoštevne trgov (Ur. l. RS, št. 77/04) določen za predhodno (ex ante) regulacijo in z odločbo št. 300-108/2005/23 z dne 27.12.2005 določila družbo Telekom Slovenije d.d. za operaterja s pomembno tržno močjo na omenjenem upoštevne trgu. Pri tem je agencija družbi Telekom Slovenije d.d. naložila naslednje obveznosti: obveznost dopustitve operatorskega dostopa do določenih omrežnih zmogljivosti in njihove uporabe, obveznost zagotavljanja enakega obravnavanja, obveznost zagotavljanja preglednosti, obveznost cenovnega nadzora in obveznost stroškovnega računovodstva ter obveznost ločitve računovodskih evidenc.

Agencija je v letu 2008 ponovno izvedla analizo predmetnega upoštevne trga in z odločbami št. 3824-61/2007/5 z dne 25.4.2008 družbo Amis d.o.o., št. 3824-62/2007/2 z dne 25.4.2008 družbo In.life d.d., št. 3824-65/2007/2 z dne 25.4.2008 družbo Ljubljanski kabel d.d., št. 3824-67/2007/2 z dne 25.4.2008 družbo Sinfonika d.d., št. 3824-63/2007/4 z dne 25.4.2008 družbo T-2 d.o.o., št. 3824-64/2007/2 z dne 25.4.2008 družbo Tuš Telekom d.d., št. 3824-68/2007/3 z dne 25.4.2008 družbo UPC Telemach d.o.o. in št. 3824-60/2007/3 z dne 25.4.2008 družbo Telekom Slovenije d.d. določila za operaterje s pomembno tržno močjo na predmetnem upoštevne trgu. Vsem navedenim operaterjem so bile z navedenimi regulatornimi odločbami naložene naslednje obveznosti: obveznost dopustitve operatorskega dostopa do določenih omrežnih zmogljivosti in njihove uporabe, obveznost zagotavljanja enakega obravnavanja, obveznost zagotavljanja preglednosti in obveznost cenovnega nadzora. Družbama T-2 d.o.o. in Telekom Slovenije d.d. je bila ob tem naložena tudi obveznost stroškovnega računovodstva, družbi Telekom Slovenije d.d. pa še obveznost ločitve računovodskih evidenc.

Slika 1: Postopen prehod na simetrične cene zaključevanja klicev

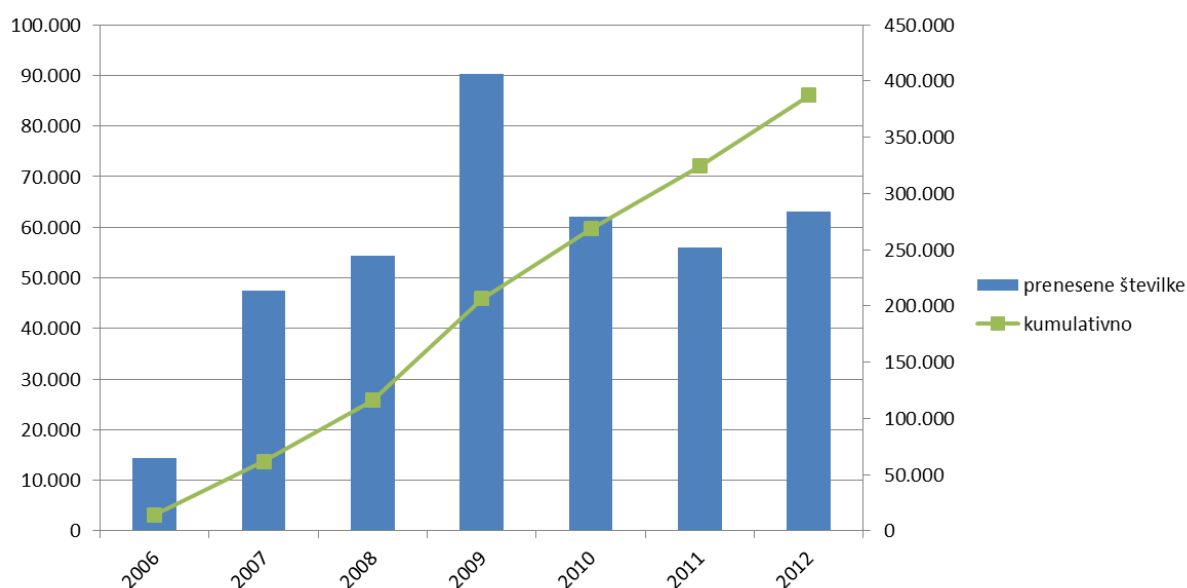
Vir: Podatki APEK, 2013

Agencija je vsem alternativnim operaterjem naložila oblikovanje cene zaključevanja klicev na podlagi stroškovne cene družbe Telekom Slovenije d.d., pri čemer pa je bil alternativnim operaterjem v prehodnem obdobju do 1.1.2011 omogočen postopen prehod na simetrične cene iz izhodiščne asimetrije, ki je znašala 1,4 (slika 1).

1.2. Prenosljivost fiksnih telefonskih števil

Prenosljivost fiksnih telefonskih števil je eden ključnih dejavnikov, ki je še dodatno vplival na razvoj konkurenčnega trga, predvsem zaradi dejstva, da lahko končni uporabnik pri prehodu k drugemu operaterju obdrži svojo obstoječo telefonsko številko, s čimer so se občutno zmanjšale ovire za prehod uporabnikov k drugemu operaterju. Slika 2 prikazuje število prenosov fiksnih telefonskih števil (transakcij) med operaterji v posameznem obdobju. Največ prenesenih števil je bilo zabeleženih leta 2009, od uvedbe prenosljivosti števil leta 2006 do konca obravnavanega obdobja pa je bilo skupaj prenesenih 387.494 fiksnih telefonskih števil, kar predstavlja 28,4 % vseh aktivnih telefonskih števil na trgu.

Slika 2: Število prenosov fiksnih telefonskih števil med operaterji

Vir: Podatki upravljalca centralne baze prenesenih števil, 2013

2. Postopek analize upoštevne trga 3

2.1. Potek zbiranja podatkov

Agencija je na podlagi rednega četrletnega zbiranja podatkov o razvoju trga elektronskih komunikacij in skladno s Splošnim aktom o zbiranju, uporabi in dajanju podatkov o razvoju trga elektronskih komunikacij (Ur. l. RS, št. 73/07) od fizičnih in pravnih oseb, ki zagotavljajo elektronska komunikacijska omrežja oziroma izvajajo elektronske komunikacijske storitve ter so vpisane v uradno evidenco agencije, pridobila podatke, na podlagi katerih je izvedla tržno analizo predmetnega upoštevne trga.

2.2. Pregled ponudnikov javno dostopnih telefonskih storitev na fiksni lokaciji

V uradni evidenci operaterjev javnih komunikacijskih omrežij in storitev agencije je bilo v času opravljanja analize vpisanih 27 operaterjev mednarodnih in nacionalnih javno dostopnih telefonskih storitev na fiksni lokaciji (tabela 1).

Tabela 1: Seznam operaterjev nacionalnih in mednarodnih javno dostopnih telefonskih storitev na fiksni lokaciji

Operater	Naslov	Pošta	Kraj
AKCENTIS d.o.o.	Gradišče V 9	1291	Škofljica
ALSTAR, d.o.o.	Kamenškova ulica 1	2000	Maribor
AMIS, d.o.o.	Tržaška cesta 85	2000	Maribor
ARIO, d.o.o.	Partizanska cesta 37	2000	Maribor
AT & T d.o.o.	Trg republike 3	1000	Ljubljana
COMPATEL Ltd	6th Floor, 94 Wigmore Street	W1U 3RF	London, GB
Detel Global, d.d.	Pot za Brdom 102	1000	Ljubljana
EQUANT d.o.o.	Železna cesta 18	1000	Ljubljana
EUROTEL d.o.o.	Tivolska cesta 50	1000	Ljubljana
IKT, d.o.o.	Jamnikova ulica 2	2342	Ruše
IT TEL d.o.o.	Šlandrova ulica 4 B	1231	Ljubljana - Črnuče
KRON TELEKOM, d.o.o.	Koroška cesta 20	4000	Kranj
MEGA M, d.o.o., Velenje	Šaleška cesta 2 A	3320	Velenje
MK-institut d.o.o.	Jiršovci 72	2253	Destrnik
nfon GmbH	Scillerplatz 1	A-3100	St. Pölten, AT
NOVATEL d.o.o.	Mariborska cesta 86	3000	Celje
PREMIUM NET INTERNATIONAL S.R.L.	Logofat Tautu NR.6, BL. C5, SC.1, ET.5, AP.16, sector 3	0311213	Bucharest, RO

SI.MOBIL d.d.	Šmartinska cesta 134 B	1000	Ljubljana
SITA, Podružnica za Slovenijo	Železna cesta 18	1000	Ljubljana
SOFTNET d.o.o.	Borovec 2	1236	Trzin
T - 2 d.o.o.	Verovškova ulica 64 A	1000	Ljubljana
TELEING d.o.o.	Razkrižje 23	9246	Razkrižje
TELEKOM SLOVENIJE, d.d.	Cigaletova ulica 15	1000	Ljubljana
TELEMACH d.o.o.	Cesta Ljubljanske brigade 21	1000	Ljubljana
TIWS II, podružnica v Sloveniji	Cesta v Mestni log 88 A	1000	Ljubljana
TUŠMOBIL d.o.o.	Brnčičeva ulica 49	1231	Ljubljana - Črnuče
VOXBONE SA	Avenue Louise 489, Claus building	1050	Brussels, BE

Vir: APEK, oktober 2013

Agencija je pri izdelavi analize upoštevala podatke, ki jih je pridobila na podlagi četrtnega spremljanja razvoja trga elektronskih komunikacij v petletnem obdobju od zadnjega četrtnega leta 2007 do drugega četrtnega leta 2013 (v nadaljevanju: obravnavano obdobje). Na podlagi zbranih podatkov agencija ugotavlja, da je zaključevanje klicev v posamičnih javnih telefonskih omrežjih na fiksni lokaciji ob koncu obravnavanega obdobja dejansko izvajalo 11 operaterjev (tabela 2). Poleg navedenih operaterjev pa javno dostopne telefonske storitve na fiksni lokaciji izvajajo še 5 operaterjev, ki so preprodajalci storitev drugih operaterjev, za katere slednji opravljajo veleprodajno storitev zaključevanja klicev (tabela 3).

Tabela 2: Seznam operaterjev, ki zaključujejo klice v lastnih javnih telefonskih omrežjih na fiksni lokaciji

Operater	Naslov	Pošta	Kraj
AMIS, d.o.o.	Tržaška cesta 85	2000	Maribor
Detel Global, d.d.	Pot za Brdom 102	1000	Ljubljana
EUROTEL d.o.o.	Tivolska cesta 50	1000	Ljubljana
MEGA M, d.o.o., Velenje	Šaleška cesta 2 A	3320	Velenje
NOVATEL d.o.o.	Mariborska cesta 86	3000	Celje
SI.MOBIL d.d.	Šmartinska cesta 134 B	1000	Ljubljana
SOFTNET d.o.o.	Borovec 2	1236	Trzin
T - 2 d.o.o.	Verovškova ulica 64 A	1000	Ljubljana
TELEKOM SLOVENIJE, d.d.	Cigaletova ulica 15	1000	Ljubljana
TELEMACH d.o.o.	Cesta Ljubljanske brigade 21	1000	Ljubljana
TUŠMOBIL d.o.o.	Brnčičeva ulica 49	1231	Ljubljana - Črnuče

Vir: APEK, oktober 2013

Tabela 3: Seznam preprodajalcev storitev, za katere opravljajo veleprodajno storitev zaključevanja klicev na fiksni lokaciji drugi operaterji

Operater	Naslov	Pošta	Kraj
AKCENTIS d.o.o.	Gradišče V 9	1291	Škofljica
ALSTAR, d.o.o.	Kamenškova ulica 1	2000	Maribor
IKT, d.o.o.	Jamnikova ulica 2	2342	Ruše
TELEING d.o.o.	Razkrižje 23	9246	Razkrižje
VOXBONE SA	Avenue Louise 489, Claus building	1050	Brussels, BE

Vir: APEK, oktober 2013

V obravnavanem obdobju je družbo UPC Ljubljanski kabel d.d. prevzela družba UPC Telemach d.o.o., ki se je kasneje zaradi spremembe lastništva preimenovala v Telemach d.o.o. Družba Sinfonika d.d. je v obravnavanem obdobju prenehala s poslovanjem zaradi uvedbe stečajnega postopka. V tem obdobju je družba Tušmobil d.o.o. prevzela družbo Tuš telekom d.d. Poleg tega se je družba Telekom Slovenije d.d. združila s hčerinsko družbo Mobitel d.d., medtem ko se je družba In.life d.d. preimenovala v Detel Global d.d.

2.3. Sodelovanje z organom pristojnim za varstvo konkurence

Agencija skladno s tretjim odstavkom 214. člena ZEKom-1 pri izvajanju analiz upoštevnihi trgov in določanju pomembne tržne moči sodeluje z organom pristojnim za varstvo konkurence, to je Javno agencijo Republike Slovenije za varstvo konkurence (v nadaljevanju: AVK), ki na opravljeno analizo poda svoje mnenje, ki pa ne posega v njeno izključno pristojnost sprejemanja odločitev na tem področju.

Agencija je s strani AVK dne 24.12.2013 prejela pritrdilno mnenje k analizi upoštevnege trga 3 »Zaključevanje klicev v javnem telefonskem omrežju na fiksni lokaciji (medoperaterski trg)« v katerem se AVK pridružuje ugotovitvam agencije v analizi glede opredelitve posameznih upoštevnihi trgov in določitve pomembne tržne moči na teh trgih.

AVK meni, da so v analizi predvidene obveznosti operaterjev s pomembno tržno močjo, zlasti cenovna regulacija, v korist potrošnikom, saj so operaterji na upoštevnihi trgih monopolisti, zaračunavanje nestroškovne cene na medoperaterskem trgu pa bi se preneslo na končnega potrošnika. Poleg tega regulacija operaterje sili k maksimiranju učinkovitosti, saj ni postavljena na stroškovno ceno posameznega operaterja pač pa na stroškovno ceno hipotetičnega učinkovitega operaterja. Nadalje AVK pozdravlja stimulacijo družbi Telekom Slovenije d.d., da preide na modernejšo tehnologijo medomrežnega povezovanja z namenom znižanja stroškov vsem operaterjem.

AVK tudi opozarja, da ravnanje posameznih podjetij v skladu z naloženimi obveznostmi v zadevnih analizah ne pomeni, da je takšno ravnanje avtomatično tudi v skladu s pravili konkurence.

AVK zlasti opozarja, da se mora vsak operater, ki ima na določenem geografskem območju infrastrukturo, ki ni zlahka podvojiva in je nujna za zagotavljanje maloprodajne storitve, vzdržati ravnanj, ki bi pomenila zlorabo prevladujočega položaja na trgu. Takšna ravnanja so zlasti:

- posredno ali neposredno določanje nepoštenih prodajnih ali nakupnih cen ali drugih nepoštenih poslovnih pogojev;
- omejevanje proizvodnje, trgov ali tehničnega napredka v škodo potrošnikov;
- uporaba neenakih pogojev za primerljive posle z drugimi sopogodbeniki, če je s tem sopogodbenik postavljen v konkurenčno slabši položaj;
- zahteva, da se za sklepanje pogodb sprejmejo dodatne obveznosti, ki po svoji naravi ali glede na trgovinske običaje niso povezane s predmetom teh pogodb.

V posameznih primerih pred AVK se upoštevni trg proizvodov in storitev ter upoštevni geografski trg lahko opredelita tudi drugače, in sicer glede na dejanske razmere na trgu.

3. Trg fiksne telefonije

3.1. Javno dostopne telefonske storitve na fiksni lokaciji

Do leta 2001 je bil edini ponudnik javno dostopnih telefonskih storitev družba Telekom Slovenije d.d., ki je večinoma s prispevki končnih uporabnikov in državnimi sredstvi izgradila široko razvejano omrežje, ki je pokrilo večji del Republike Slovenije.

Sprejem Zakona o telekomunikacijah (Ur. l. RS, št. 30/01 in 110/02-ZGO, v nadaljevanju: ZTel-1) leta 2001 je omogočil pravno podlago za liberalizacijo trga telekomunikacijskih storitev v Republiki Sloveniji in omogočil dostop do telekomunikacijskega omrežja takratne družbe Telekom Slovenije za potencialne nove vstopnike na trg, ki so postopoma pričeli z izvajanjem storitev izbire in predizbire za mednarodne in kasneje tudi za nacionalne klice. Eni takšnih sta bili tudi pravni predhodnici družb Amis d.o.o. in Detel Global d.d. Leta 2004 je bil sprejet Zakon o elektronskih komunikacijah (Ur. l. RS, št. 43/04, v nadaljevanju: ZEKom), ki je povzel evropski regulatorni okvir iz leta 2002. Na podlagi slednjega sta v letu 2005 preko razvezave krajevne zanke družbe Telekom Slovenije d.d. vstopili na trg javno dostopnih storitev na fiksni lokaciji družba T-2 d.o.o. in pravna predhodnica družbe Tušmobil d.o.o., ki sta uporabnikom omogočili dostop do javnega telefonskega omrežja preko IP tehnologije. Družba Telekom Slovenije d.d. je sicer na trg IP telefonije vstopila že leto poprej s ponudbo za večje poslovne stranke. Družba T-2 d.o.o. je v tem času začela tudi z obsežno gradnjo optičnega dostopovnega omrežja, preko katerega je v okviru širokopasovnega dostopa ponujala tudi IP telefonijo. V letu 2006 so na trg IP telefonije vstopile tudi družba Teleing d.o.o., pravna predhodnica družbe Detel Global d.d. in družba Sinfonika d.d., ki pa je bila na trgu le do konca leta 2008. V letu 2007 sta na trg vstopili še družbi Telemach d.o.o., pod okrilje katere sodi več lastniško povezanih kabelskih operaterjev, in Amis d.o.o., v letu 2008 pa še družba Softnet d.o.o. in kasneje še nekaj manjših vstopnikov.

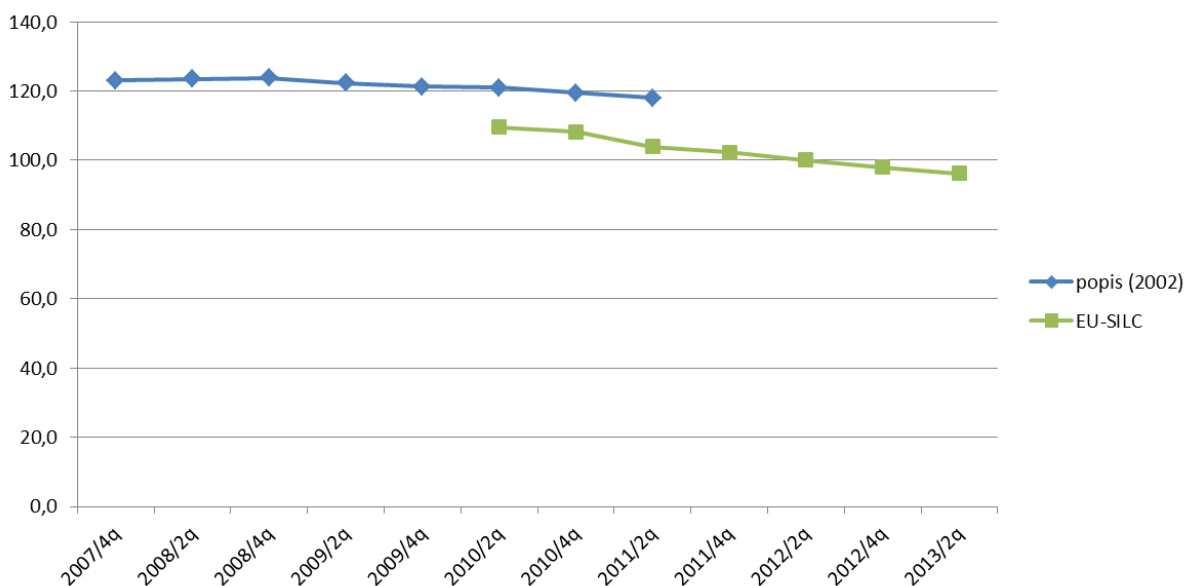
Upravljana storitev IP telefonije kot javno dostopna telefonska storitev na fiksni lokaciji v celoti nadomešča klasično telefonijo v smislu medomrežnega povezovanja, oštevilčenja, prenosljivosti števil in dostopa do storitev klica v sili. Trg fiksne telefonije je tako od liberalizacije trga elektronskih komunikacij naprej zaznamovan s krčenjem deleža klasične fiksne telefonije, ki ga vztrajno in odločno prevzema IP telefonija. Delež IP telefonije, ki je pogojena z razpoložljivostjo širokopasovnega dostopa, je tako proti koncu obravnavanega obdobja že presegel delež klasične telefonije.

Penetracija fiksne telefonije¹ v prvem delu obravnavanega obdobja praktično stagnira, medtem ko v drugem delu obdobja beleži blag upad, vendar na koncu obdobja še vedno znaša visokih 98,0 % (slika 3). Slednje kaže na zrelost trga fiksne telefonije kot celote in njegovo nasičenost, ki pa počasi prehaja v fazo upadanja. Sicer je IP telefonija še vedno v

¹ Penetracija fiksne telefonije je izračunana kot število vseh priključkov fiksne telefonije (rezidenčni in poslovni priključki) na število gospodinjstev v Republiki Sloveniji. Pri izračunu stopnje penetracije je upoštevan podatek o številu gospodinjstev iz popisa prebivalstva iz leta 2002, nato pa iz raziskave EU-SILC, kot jih na letni osnovi poroča Statistični urad Republike Slovenije (SURS).

fazi hitre rasti, kar pa gre predvsem na račun prehajanja uporabnikov iz klasične telefonije, ki se zaradi tega sooča s fazo upadanja. Trend upadanja celotnega trga fiksne telefonije se lahko pričakuje tudi v prihodnje, predvsem na račun rasti ponudbe alternativnih in učinkovitejših možnosti govorne komunikacije.

Slika 3: Penetracija fiksne telefonije na gospodinjstva

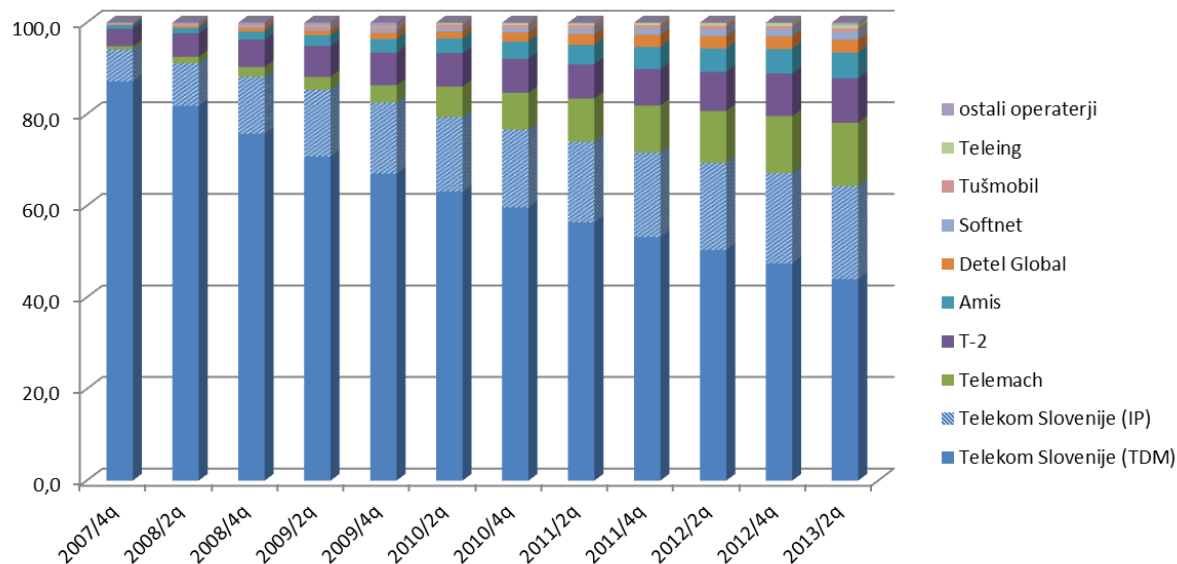
Vir: Podatki APEK, 2013

Družba Telekom Slovenije d.d. upravlja z lastnim fiksnim bakrenim omrežjem, na katerem izvaja storitve klasične in IP telefonije, ter optičnim omrežjem, na katerem izvaja storitve IP telefonije, ki pa jih izvaja tudi preko odprtih širokopasovnih omrežjih (v nadaljevanju: OŠO) zgrajenimi z javno-zasebnimi sredstvi za namene pokrivanja območij belih lis kot ponudnik storitev. Na drugi strani pa alternativni operaterji izvajajo storitve IP telefonije preko lastnih kabelskih in optičnih omrežij ter omrežij OŠO, v veliki meri pa se poslužujejo tudi reguliranih oblik medoperatorskega dostopa na bakrenem in optičnem omrežju družbe Telekom Slovenije d.d.

Tržni deleži operaterjev fiksne telefonije² so se skozi celotno obravnavano obdobje spreminjali v korist alternativnih operaterjev (slika 4). Družbi Telekom Slovenije d.d., ki je zadržala največji tržni delež na maloprodajnem trgu, se je ta v obravnavanem obdobju iz 94,1 % zmanjšal za 29,9 odstotnih točk in je tako na koncu obdobja še vedno znašal 64,3 %.

² Tržni deleži operaterjev so izračunani glede na število telefonskih priključkov posameznega operaterja na trgu.

Slika 4: Tržni deleži operaterjev fiksne telefonije glede na število telefonskih priključkov

Vir: Podatki APEK, 2013

Drugi največji operater fiksne telefonije, družba Telemach d.o.o., ki je vodilni kabelski operater v Sloveniji, je konec obravnavanega obdobja dosegla 13,9 % tržni delež in je nekje od sredine obravnavanega obdobja naprej beležila največjo rast, s čimer se je tako iz tretjega prebila na prvo mesto med alternativnimi operaterji.

Tretji operater na trgu je družba T-2 d.o.o. z 9,7 % tržnim deležem, ki izvaja storitve predvsem preko razvezanega dostopa do krajevne zanke družbe Telekom Slovenije d.d. in na lastnem optičnem omrežju. Tržni delež T-2 d.o.o., je od sredine obravnavanega obdobja stagniral in celo nekoliko upadal, v zadnjem času pa je že zaznana njena vnovična rast, katero bi lahko pripisali tudi aktivnem trženju mobilnih storitev in združevanju storitev v cenovno ugodne pakete.

Četrti operater je družba Amis d.o.o. s 5,6 % tržnim deležem, ki za izvajanje storitev uporablja predvsem regulirane medoperaterske produkte družbe Telekom Slovenije d.d., kot sta razvezan dostop do krajevne zanke in širokopasovni dostop preko bitnega toka. Omenjena družba, katere pomemben del poslovanja obsega tudi segment poslovnih uporabnikov, beleži skozi celotno obravnavano obdobje konstantno rast tržnega deleža.

Sledita družbi Detel Global d.d. z 2,9 % in Softnet d.o.o. z 1,6 % tržnim deležem, ki izvajata storitve predvsem preko omrežij manjših nepovezanih kabelskih operaterjev.

Omenjenima družbama sledi družba Tušmobil d.o.o. z 0,8 % tržnim deležem, ki je na trgu do konca obravnavanega obdobja nastopala, podobno kot družbi T-2 d.o.o. in Amis d.o.o., preko regulirane medoperaterske ponudbe družbe Telekom Slovenije d.d. Družba Tušmobil d.o.o. je tako ob koncu obravnavanega obdobja pričela s konsolidacijo poslovanja ter se

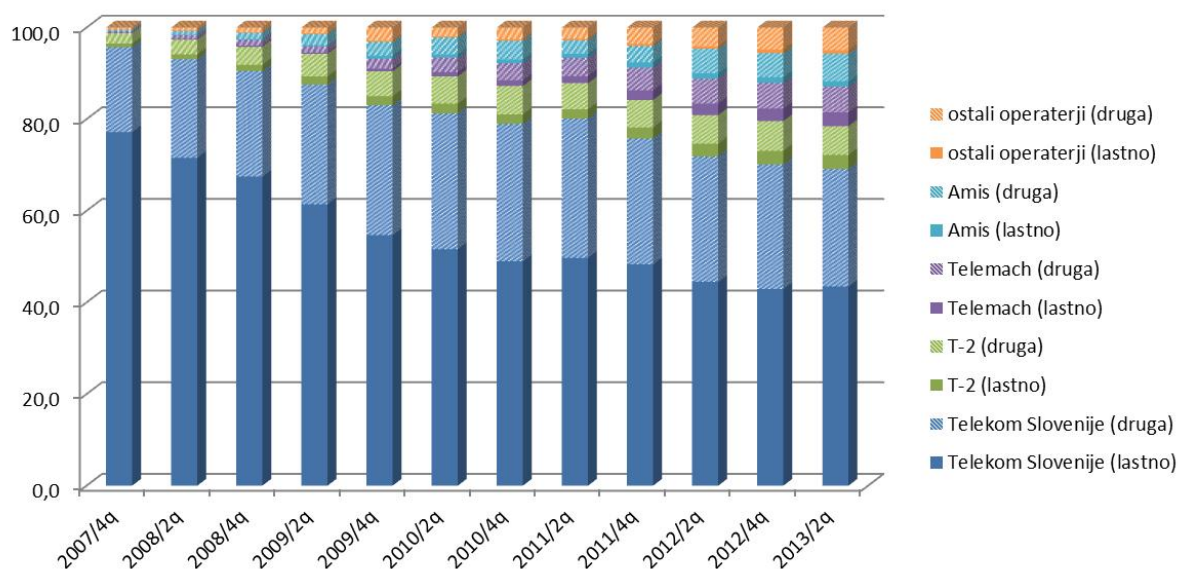
osredotočila le na segment mobilne telefonije, storitve na fiksnem delu omrežja pa je začela postopoma predajati družbi Amis d.o.o.

Sledi še družba Teleing d.o.o. z 0,8 % tržnim deležem, ki v lastnem kabelskem omrežju preprodaja fiksne telefonske storitve operaterja T-2. Med ostalimi operaterji, ki imajo skupaj 0,5 % tržni delež, pa nastopa tudi več takšnih, ki so specializirani predvsem na poslovni segment uporabnikov.

3.2. Medomrežno povezovanje operaterjev

Končni uporabniki ne povprašujejo samo po klicih v istem fiksnem omrežju, temveč tudi po klicih v druga javno dostopna telefonska omrežja, kar pomeni, da lahko takšen klic zaključi le operater drugega omrežja. Operaterji fiksne telefonije morajo biti, da lahko omogočijo takšne klice, medsebojno medomrežno povezani, medomrežno pa morajo biti povezani tudi z operaterji javnih mobilnih omrežij v Republiki Sloveniji in vsemi drugimi operaterji v tujini. Običajno je, da se operaterji znotraj države medsebojno povezujejo neposredno, z operaterji v tujini pa se velikokrat, predvsem kadar gre za države s katerimi imajo relativno malo medsebojnega prometa, povezujejo posredno preko storitve mednarodnega tranzita tistih operaterjev, ki v določenem obdobju ponujajo najbolj ugodne cene za zaključevanje klicev v posameznih državah.

Slika 5: Tržni deleži operaterjev fiksne telefonije glede na zaključen promet

Vir: Podatki APEK, 2013

Slika 5 prikazuje tržne deleže operaterjev fiksne telefonije glede na zaključen promet in omrežje iz katerega izvirajo klici. Na medoperaterskem trgu zaključevanja klicev ima tako še

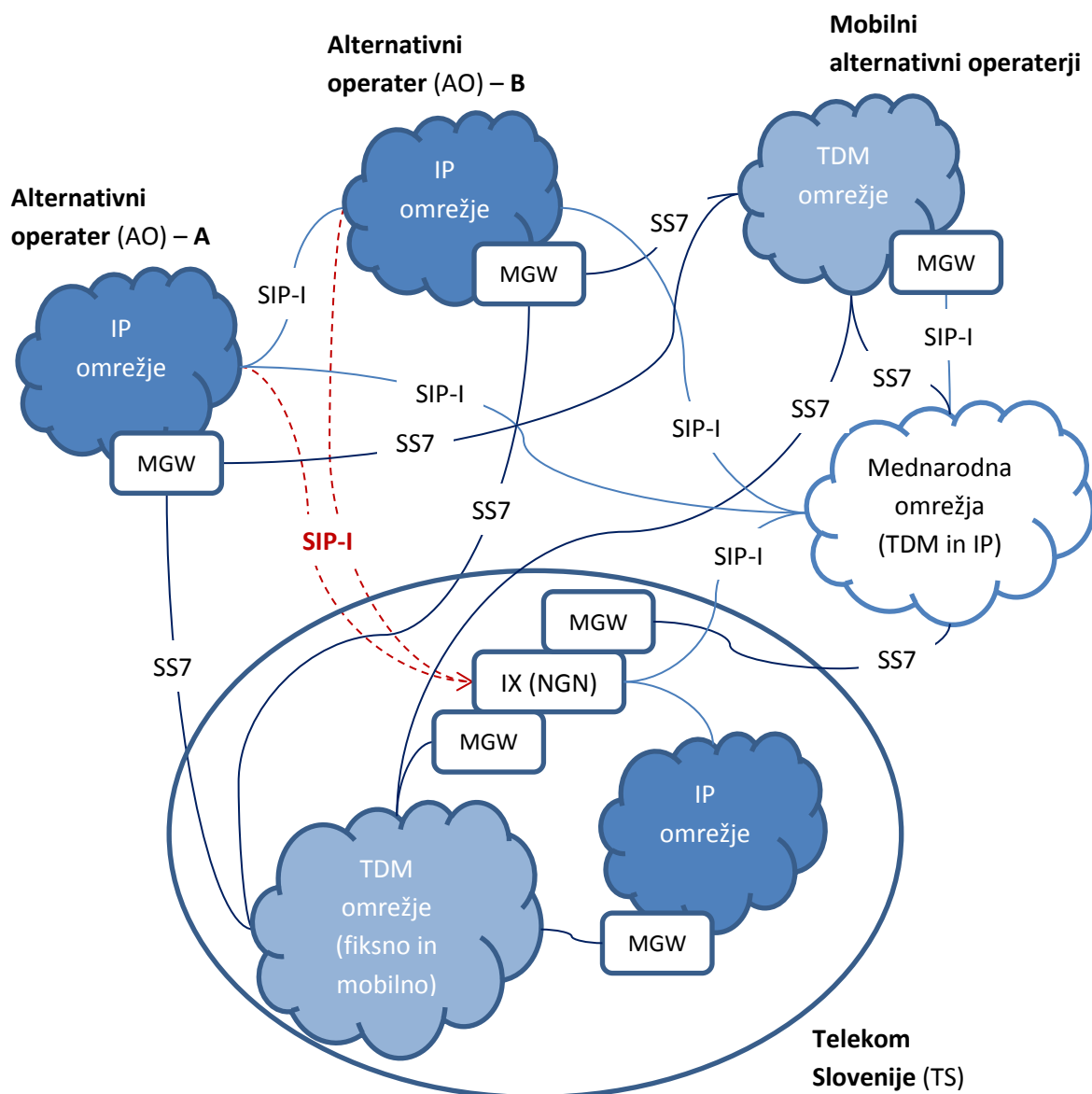
vedno največji tržni delež družba Telekom Slovenije d.d., kljub temu, da se je njen tržni delež v obravnavanem obdobju sicer zmanjšal iz 95,7 % na 69,1 %. Posledično se je v tem obdobju zmanjšala asimetrija zaključenega prometa v omrežju družbe med klici, ki izvirajo iz lastnega omrežja in klici, ki izvirajo iz drugih omrežij s 4,2 na 1,7.

Novi vstopniki na trg fiksne telefonije lahko zaradi nižjih vstopnih stroškov vzpostavijo z drugimi operaterji posredne medomrežne povezave preko storitve nacionalnega tranzita, ki jo običajno izvajajo operaterji z neposrednimi medomrežnimi povezavami z drugimi operaterji. Operaterji fiksne telefonije posredne medomrežne povezave sicer uporabljajo za zagotovitev rezervnih kapacitet v primeru nepredvidenih prekinitev na neposrednih medomrežnih povezavah.

Kot je razvidno iz slike 6, so alternativni operaterji fiksne telefonije medsebojno povezani z IP medomrežnimi povezavami in SIP-I signalizacijskim protokolom. Za povezovanje z omrežjem največjega fiksne operaterja, družbo Telekom Slovenije d.d., alternativni operaterji uporabljajo reguliran dostop na TDM medomrežnih povezavah, zaradi česar morajo investirati v dodatno aktivno opremo, medijske in signalizacijske prehode oziroma vmesnike MGW (Media Gateway) in SGW (Signaling Gateway), ki omogočajo pretvorbo signalov iz IP v TDM in obratno. S tem zagotovijo svojim končnim uporabnikom, ki uporabljajo IP telefonijo, nemoteno klicanje vseh končnih uporabnikov družbe Telekom Slovenije d.d., ne glede na to, katero tehnologijo ti uporabljajo. Ob tem mora družba Telekom Slovenije d.d. za klice svojih uporabnikov, ki uporabljajo IP telefonijo, v omrežja alternativnih operaterjev prav tako uporabljati vmesnike MGW/SGW. V letu 2009 so alternativni operaterji z družbo Telekom Slovenije d.d. sicer pričeli z izvajanjem testiranja IP medomrežnih povezav, ki pa jih do konca obravnavanega obdobja še niso vzpostavili, predvsem zaradi predlagane cene, ki jo je v odsotnosti regulacije za takšno priključitev zahtevala družba Telekom Slovenije d.d.

Medomrežne povezave alternativnih operaterjev z operaterji mobilne telefonije, potekajo preko TDM medomrežnih povezav, pri čemer morajo alternativni operaterji ravno tako uporabljati vmesnike MGW/SGW. Pri tem tudi družba Telekom Slovenije d.d. za klice iz fiksne v mobilna omrežja uporablja TDM medomrežne povezave in mora v primeru IP telefonije uporabiti lastne vmesnike MGW/SGW. Alternativni operaterji so z mednarodnimi omrežji praviloma povezani z IP medomrežnimi povezavami. V preteklosti je družba Telekom Slovenije d.d. za mednarodne povezave uporabljala TDM medomrežne povezave, ki pa jih postopoma nadomešča z IP tehnologijo.

Slika 6: Medomrežno povezovanje operaterjev

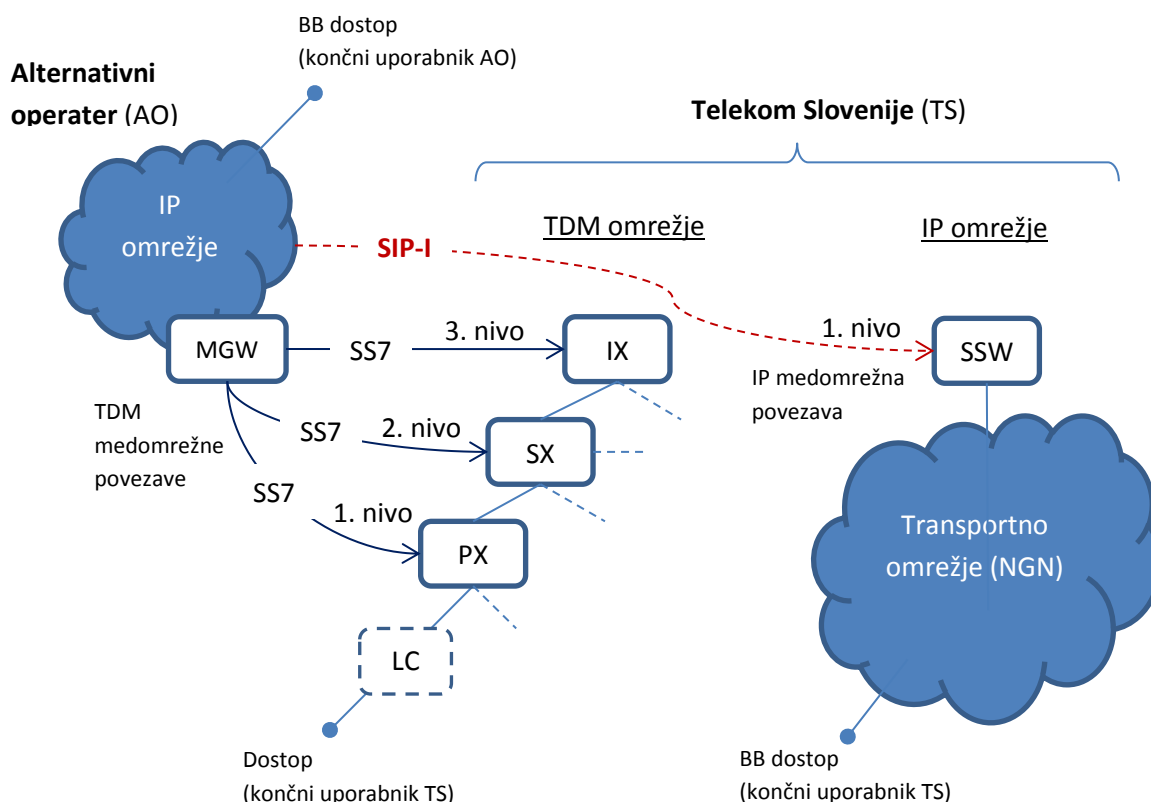
Vir: Podatki APEK, 2013

3.3. Povezovanje operaterjev z omrežjem družbe Telekom Slovenije d.d.

Alternativni operaterji se lahko preko reguliranega dostopa z omrežjem družbe Telekom Slovenije d.d. (TDM in IP) medomrežno povežejo na treh nivojih (IX, SX in PX) z E1 zakupljenimi vodi in SS7 signalizacijo (slika 7). Slednje predstavlja alternativnim operaterjem znaten strošek, saj morajo poleg TDM zakupljenih vodov investirati še v vmesnike MGW/SGW. Trenutno veljavna regulatorna odločba za družbo Telekom Slovenije d.d. določa za najvišji nivo priključitve IX, ki omogoča zaključevanje klicev do vseh uporabnikov družbe, ceno 0,95 € centa. Ob tem za nižja nivoja priključitve (SX in PX), ki omogočata zaključevanje klicev le do omejenega obsega uporabnikov družbe, kar je pogojeno s številom uporabnikov

priključenih na posamezno telefonsko centralo na katero je povezan alternativni operater, določa ceno 0,68 oz. 0,39 € centa. Če želijo alternativni operaterji izkoristiti nižje cene, ki veljajo za priključitev na centrale nižjih nivojev, se morajo povezati na vse SX oz. PX centrale, da pokrijejo vse končne uporabnike družbe Telekom Slovenije d.d.

Slika 7: Medomrežno povezovanje alternativnih operaterjev z omrežjem družbe Telekom Slovenije d.d.

Vir: Podatki APEK, 2013

Večji alternativni operaterji, ki ponujajo storitve fiksne telefonije preko razvezave krajevne zanke, so z omrežjem družbe Telekom Slovenije d.d. medomrežno povezani na najnižjem nivoju, kar jim omogoča kolokacija lastne opreme na nivoju dostopovnih vozlišč, ki se uporablja za zagotavljanje širokopasovnega dostopa. Na nivoju PX sta z vsemi centralami povezani družbi T-2 d.o.o in Amis d.o.o., ki je prav tako povezan z vsemi centralami na nivoju SX, s katerimi sta povezani še družbi Tušmobil d.o.o. in Si.mobil d.d. Vse naštete družbe so prav tako medomrežno povezane na centrali IX nivoja. Ostale družbe so z družbo Telekom Slovenije d.d. medomrežno povezane na IX nivoju, poleg tega pa lahko še na posameznih centralah SX nivoja.

Opisan način večnivojskega medomrežnega povezovanja alternativnih operaterjev z omrežjem družbe Telekom Slovenije d.d., je bil v omrežju TDM ustrezen, saj je tako povezovanje določala arhitektura omrežja največjega operaterja. V času razvoja alternativnih omrežij, ki so zaradi modernizacije in nižjih stroškov temeljila na IP tehnologiji, je začelo

prihajati do nesorazmerij med cenami povezovanja v obe smeri, saj se je družba Telekom Slovenije d.d. priključevala na enonivojska omrežja alternativnih operaterjev in tako ni imela možnosti izrabe večnivojskih, nižjih cen.

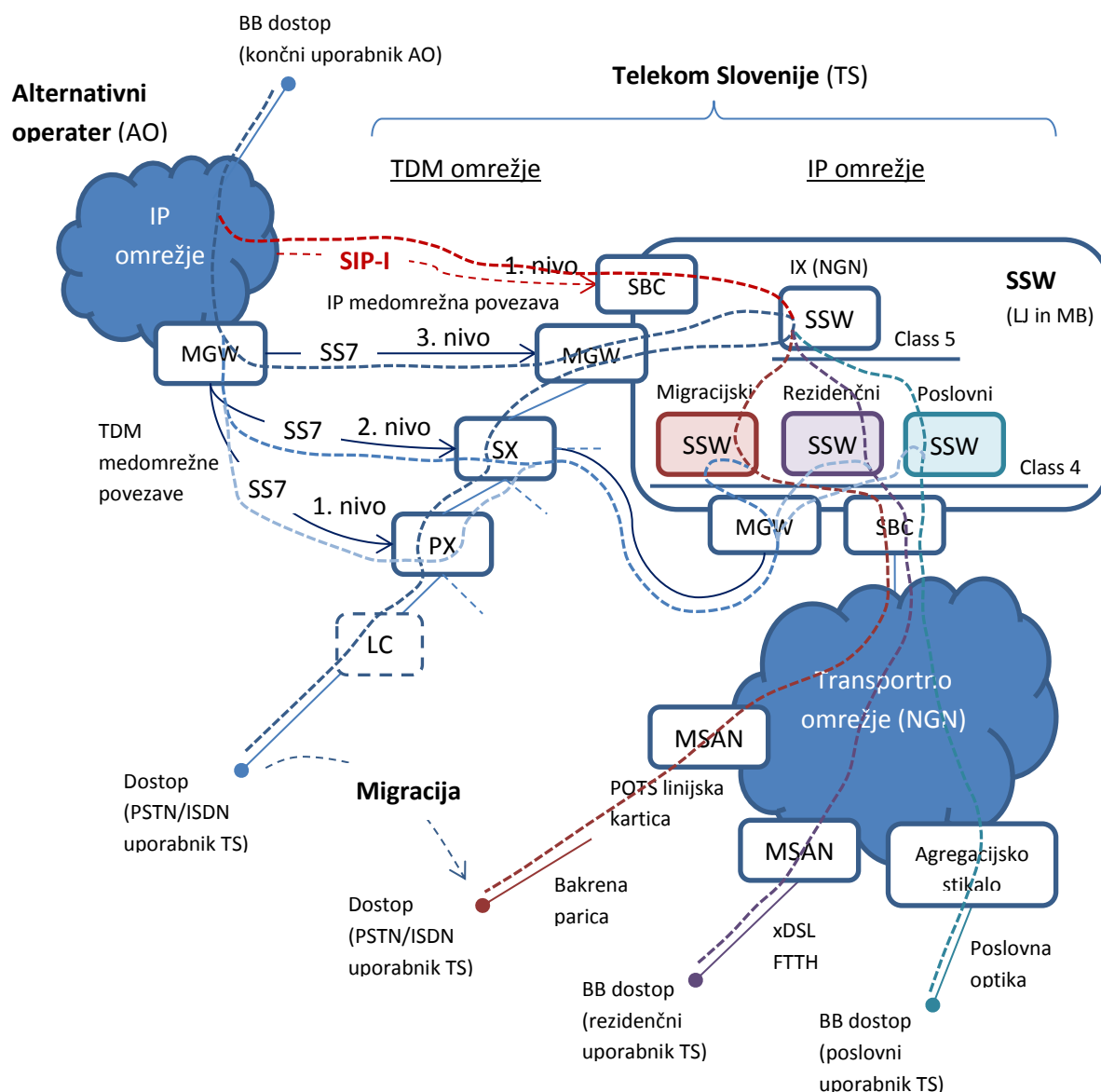
3.4. Postopen prehod s TDM na all-IP omrežje družbe Telekom Slovenije d.d.

Družbi Telekom Slovenije d.d. se povečuje delež priključkov IP telefonije, ki je konec obravnavanega obdobja obsegal že 31,6 % vseh priključkov družbe, na katerih je bilo opravljenega 22,2 % odhodnega prometa vseh uporabnikov družbe. Ker družba Telekom Slovenije d.d. za svoje uporabnike IP telefonije uporablja obstoječe TDM medomrežne povezave, preko katerih se alternativni operaterji povezujejo na TDM omrežje družbe, potuje klic, ki ga posreduje alternativni operater v omrežje družbe Telekom Slovenije d.d. najprej na PX oz. SX centralo, nato na vmesnika MGW/SGW in šele nato na klicni strežnik (SSW), preko katerega se nazadnje zaključi pri končnem uporabniku IP telefonije družbe Telekom Slovenije d.d. (slika 8). V primeru IX medomrežne povezave potuje takšen klic najprej na vmesnik MGW/SGW, nato na IX (NGN) centralo, nato še na klicni strežnik (SSW) ter se nazadnje zaključi pri končnem uporabniku IP telefonije družbe Telekom Slovenije d.d.

IX centrala je prvi element v TDM omrežju družbe Telekom Slovenije d.d., ki ga je družba že popolnoma nadomestila z NGN opremo. IX (NGN) centrala je geografsko podvojena tranzitna centrala, ki opravlja funkcijo medomrežnega povezovanja z drugimi domačimi in tujimi operaterji. Ker je centrala razreda 5 (tranzitna centrala), na njo ni neposredno povezanih končnih uporabnikov družbe, tako da mora pri klicu vedno sodelovati še najmanj ena centrala razreda 4 (naročniška centrala).

Družba Telekom Slovenije d.d. ima poleg navedene IX (NGN) centrale tudi dve geografsko podvojeni IP centrali oziroma klicna strežnika (SSW), enega za rezidenčne in manjše poslovne uporabnike ter drugega za večje poslovne uporabnike, ki imajo zahteve po dodatnih in naprednejših storitvah. Družba poleg navedenih central uporablja tudi posebno migracijsko prav tako geografsko podvojeno IP centralo, na katero priključuje uporabnike s TDM central, ki se postopno ugašajo zaradi prehoda na IP tehnologijo. Takšni uporabniki so na omenjeno migracijsko centralo povezani preko POTS linijskih kartic v MSAN-ih, ki se nahajajo v dostopovnih vozliščih. Slednji namreč še vedno uporabljajo zgolj PSTN/ISDN telefonijo in nimajo širokopasovnega dostopa, v primeru preklopa na IP centralo pa bi sicer lahko ostali brez želene storitve. Navedene tri naročniške IP centrale tako v celoti nadomeščajo nivojske PX in SX TDM centrale.

Slika 8: Shema omrežja družbe Telekom Slovenije d.d.

Vir: Podatki APEK, 2013

Razvoj tehnologije in nižanje stroškov sta glavni gonili za prehod na NGN omrežje, kjer vse povezave temeljijo na IP protokolu. Ob prehodu na IP medomrežno povezovanje bo morala družba Telekom Slovenije d.d. za vse klice, ki izvirajo iz omrežij alternativnih operaterjev in se zaključujejo v TDM omrežju družbe uporabiti lastne MGW/SGW zmogljivosti in jih v primeru nezadostnosti obstoječih kapacitet nadgraditi. Pri tem gre za zaključevanje klicev k dobrima dvema tretjinama priključkov, ki so še vedno priključeni v TDM omrežje družbe. Družba Telekom Slovenije d.d. lahko te stroške zniža s čim hitrejšo migracijo, saj bodo potrebne kapacitete vmesnikov MGW/SGW padale sorazmerno z opravljenimi migracijami TDM telefonskih priključkov na IP telefonijo. Družba Telekom Slovenije d.d. bo lahko za ta namen uporabila MGW/SGW zmogljivosti, ki jih trenutno uporablja za klice, kateri se k uporabnikom IP telefonije družbe zaključujejo preko obstoječih TDM medomrežnih povezav.

Poleg omenjenih MGW/SGW zmogljivosti uporablja družba Telekom Slovenije d.d. vmesnike MGW/SGW tudi za zaključevanje klicev svojih uporabnikov v lastnem omrežju, in sicer za klice iz TDM v IP omrežje družbe in obratno. Potrebna kapaciteta vmesnikov MGW/SGW za tovrstno zaključevanje klicev bo dosegla višek, ko bo doseženo ravnotežje med TDM in IP prometom v omrežju družbe, ki pa se bo z nadaljnjimi migracijami zmanjševala. Glede na to, da družba zaključuje največji delež prometa v omrežju iz lastnega omrežja, bodo potrebne kapacitete vmesnikov MGW/SGW uporabljane v največji meri za zagotovitev lastnih potreb zaključevanja klicev.

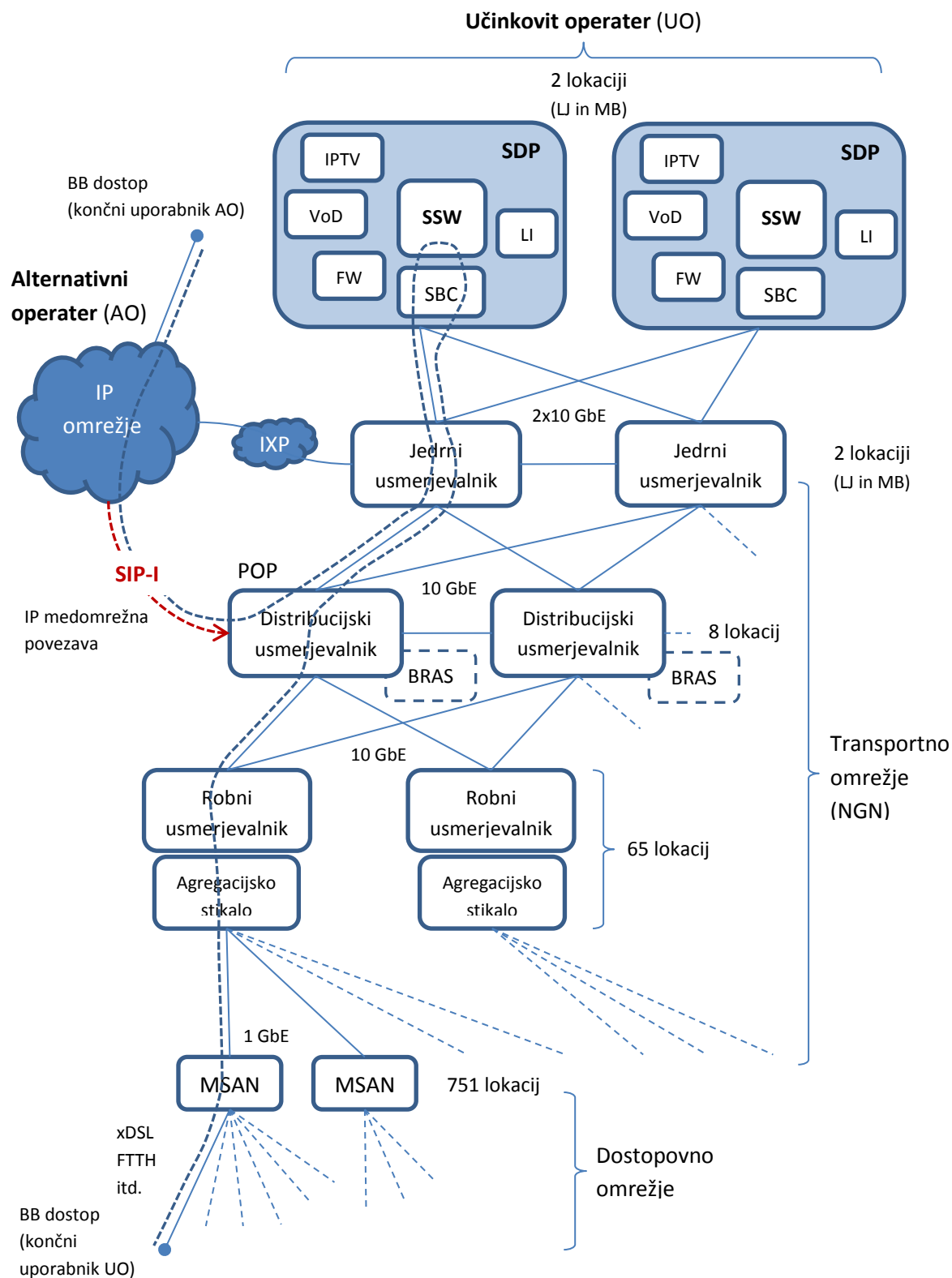
Glede na potrebe po dodatnih vmesnikih MGW/SGW, ter vloženih sredstev družbe Telekom Slovenije d.d. v obstoječe omrežje, ki omogoča sobivanje dveh različnih tehnologij, lahko pričakujemo, da bo prehod s TDM na IP tehnologijo medomrežnega povezovanja postopen, kar izhaja tudi iz zgornjih navedb. Vsi operaterji pa bodo ob tem še vedno potrebovali vmesnike MGW/SGW za medomrežno povezovanje z mobilnimi omrežji.

3.5. Omrežje učinkovitega operaterja

Agencija je v skladu s Priporočilom Komisije o regulaciji cen zaključevanja klicev v fiksni in mobilni omrežji EU 2009/396/EC (OJ L 124/67 z dne 20.5.2009; v nadaljevanju: Priporočilo Komisije o zaključevanju klicev) izračunala cene zaključevanja klicev v javnem telefonskem omrežju na fiksni lokaciji na podlagi »pure LRIC« cenovnega modela, ki temelji na omrežju učinkovitega operaterja (slika 9). Slednje predstavlja NGN omrežje v katerem se izvajajo vse storitve preko enotnega »all-IP« omrežja. Celoten promet fiksne telefonije, tako promet v lastnem omrežju operaterja, kot promet med omrežji različnih operaterjev, poteka preko IP omrežja. Za povezavo z drugimi operaterji se uporabljajo izključno IP medomrežne povezave preko robnega nadzornika sej (SBC) in SIP-I signalizacije. V omrežju učinkovitega operaterja ni predvidenih vmesnikov MGW/SGW za povezavo s TDM omrežji, saj se alternativni operaterji v Sloveniji in tudi drugod v Evropi sistematično povezujejo na IP nivoju. V skladu z »pure LRIC« regulatornimi modeli drugih držav je v omrežju predviden enoten klicni strežnik (SSW) za usmerjanje prometa v lastnem omrežju in nacionalno medomrežno povezovanje z alternativnimi operaterji, kar je enakovredno TDM medomrežni povezavi na PX nivoju, saj oboje predstavlja najnižji tehnično razpoložljiv nivo za medomrežno povezovanje. Za povezovanje z mednarodnimi omrežji je v omrežju uporabljen dodaten tranzitni klicni strežnik (SSW), predvsem zaradi velikega števila povezav in posledično kompleksnosti izračunavanja cenovno najugodnejšega usmerjanja, kar pa ne vpliva na izračun cene medomrežnega povezovanja med operaterji v Sloveniji.

Model učinkovitega operaterja temelji na geografskem območju, ki ga s fiksno omrežjem pokriva družba Telekom Slovenije d.d. Glavna vozlišča so predvidena na istih lokacijah, na katerih je nameščena oprema družbe Telekom Slovenije d.d., vrsta opreme v posameznem vozlišču pa se spreminja glede predpostavke vključene v model in povpraševanje po storitvah. Povezave potrebne za povezavo vozlišč glede na geografsko in topografsko raznolikost Slovenije v največji možni meri upoštevajo razpoložljivo cestno omrežje Republike Slovenije.

Slika 9: Hierarhična shema omrežja učinkovitega operaterja

Vir: Podatki APEK, 2013

Omrežje učinkovitega operaterja je dimenzionirano na podlagi »bottom-up« principa z uporabo trenutnega nivoja povpraševanja po storitvah družbe Telekom Slovenije d.d. Za klasično telefonijo (PSTN/ISDN) je predvidena uporaba klasičnih terminalov in pretvorba iz TDM v IP na nivoju MSAN-ov, ki se nahajajo v dostopovnih vozliščih, na POTS linijskih karticah.

Posamezna naprava MSAN je preko samostojnega optičnega vlakna povezana z agregacijskim stikalom, ki je povezan z robnim usmerjevalnikom, kateri je nato naprej povezan z dvema distribucijskima usmerjevalnikoma preko fizičnih P2P (točka-točka) optičnih povezav. Dve lokaciji jedrnih usmerjevalnikov sta medsebojno povezani z dvema fizično ločenima P2P optičnima povezavama. DWDM oprema je vključena v primerih, ko razdalja posameznih povezav presega 80 km, da je lahko omogočena neposredna optična povezava med lokacijami. Na vsaki od obeh lokacij jedrnih usmerjevalnikov se nahaja tudi platforma za zagotavljanje storitev (SDP – Service Delivery Platform), ki za zagotavljanje storitev govorne telefonije vključuje klicni strežnik (SSW) in robni nadzornik sej (SBC).

Na sliki 10 so prikazani hierarhični nivoji vozlišč s ključnimi elementi, ki sestavljajo transportno omrežje učinkovitega operaterja. V dostopovnih vozliščih se nahajajo naprave MSAN s povezavami do končnih uporabnikov. Vsak posamezen MSAN je nato preko ločenega optičnega vlakna povezan z agregacijskim stikalom, ki se nahaja v robnem vozlišču.

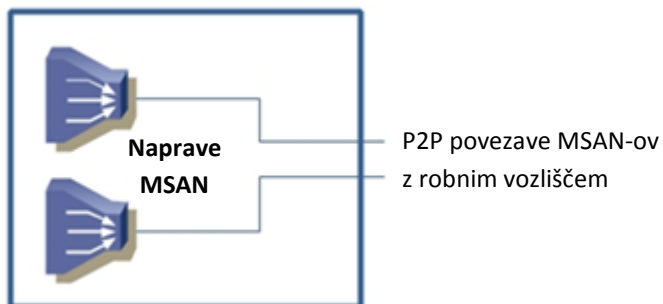
V robnem vozlišču poleg agregacijskega stikala in robnega usmerjevalnika nahajajo tudi naprave MSAN s povezavami do končnih uporabnikov. Slednje so skupaj z drugimi, ki se nahajajo v oddaljenih dostopovnih vozliščih, z ločenimi optičnimi vlakni povezane z agregacijskim stikalom. Agregacijsko stikalo je povezano z robnim usmerjevalnikom, ki je preko optičnih vlaken povezan z dvema distribucijskima vozliščema.

V distribucijskem vozlišču se poleg distribucijskega usmerjevalnika nahajajo tudi vsi omrežni elementi, ki so sicer v robnih vozliščih. Robni usmerjevalnik je v vozlišču povezan z distribucijskim usmerjevalnikom. Prav tako pa je preko drugega optičnega vlakna povezan tudi z distribucijskim usmerjevalnikom, ki se nahaja v oddaljenem distribucijskem vozlišču. Distribucijski usmerjevalnik, ki je v vozlišču in na katerega se povezujejo tudi oddaljena robna vozlišča, je preko optičnih vlaken povezan z dvema jedrnima vozliščema.

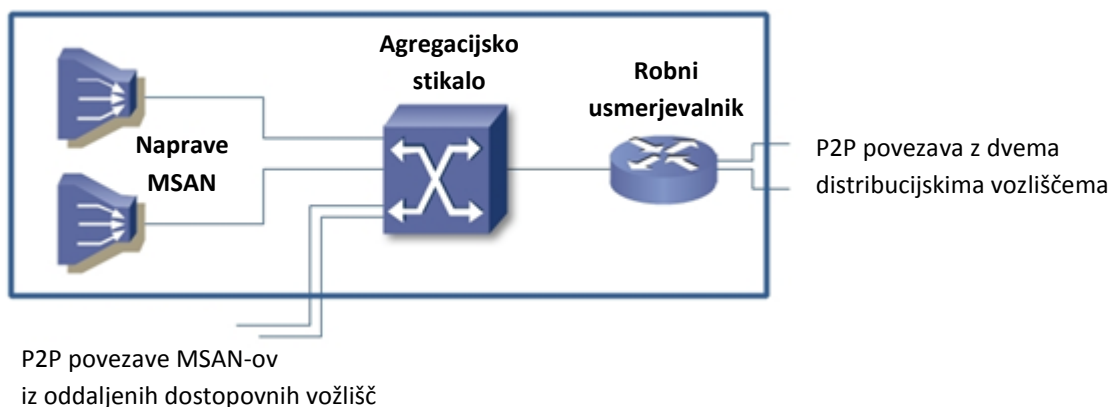
V jedrnem vozlišču se poleg jedrnega usmerjevalnika nahajajo vsi omrežni elementi, ki so sicer v distribucijskih vozliščih. V omrežju učinkovitega operaterja se nahajata dve jedrni vozlišči, eno v Ljubljani in drugo v Mariboru. Distribucijski usmerjevalnik je v vozlišču povezan z jedrnim usmerjevalnikom. Prav tako pa je preko drugega optičnega vlakna povezan tudi z oddaljenim jedrnim vozliščem. Jedrni usmerjevalnik, ki je v vozlišču in na katerega se povezujejo tudi oddaljena distribucijska vozlišča, pa je preko dveh optičnih vlaken povezan z drugim jedrnim vozliščem.

Slika 10: Vozlišča transportnega omrežja učinkovitega operaterja s ključnimi omrežnimi elementi

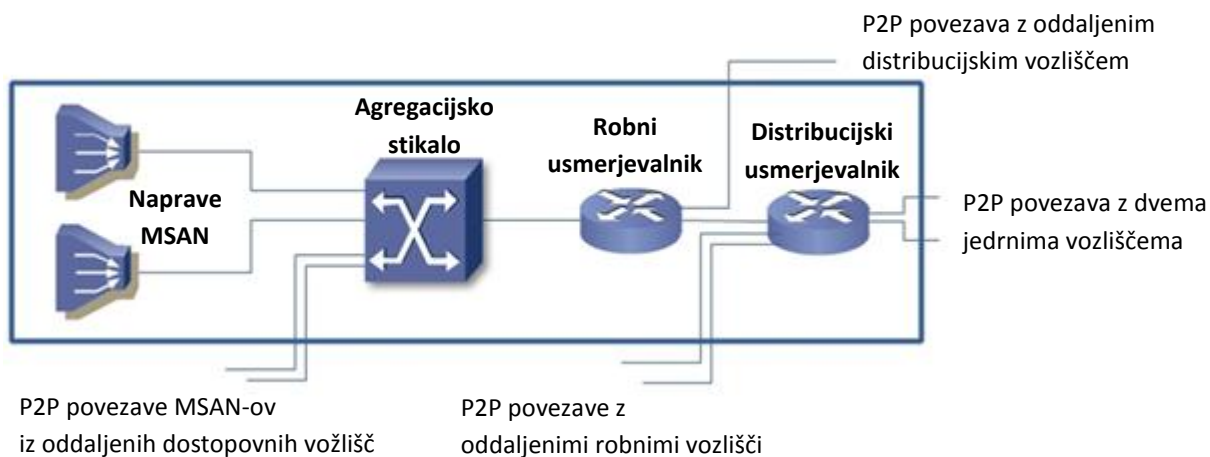
a) Dostopno vozlišče

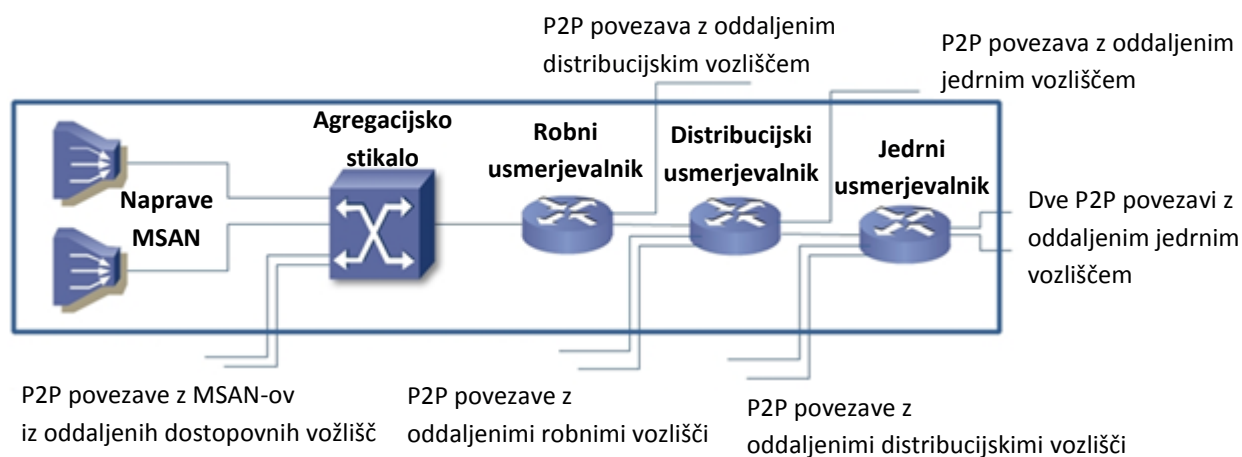
b) Robno vozlišče

c) Distribucijsko vozlišče

d) *Jedno vozlišče*

Kot je razvidno iz tabele 4, je skupno število vozlišč, ki so vključena v model učinkovitega operaterja, 751.

Tabela 4: Število vozlišč posameznih hierarhičnih nivojev v omrežju učinkovitega operaterja

Hierarhični nivo vozlišča	Število vozlišč	Opomba
Jedro vozlišče	2	
Distribucijsko vozlišče	8	vklučno z 2 jedrnima vozliščema
Robno vozlišče	65	vklučno z 8 distribucijskimi vozliščema
Dostopovno vozlišče	751	vklučno s 65 robnimi vozliščema

4. Opredelitev upoštevnega trga

Agencija je skladno z 99. členom ZEKom-1 pri določitvi upoštevni trgov dolžna upoštevati vsakokratno Priporočilo Komisije o upoštevni trgih, v sektorju elektronskih komunikacij, ki so lahko predmet predhodnega urejanja.

V Priporočilu je Evropska komisija opredelila trge produktov in storitev v sektorju elektronskih komunikacij, katerih značilnosti lahko utemeljujejo uvedbo regulatornih obveznosti iz posebnih direktiv in so tako lahko predmet predhodne (*ex ante*) regulacije. Pri določitvi t.i. upoštevni trgov je Evropska komisija ravnala v skladu z načeli konkurenčnega prava. Priporočilo Komisije o upoštevni trgih upoštevne trge produktov in storitev zgolj navaja, na določenem geografskem področju pa jih je treba v fazi analize šele dodatno opredeliti. Upoštevni trg se tako določi in podrobno definira na podlagi:

- opredelitve trga proizvodov in storitev ter
- določitve geografskega trga.

Opredelitev storitvene in geografske dimenzije trga ima za cilj opredeliti dejanske konkurente udeleženi podjetij, ki so sposobni omejevati ravnanje drugih udeleženi podjetij in preprečevati, da bi ta ravnala neodvisno od pritiska učinkovite konkurence.

Z opredelitvijo upoštevne geografskega trga se določi območje, na katerem so pogoji konkurence dovolj enotni in ki ga je moč razlikovati od sosednjih območij, ker so pogoji konkurence na teh območjih znatno drugačni.

Tako mora agencija v postopku izdelave analize ugotavljati, ali ima kateri operater, ali več operaterjev skupaj, na trgu položaj, enakovreden prevladujočemu, torej tak ekonomski vpliv, da mu ali jim omogoča znatno mero samostojnosti nasproti konkurentom, uporabnikom in potrošnikom. Pri ugotovitvi pomembne tržne moči je torej treba opredeliti upoštevni trg in določiti ekonomsko moč operaterjev.

4.1. Opredelitev trga proizvodov in storitev

Iz Priporočila Komisije o upoštevni trgih je razvidno, da so upoštevni trgi produktov in storitev zgolj navedeni, kar pomeni, da je treba, skladno s prvim odstavkom 99. člena ZEKom-1, posamezni upoštevni trg podrobneje opredeliti oziroma definirati v okviru analize posameznega upoštevnega trga, saj je mogoče šele na tem mestu zadostno opredeliti, kateri produkti oziroma storitve se na tem trgu nahajajo. V zvezi s prvim kriterijem (opredelitev trga proizvodov in storitev) je tako treba v okviru posamezne analize podrobneje opredeliti, kateri produkti oziroma storitve, ki jih uporabniki štejejo za zamenljive ali nadomestljive glede na lastnosti proizvodov in storitev, njihove cene in namen uporabe, se na tem trgu nahajajo. Opredelitev oziroma definicijo upoštevnega trga produktov in storitev je mogoče opraviti s pomočjo dveh kriterijev:

- zamenljivost povpraševanja in
- zamenljivost ponudbe.

Navedena kriterija omogočata tudi upoštevanje morebitnih specifičnih nacionalnih okoliščin pri definiranju posameznega upoštevnega trga produktov in storitev.

Skladno s Priporočilom Komisije o upoštevni trgih je agencija pri izvajanju analize izhajala iz načela tehnološko nevtralne regulacije. V nadaljevanju bo agencija s testom zamenljivosti ugotavljala katere storitve in produkti so zamenljivi in sodijo na obravnavan upoštevni trg.

Ne glede na to, da je v Priporočilu Komisije o upoštevni trgih trg 3 določen kot »Zaključevanje govornih klicev v posamičnih javnih telefonskih omrežjih na fiksni lokaciji (medoperaterski trg)«, torej kot veleprodajni trg, pa ni neodvisen od maloprodajnega trga. Potrebe na veleprodajnem trgu in posledično povpraševanje, namreč izhajajo neposredno iz potreb in povpraševanja na maloprodajnem trgu, torej potreb končnih uporabnikov posameznega operaterja. Zaključevanje govornih klicev je namreč sestavni del govornega klica, ki izvira iz javnih telefonskih omrežij na fiksni lokaciji ali javnih mobilnih telefonskih omrežij. Tudi Smernice predlagajo, naj se analiza začne na maloprodajnem trgu.

Agencija je zato v nadaljevanju z namenom definicije upoštevnega trga preverila, kaj bi lahko na maloprodajnem in na veleprodajnem trgu uporabnikom predstavljalo substitute z vidika ponudbe in povpraševanja.

4.1.1. Zamenljivost povpraševanja na trgu

Zamenljivost povpraševanja se ugotavlja na podlagi zamenljivosti proizvoda oziroma storitve z vidika uporabnika. Ugotavlja se zlasti s predvidenim prehodom večjega števila uporabnikov na drugo storitev. Zamenljivost povpraševanja omogoča, da se določi storitve ali nabor storitev, ki so po mnenju uporabnikov medsebojno zamenljivi v primeru relativnega zvišanja cen. Storitve, za katere se ugotovi, da so medsebojno zamenljive, so del istega upoštevnega trga.

Eden od načinov za ugotavljanje zamenljivosti povpraševanja je t.i. SSNIP test (*small but significant non-transitory increase in price*). Ta test pokaže, ali bi kupci oziroma uporabniki ob majhnem (od 5 do 10 %), vendar kljub temu pomembnem in stalnem povečanju relativne cene proizvoda oziroma storitve A, prešli na že razpoložljive substitute (proizvod oziroma storitev B). V kolikor se zvišanje cen izkaže za nedobičkonosno, potem proizvod oziroma storitev A in B tvorita isti upoštevni trg in obratno. Možnost uporabnikov, da lahko zamenjajo storitev za drugo storitev zaradi majhnega vendar pomembnega dviga cen, je lahko ovirana zaradi znatnih stroškov prehoda. Uporabniki, ki so investirali v tehnologijo z namenom prejemanja storitve morda ne bodo pripravljeni prevzeti kakršnihkoli dodatnih stroškov, ki so povezani z zamenjavo obravnavane storitve za substitut. Pogosto pa se tudi zgodi, da so uporabniki vezani na obstoječega ponudnika z dolgoročnimi pogodbami ali z visokimi stroški zamenjave terminalske opreme. V primerih, ko je uporabnik soočen z visokimi stroški zamenjave storitve A za storitev B, ti dve storitvi ne moreta biti vključeni v isti upoštevni trg.

Pri ugotavljanju obstoja zamenljivosti povpraševanja pa se lahko upošteva tudi preteklo obnašanje uporabnikov. Končni uporabniki na trgu se lahko ob majhnem, a pomembnem stalnem zvišanju maloprodajne cene obnašajo različno, odvisno tudi od tega, ali so v vlogi kličočih ali klicanih uporabnikov. Če bi se končni uporabnik v vlogi kličočega soočil z majhnim, a pomembnim stalnim zvišanjem cene in bi se nanj odzval z iskanjem zamenljivih oblik komuniciranja, bi to lahko predstavljalo razlog za vključitev teh oblik komunikacije na predmetni upoštevni trg. Ob tem moramo predpostaviti tudi, da bi takšen dvig cene na enak način vplival na pomemben del kličočih uporabnikov, zaradi česar bi bil tak dvig cene, ob znatnem zmanjšanju obsega storitve, za operaterja neprofitabilen. Da pa bi kličoči uporabnik reagiral na takšen dvig cen s preходом na alternativne oblike govornih komunikacij, bi se moral pri tem zavedati povečanja cene do takšne mere, da bi bil pripravljen spremeniti dotedanje običajne navade pri klicih v javnih telefonskih omrežjih. Prav tako za prehod na alternativne oblike, ki bi lahko predstavljale ustrezno zamenljivo govorno storitev, ne bi smele obstajati takšne ovire, ki bi onemogočale učinkovito komunikacijo.

Potrebe na veleprodajnem trgu in posledično povpraševanje izhajajo neposredno iz potreb in povpraševanja na maloprodajnem trgu, torej potreb in ravnanj končnih uporabnikov posameznega operaterja. Operater A, katerega končni uporabnik sproži klic do drugega končnega uporabnika, nima nobene druge izbire, kot da poskrbi, da se ta klic zaključi pri klicanem uporabniku, ki mu je bil namenjen. V kolikor je klicani uporabnik končni uporabnik operaterja B, pomeni tak klic neposreden vpliv trga maloprodajnih storitev na trg veleprodajnih storitev, saj mora operater A od operaterja B kupiti veleprodajno storitev zaključevanja klicev v njegovem telefonskem omrežju z namenom, da svojemu končnemu uporabniku zagotovi ustrezno storitev. Iz tega razloga je treba za zamenljivost s strani povpraševanja in s strani ponudbe opraviti oceno tako z maloprodajnega kot z veleprodajnega vidika. Uveljavljeni princip »klic plača kličoči« (*CPP – calling party pays*) namreč pomeni, da stroške celotnega klica, tudi veleprodajne stroške, ki jih operaterju A za zaključevanje klica v svojem omrežju zaračuna operater B, nosi uporabnik, ki je klic začel in jih praviloma plača v maloprodajni ceni, ki jo operater A postavi za klice v druga omrežja. Zaključevanje govornih klicev je namreč sestavni del govornega klica, ki izvira iz javnih telefonskih omrežij.

Agencija tako ugotavlja, da na veleprodajnem trgu zaključevanja govornih klicev v posamičnem javnem telefonskem omrežju na fiksni lokaciji ne obstaja zamenljivost povpraševanja, saj lahko operater, pri katerem izvira govorni klic, ta klic zaključi le pri operaterju, pri katerem se nahaja prejemnik tega govornega klica. Prejemnik klica je lahko bodisi pri istem operaterju bodisi pri drugem operaterju. Vsak poskus zaključitve govornega klica v omrežju, ki ni omrežje v katerega je bil klic namenjen, je tako neuspešen, zato agencija ugotavlja, da substituti v tem pogledu ne obstajajo.

Agencija je v nadaljevanju ugotavljala, ali obstajajo takšne oblike govornih komunikacij, ki bi lahko predstavljale substitut za govorne klice v javnih telefonskih omrežjih na fiksni lokaciji in je kot možne substitute za tovrstne govorne klice obravnavala naslednje oblike komunikacij:

- storitev upravljane IP telefonije kot javno dostopna telefonska storitev

- klici znotraj istega fiksnega omrežja kot substitut za klice v druga fiksna omrežja
- klici v mobilnih omrežjih kot substitut za klice v fiksnih omrežjih
- neupravljana govorna komunikacija preko interneta.

Poleg tega je agencija ugotavljala tudi obstoj upoštevne trga ločeno za rezidenčne in poslovne uporabnike ter morebiten vpliv klicanih uporabnikov na zamenljivost povpraševanja.

4.1.1.1. Storitve upravljane IP telefonije kot javno dostopna telefonska storitev

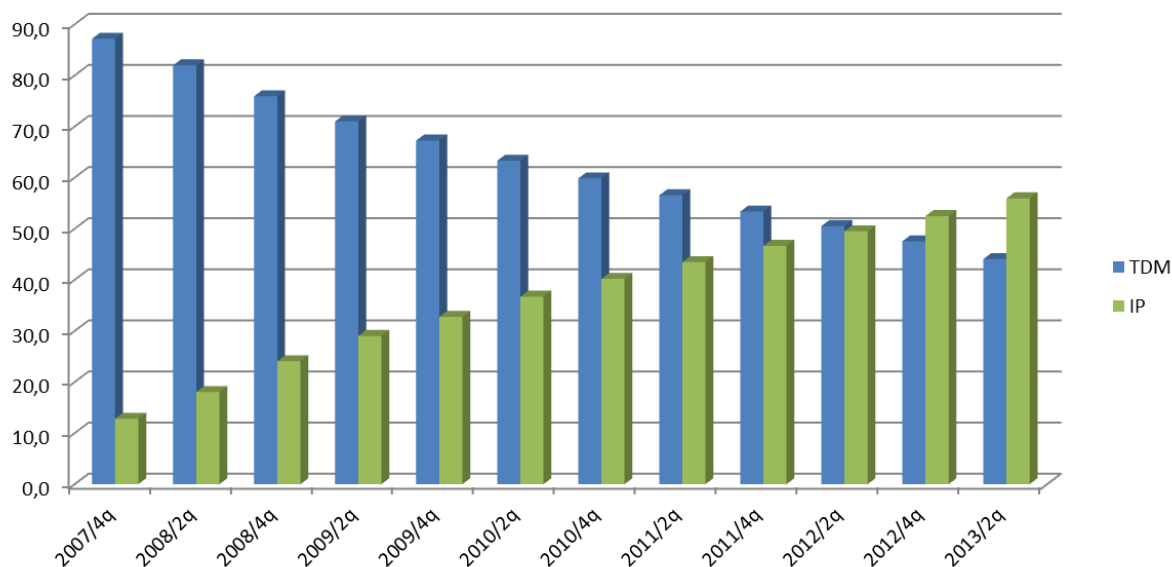
Agencija je skladno s stališčem Evropske komisije zastopanim v Okvirni direktivi, tudi sama mnenja, da je pri obravnavi trgov elektronskih komunikacij potrebno upoštevati tehnološko nevtralnost. Slednje je treba vzeti v obzir tako tudi pri ugotavljanju, ali je zaključevanje klicev v posamičnih javnih fiksnih telefonskih omrežjih na fiksni lokaciji, glede na tehnologijo slednjih, del istega upoštevne trga.

Končni uporabniki, ki želijo pri operaterju uporabljati storitve fiksne telefonije, hočejo v prvi vrsti storitev primerne kakovosti za čim nižjo ceno. Poleg tega so končni uporabniki načeloma indiferentni glede tehnologije, po kateri jim je omogočena storitev. Tako jih v bistvu tehnične karakteristike niti ne zanimajo, v kolikor je uporabniška izkušnja vsaj približno enaka. To pa IP telefonija načeloma omogoča, le da je cenovno bolj dostopna. Iz tega razloga se vse bolj odločajo za uporabo storitev upravljane IP telefonije, ki predstavlja cenejšo alternativo klasični telefoniji, predvsem ob hkratni uporabi z ostalimi konvergenčnimi storitvi, kot sta internet in televizija, ki jih operaterji na trgu ponujajo v paketih. Ob naročilu paketa storitev, je končnemu uporabniku tako za manjši del stroškov na voljo tudi uporaba storitev fiksne telefonije. S tem in praviloma brezplačnimi klici znotraj omrežja operaterja so uporabniki še dodatno stimulirani k prehodu na IP telefonijo.

Ponudniki storitev upravljane IP telefonije se morajo registrirati kot operaterji javno dostopnih govornih storitev in pri zagotavljanju storitev upoštevati vse obveznosti, ki iz tega sledijo. Upravljana IP govorna komunikacija, ki se obravnava kot javno dostopna telefonska storitev, mora tako izpolnjevati vrsto zakonsko določenih zahtev, ki veljajo za slednje. Pri tem gre za zagotavljanje dostopa do storitve klica v sili, kar od operaterjev zahteva nadzor nad omrežjem in zagotavljanje kakovosti storitev s prednostno obravnavo prometa govornih storitev. Poleg tega mora operater javno dostopnih telefonskih storitev za vse telefonske številke iz nacionalnega načrta oštevilčenja omogočati tudi prenosljivosti števil. Poleg tega mora izpolnjevati zakonske obveznosti glede zakonitega prestrezanja govornih komunikacij.

Delež upravljane IP telefonije se je v obravnavanem obdobju ves čas konstantno povečeval in je ob koncu obravnavanega obdobja tako znašal že 55,9 %, s čimer je presegel delež klasične telefonije na trgu fiksne telefonije (slika 10). Klasična telefonija je s tem izgubila svoj dolgoletni primat na področju fiksnih govornih komunikacij.

Slika 11: Rast upravljane IP telefonije glede na število telefonskih priključkov

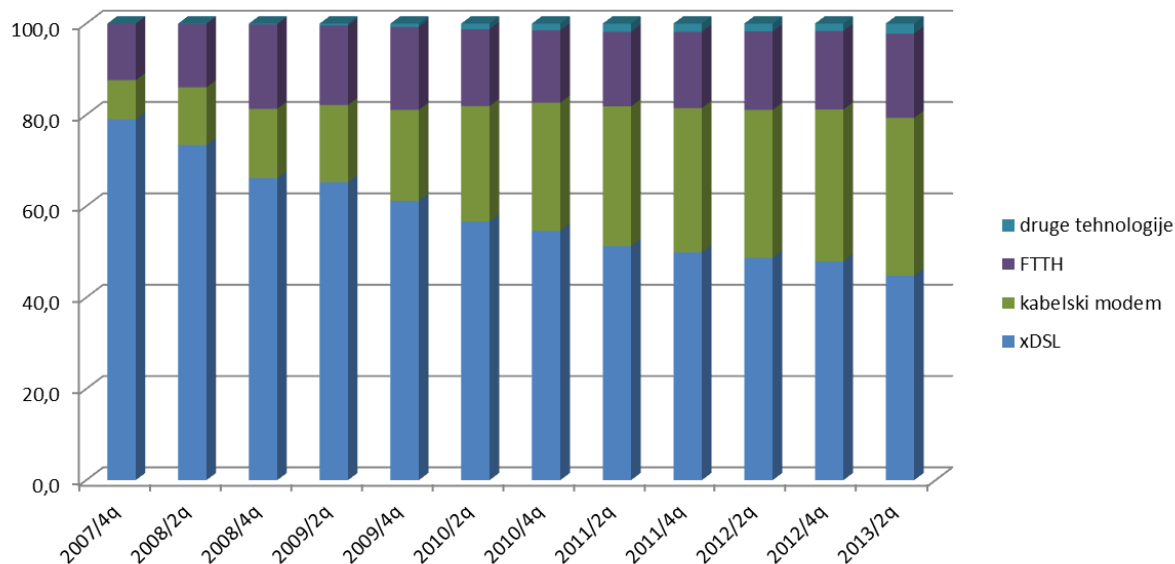
Vir: Podatki APEK, 2013

Agencija je na podlagi raziskave gospodinjstev³ izvedene v letu 2012 ugotovila, da bi 21 % gospodinjstev anketiranih v raziskavi, ki še vedno uporabljajo storitev klasične telefonije, to zamenjalo za storitev IP telefonije, predvsem če bi imeli na voljo več informacij o tej storitvi (10 %), zaradi nižje cene (8 %) in drugih razlogov (3 %). Za zamenjavo se ne bi odločilo 58 % gospodinjstev, predvsem ker so zadovoljni z obstoječo storitvijo (21 %), ker nimajo možnosti dostopa do IP telefonije (19 %), zaradi dvomov v kakovost (7 %) in drugih razlogov (11 %).

Upravljanje IP telefonije lahko operaterji ponujajo preko xDSL in FTTH dostopa ter dostopa preko kablanskega modema nadgrajenega s tehnologijo DOCSIS 3.0. Slika 7 prikazuje deleže priključkov upravljane IP telefonije glede na tehnologijo dostopa. V obravnavanem obdobju je število priključkov upravljane IP telefonije preko xDSL še vedno predstavljalo največji tržni delež ki pa se mu iz 79 % zmanjšal na vsega 47,9 %, predvsem na račun dostopa preko kablanskega modema, ki ima na koncu obravnavanega obdobja 33,2 % delež (slika 11). Tržni delež FTTH dostopa se v obravnavanem obdobju ni bistveno spremenil in je tako ob koncu obdobja znašal 17,2 %.

³ Raziskava o mesečnih izdatkih gospodinjstev za storitve elektronskih komunikacij, december 2012: <http://www.apek.si/-raziskava-o-mesečnih-izdatkih-gospodinjstev-za-storitve-elektronskih-komunikacij>, dostop na dan 24.10.2013

Slika 12: Tržni deleži priključkov upravljane IP telefonije glede na tehnologijo dostopa

Vir: Podatki APEK, 2013

Preko xDSL dostopa ponuja upravljano IP telefonijo na lastnem bakrenem omrežju družba Telekom Slovenije d.d. ter družbe T-2 d.o.o., Amis d.o.o. in Tušmobil d.o.o., ki preko omrežja družbe Telekom Slovenije d.d. ponujajo govorne storitve preko razvezave krajevne zanke oziroma bitnega toka. Družba Telekom Slovenije d.d. večinoma pri lastnih uporabnikih še vedno nudi PSTN telefonijo, medtem ko ostali operaterji preko veleprodajnega trga zakupujejo bodisi bitni tok bodisi razvezavo lokalne zanke in fiksno telefonijo nudijo kot upravljano IP storitev.

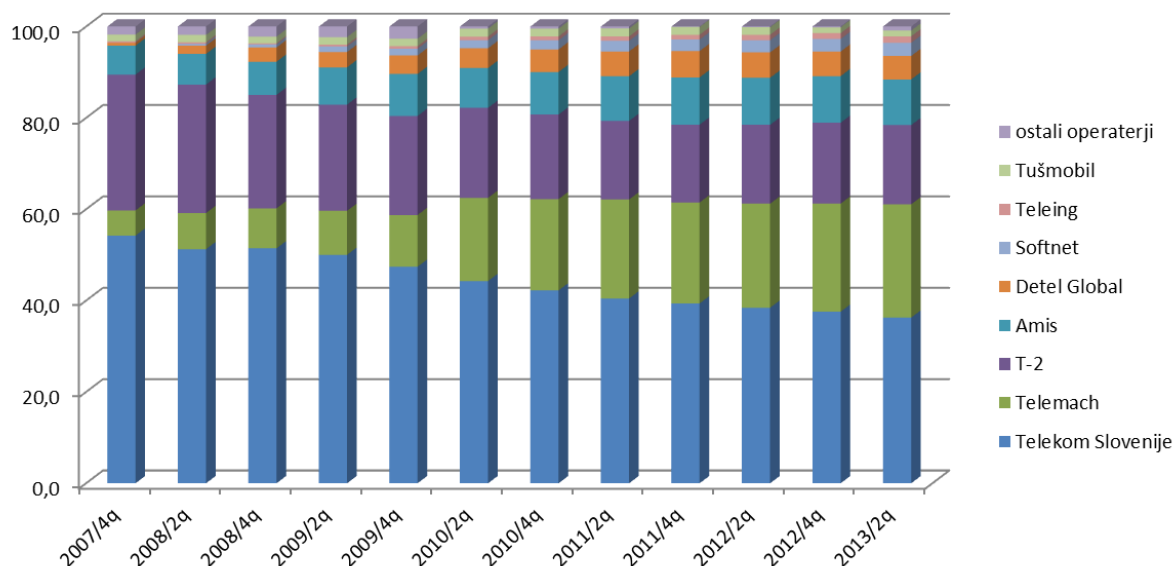
Na lastnem koaksialnem kabelskem omrežju ponujata upravljano IP telefonijo preko dostopa preko kabelskega modema družbi Telemach d.o.o. in Teleing d.o.o., medtem ko druge družbe, kot sta npr. Detel Global d.d. in Softnet d.o.o., ki na takšnih omrežjih ponujajo fiksno telefonijo, to ponujajo preko omrežij manjših kabelskih operaterjev.

Družbi Telekom Slovenije d.d. in T-2 d.o.o. edini v večjem obsegu ponujata upravljano IP telefonijo preko FTTH dostopa na lastnem optičnem omrežju. Več operaterjev pa ponuja fiksno telefonijo tudi na podlagi reguliranega dostopa z razvezavo ali bitnim tokom preko optičnega omrežja družbe Telekom Slovenije d.d. Družbi Telekom Slovenije d.d. in Amis d.o.o. pa nudita storitev upravljane IP telefonije tudi preko odprtih širokopasovnih omrežij, ki so bila zgrajena z javno-zasebnimi sredstvi za namene pokrivanja območij belih lis.

Med operaterji, ki ponujajo storitve upravljane IP telefonije, je ob koncu obravnavanega obdobja imela največji tržni delež po številu priključkov družba Telekom Slovenije d.d. (37,6 %), ki pa se iz 54,2 % deleža na začetku obdobja konstantno zmanjšuje (slika 12). Trije največji sledilci, ki imajo skupaj 51,6 % delež, so bile ob koncu obravnavanega obdobja družbe Telemach d.o.o. (23,7 %), T-2 d.o.o. (17,7 %) in Amis d.o.o. (10,2 %). Sledijo pa

družbe Detel Global d.d. s 5,4 %, Softnet d.o.o. z 2,8 %, Teleing d.o.o. z 1,3 %, Tušmobil d.o.o.⁴ z 1,2 % ter ostali operaterji z 0,2 % deležem.

Slika 13: Tržni deleži operaterjev upravljane IP telefonije glede na število priključkov

Vir: Podatki APEK, 2013

Končni uporabniki imajo pri upravljeni IP telefoniji zagotovljen dostop do javnih telefonskih omrežij in posredovanje klicev iz teh omrežij, prav tako pa se v teh omrežjih klici končnim uporabnikom tudi zaključujejo. Uporabniki praviloma ne vedo, katero tehnologijo uporablja klicana stran in so do tega načeloma indiferentni, v kolikor je uporabniška izkušnja enaka. Zato agencija glede na vsa navedena dejstva ugotavlja, da sodi z vidika končnih uporabnikov upravljana IP telefonija, ki uporabnikom kot javno dostopna telefonska storitev omogoča dostop, posredovanje in zaključevanje govornih klicev, na upošteveni trg zaključevanja klicev v posamičnih javnih telefonskih omrežjih na fiksni lokaciji.

Tudi na veleprodajnem trgu je mogoče priti do enakih zaključkov. Operaterju A, ki želi pri operaterju B v okviru javno dostopne telefonske storitve zaključiti govorni klic z namenom, da zadosti povpraševanju na maloprodajnem trgu, je pomembno zgolj dejstvo, da je ta klic zaključen pri klicanem uporabniku, neodvisno od tehnologije, še posebej zaradi dejstva, da ne kliče uporabnik in načeloma niti njegov operater ne veda, katero tehnologijo klicani končni uporabnik uporablja.

Dejstvo je tudi, da za zaključevanje govornih klicev svojim lastnim končnim uporabnikom razlik ne delajo niti operaterji, ki klice zaključujejo, temveč svoja javna fiksna telefonska

⁴ Podatki za družbo Tušmobil d.o.o. ne vključujejo priključkov, ki jih družba ponuja preko zakupa naročniških priključkov (WLR) družbe Telekom Slovenije d.d., saj so ti predmet zakupa priključkov klasične telefonije.

omrežja različnih tehnologij v tem oziru obravnavajo enako. Tudi na medoperaterskem nivoju v praksi pri medomrežnih povezavah komercialno in do sedaj tudi tehnično ne postavljajo drugačnih pogojev pri zaključevanju govornih klicev v javna fiksna telefonska omrežja različnih tehnologij, pri čemer operaterji po potrebi uporabljajo vmesnike MGW, ki omogočajo pretvorbo med IP in TDM signali, tako da so klicani uporabniki na njihovih omrežjih dosegljivi neodvisno od tehnologije za vse kličoče uporabnike.

Operaterju povpraševalcu po storitvi zaključevanja klica v omrežju operaterja, kjer se končni uporabnik, ki mu je klic namenjen nahaja, z namenom, da zadosti povpraševanju na maloprodajnem trgu, je torej pomembno le dejstvo, da mu lahko operater ponudnik zaključevanja klica zagotovi to veleprodajno storitev, neodvisno od tehnologije, na kateri takšno javno fiksno telefonsko omrežje temelji. Pri tem je treba še enkrat poudariti, da operater, ki želi zaključiti klic v omrežju operaterja, kjer se klicani uporabnik nahaja, običajno niti ne ve, katero tehnologijo javnega telefonskega omrežja tak uporabnik tisti trenutek uporablja, česar, kot navedeno zgoraj, praviloma ne ve niti klicani uporabnik.

Na podlagi navedenega agencija ugotavlja, da sodi upravljana IP telefonija, ki kot javno dostopna telefonska storitev omogoča dostop, posredovanje in zaključevanje govornih klicev, na isti upoštevni trg tudi z vidika veleprodaje.

4.1.1.2. Klici znotraj istega omrežja kot substitut za klice v druga fiksna omrežja

Klici znotraj istega fiksnega omrežja oz. klici v lastnem fiksnem omrežju (*on-net* klici) so klici, kjer se tako kličoči kot klicani uporabnik nahajata znotraj istega fiksnega omrežja in sta oba uporabnika istega operaterja. V Sloveniji so cene klicev znotraj omrežja v večini primerov še vedno nižje od klicev v druga omrežja, pri večini operaterjev, ki ponujajo IP telefonijo kot javno dostopno telefonsko storitev na fiksni lokaciji, pa celo brezplačne znotraj lastnega IP omrežja oziroma v posameznih primerih tudi v povezavi z lastnim mobilnim omrežjem, IP omrežji drugih lastniško povezanih operaterjev ali omrežji operaterjev, kjer takšen medsebojni dogovor obstaja. Klici v isto fiksno omrežje bi lahko predstavljali substitut klicem v druga omrežja, vendar bi morali v tem primeru predvidevati, da ima kličoči vedno možnost klicanega poklicati v tisto omrežje, katerega uporabnik je tudi sam. V praksi bi to pomenilo, da bi morali biti vsi klicani uporabniki pri vsaj toliko ponudnikih storitev, kolikor je fiksnih medomrežno povezanih operaterjev, da bi jih poljubni kličoči uporabniki lahko poklical po zanje najugodnejši tarifi, ali pa da bi vsi uporabniki prešli k enemu operaterju. Dejansko stanje na trgu ne kaže na možnost ene ali druge situacije, saj je trg že liberaliziran in na njem obstaja večje število konkurentov, prav tako pa bi bilo za končnega uporabnika cenovno manj ugodno, če bi bil hkrati uporabnik vseh operaterjev ob tem pa bi moral tudi vedno vedeti v katerem omrežju je klicani uporabnik.

Agencija tako ugotavlja, da tovrstna zamenljivost na maloprodajnem trgu ob upoštevanju navedenih omejitev ne obstaja, saj slednja ne predstavlja alternative za klice iz fiksnih omrežij v druga omrežja in zato klicev znotraj istega omrežja z vidika maloprodaje ne moremo šteti za substitut za klice v druga omrežja. Ob dejstvu, da povpraševanje na

veleprodajnem trgu izhaja neposredno iz povpraševanja na maloprodajnem trgu, agencija zaključuje, da zamenljivost tovrstnih klicev z vidika povpraševanja na veleprodajnem trgu prav tako ne obstaja, zaradi česar jih ne moremo umestiti na obravnavan upoštevni trg.

4.1.1.3. Klici v mobilnih omrežjih kot substitut za klice v fiksni omrežjih

Z vidika kakovosti so govorne storitve v fiksni in mobilni omrežjih povsem primerljive in bi jih kot take lahko smatrali za zamenljive. Z vidika mobilnosti pa klici na fiksni telefonski priključek zagotavljajo manjšo verjetnost dosega klicanega, saj so fiksni priključki prostorsko omejujoči, medtem ko mobilni terminali omogočajo dosegljivost uporabnikov praktično kjerkoli, saj se z njimi »premikajo«. Verjetnost, da bomo kot kličoči dosegli klicanega, je tako ob klicu na fiksni telefon neprimerno manjša. Kličoči je tako pri klicu, ki ga opravi v fiksni omrežju, ob težavi manjše verjetnosti dosega klicanega, še dodatno soočen z omejitvami na svoji strani, saj se mora za takšen klic tudi sam nahajati v bližini fiksne telefonske priključke, kar ga prav tako prostorsko omejuje. Ker so fiksni telefonski priključki praviloma omejeni na točno določeno lokacijo, bi moral kličoči za vsak klic posebej vedeti, v bližini katerega fiksne telefonske priključke s katero telefonsko številko se nahaja oseba, ki jo želi poklicati, pri čemer so fiksni priključki običajno vezani na gospodinjstvo, ne na posameznika, kot je to značilno za mobilni priključek. V primeru klica med dvema mobilnima telefonskima priključkoma pa takšno vnaprejšnje vedenje, kje se eden ali drugi uporabnik nahaja, praviloma ni nujno. Iz navedenega izhaja, da bi lahko klice v mobilni omrežjih načeloma funkcionalno smatrali za zamenljive s klici v fiksni omrežjih, ne pa tudi obratno, kar priča o enosmerni zamenljivosti, vendar pa na nezamenljivost med klici v fiksni in mobilni omrežjih kažejo dejstva, navedena v nadaljevanju.

Z vidika maloprodajnih cen govornih storitev omogočajo klici v fiksni omrežjih praviloma cenejšo možnost komunikacije naproti mobilni omrežju, saj se načeloma višji stroški klicev v mobilni omrežjih v splošnem odražajo tudi na višjih maloprodajnih cenah. Glede na višje cene klicev iz mobilni omrežjih v fiksni omrežja oziroma višje kot znašajo cene klicev v mobilni omrežjih, ni pričakovati, da bi se kličoči, ki se zaveda cene takšnega klica, pri 5 do 10 % povišanju maloprodajnih cen odločil namesto fiksne telefona za klic v fiksno omrežje uporabiti mobilni telefon oziroma iz mobilne telefona namesto na fiksni telefon klicati uporabnika, s katerim želi komunicirati, na mobilni telefon, kar posledično pomeni, da bi vsi takšni uporabniki morali imeti tudi mobilni telefon, kličoči uporabniki pa bi poleg njihove fiksne telefonske številke morali poznati tudi njihovo mobilno številko. Za klice v fiksni telefoniji tako samo iz cenovnih razlogov ne bi iskal zamenjave v mobilni telefoniji.

Pri tem je treba poudariti, da za razliko od fiksne telefonske priključke, ki ga člani gospodinjstva praviloma uporabljajo skupaj, mobilni telefon uporablja praviloma vsak končni uporabnik zase in s tem tako sam nosi tudi vse stroške dostopa do omrežja, pri čemer se ti stroški pri fiksni priključku »razdelijo« med člane gospodinjstva. To pomeni, da se stroški gospodinjstva za dostop do omrežja pri uporabi mobilne telefonije načeloma seštevajo po vseh članih gospodinjstva, razen v primeru uporabe mobilne telefona kot fiksno-mobilne priključke, pri čemer pa bi lahko ob pogoju primerljivih cen storitev govorili o zamenljivi

storitvi. Slednje bi tako lahko postalo ekonomsko upravičeno le v redkih primerih določenih mobilnih naročniških paketov.

Kljub visoki penetraciji mobilne telefonije v Sloveniji, ki konec opazovanega obdobja znaša 109,1 %, ima fiksni telefonski priključek še vedno 98,0 % gospodinjstev, kar potrjuje, da fiksni in mobilni priključek v očeh končnih uporabnikov še vedno nista zamenljiva, čeprav je iz raziskave gospodinjstev⁵ izvedene v letu 2012 razvidno, da je 33 % gospodinjstev anketiranih v raziskavi že razmišljalo o odpovedi fiksnega telefonskega priključka zaradi razširjenosti mobilne telefonije.

Agencija tako ugotavlja, da tovrstna zamenljivost na maloprodajnem trgu ob upoštevanju navedenih omejitev ne obstaja, saj slednja predstavlja nezadostno alternativo za klice iz fiksnih omrežij v druga omrežja in zato klicev v mobilnih omrežjih z vidika maloprodaje ne moremo šteti za substitut za klice v fiksnih omrežjih. Ob dejstvu, da povpraševanje na medoperaterskem trgu izhaja neposredno iz povpraševanja na maloprodajnem trgu, agencija zaključuje, da zamenljivost tovrstnih klicev z vidika povpraševanja na medoperaterskem trgu prav tako ne obstaja, zaradi česar klicev v mobilnih omrežjih ni uvrstila na predmetni upošteveni trg.

4.1.1.4. Neupravljana govorna komunikacija preko interneta

Globalna razširjenost širokopasovnega dostopa je omogočila tudi razvoj programskih aplikacij, ki uporabnikom omogočajo medsebojno govorno komunikacijo preko interneta neodvisno od javno dostopnih telefonskih storitev operaterja. To pomeni, da se takšen klic, običajno v celoti izvede preko javnega internetnega omrežja in ne preko javnih telefonskih omrežij operaterjev fiksne telefonije. Pri tem gre za aplikacije, ki uporabljajo v danem trenutku razpoložljivo internetno povezavo za zagotovitev neupravljanje govorne storitve, katera temelji na IP protokolu. Med najbolj znane in razširjene tovrstne aplikacije spadajo Skype⁶, Viber⁷, Google Talk⁸, Yahoo! Messenger⁹, VoipBuster¹⁰, iCall¹¹ ter še množica drugih.

Za uporabo tovrstne govorne komunikacije je namesto običajnega klica z uporabo fiksnega telefona praviloma nujno, da imata tako kličoči kot tudi klicani uporabnik na voljo internetno povezavo ter da uporabljata isto aplikacijo. Običajno se tovrstna neupravljana govorna komunikacija uporablja v primerih, ko gre za krog uporabnikov, ki drug za drugega vedo, da uporabljajo isto storitev in še to v primerih, ko običajno želijo, po vnaprejšnjem dogovoru,

⁵ Raziskava o mesečnih izdatkih gospodinjstev za storitve elektronskih komunikacij, december 2012: <http://www.apek.si/-raziskava-o-mesecnih-izdatkih-gospodinjstev-za-storitve-elektronskih-komunikacij>, dostop na dan 24.10.2013

⁶ <http://www.skype.com/en/>, dostop na dan 24.10.2013

⁷ <http://www.viber.com/>, dostop na dan 24.10.2013

⁸ <http://www.google.com/talk/>, dostop na dan 24.10.2013

⁹ <http://messenger.yahoo.com/>, dostop na dan 24.10.2013

¹⁰ <http://www.voipbuster.com/index.html>, dostop na dan 24.10.2013

¹¹ <http://www.icall.com/>, dostop na dan 24.10.2013

znižati oziroma odpraviti stroške klicev, predvsem mednarodnih. Glede na zgornje navedbe mora biti za tovrstno komunikacijo med uporabniki izpolnjenih precej pogojev, da je takšna komunikacija sploh mogoča. Ti pa praviloma zahtevajo vnaprejšnje dogovore in konsenze glede uporabe. Poleg tega je treba ugotoviti, da tovrstnih aplikacij za neupravljanje govorne storitve še zdaleč ne uporablja večina uporabnikov, ki so sicer dosegljivi z uporabo ustaljene upravljanje govorne telefonije, tisti, ki pa tovrstne storitve in aplikacije uporabljajo, pa izbirajo med uporabo ene ali več izmed množice vseh, ki obstajajo in ves čas prihajajo na trg.

Tovrstne aplikacije proti plačilu običajno omogočajo tudi klice v javna telefonska omrežja oziroma v nekaterih primerih celo povratne klice, kar občutno poveča možnost dosegljivosti klicanega uporabnika, se pa s tem običajno zmanjšajo tudi vse stroškovne prednosti takšne komunikacije, razen v primerih mednarodnih klicev, saj pri slednjih običajno veljajo cene primerljive z nacionalnimi klici.

Neupravljanje govorna komunikacija, ki jo omogočajo tovrstne aplikacije, pa poleg navedenih omejitev ne izpolnjuje tudi vrsto zakonsko določenih zahtev, ki veljajo za javno dostopne telefonske storitve, zaradi katerih je kot take tudi ne moremo obravnavati. Pri tem gre predvsem za nezmožnost zagotavljanja kakovosti storitve, ker ponudnik storitve praviloma nima nadzora nad omrežjem preko katerega poteka govorna komunikacija. Tako so tovrstne storitve podvržene omejitvam glede uporabe telefonskih števil iz nacionalnega načrta oštevilčenja, ne omogočajo prenosljivosti števil in ne zagotavljajo dostopa do storitve klica v sili.

Poleg ponudnikov globalno razširjenih programskih aplikacij, ki omogočajo neupravljanje govorno komunikacijo preko interneta, ponujajo možnost takšne komunikacije tudi operaterji javno dostopnih telefonskih storitev v Sloveniji. Ti ponujajo neupravljanje govorne storitve kot dopolnilno storitev osnovni upravljeni IP telefoniji, pri čemer omogočajo uporabnikom klice iz tujine po cenah, ki veljajo za nacionalne klice iz fiksnih omrežij v Sloveniji. Primera takšnih aplikacij sta DetelFone¹² družbe Detel Global d.d. in E-telefon¹³ družbe T-2 d.o.o. Iz razlogov, ki so bili že predhodno navedeni, tudi v tem primeru ne gre za javno dostopne telefonske storitve.

V prihodnje lahko glede na hiter razvoj OTT (Over the Top) storitev, med katere spadajo tudi neupravljanje govorne komunikacije, ki ga omogočajo vse večje zmogljivosti širokopasovnih omrežij in predvsem razpoložljive kapacitete na strani uporabnikov, ki so namenjene internetnim storitvam, pričakujemo tudi pojav novih poslovnih modelov, kateri se lahko odražajo tudi v obravnavi tovrstnih komunikacij s stališča zamenljivosti.

Agencija tako na podlagi zgoraj navedenih značilnosti neupravljanj govornih storitev, ki se izvajajo preko interneta, tovrstnih komunikacij z vidika maloprodaje ne morem šteti za substitut običajni govorni komunikaciji preko javno dostopnih omrežij operaterjev fiksne telefonije. Glede na dejstvo, da povpraševanje na veleprodajnem trgu izhaja neposredno iz povpraševanja na maloprodajnem trgu, agencija zaključuje, da zamenljivost tovrstnih klicev z

¹² <http://www.detelfone.eu/>, dostop na dan 24.10.2013

¹³ <http://www.t-2.net/ponudba/telefonija/e-telefon>, dostop na dan 24.10.2013

vidika povpraševanja na veleprodajnem trgu prav tako ne obstaja, zaradi česar neupravljanih govornih storitev preko interneta ni uvrstila na predmetniupoštevni trg.

4.1.1.5. Rezidenčni in poslovni uporabniki

Končni uporabniki, tako rezidenčni kakor tudi poslovni uporabniki, na maloprodajnem trgu v osnovi povprašujejo po enaki storitvi govorne komunikacije v javnem telefonskem omrežju na fiksni lokaciji. Pri tem pa ima del poslovnega segmenta zaradi svojih specifičnih potreb običajno tudi večje zahteve glede nabora dodatnih storitev in njihovih funkcionalnosti. Cene storitev fiksne telefonije so na trgu praviloma enake za rezidenčne in poslovne uporabnike, kar pomeni da je cena enote pogovora za končnega uporabnika v obeh primerih enaka. Na trgu sicer obstajajo paketi, ki so namenjeni različnim ciljnim skupinam uporabnikov, od katerih predstavljajo posebno skupino tudi poslovni uporabniki, predvsem zaradi ponudbe, ki je tako lahko prilagojena različnim potrebam končnih uporabnikov in s tem učinkovitejšega trženja storitev posameznim segmentom uporabnikov. Takšni paketi, ki so prilagojeni posameznim skupinam uporabnikov, lahko vključujejo brezplačne količine pogovorov, brezplačne klice v omrežju operaterja oziroma znotraj skupine uporabnikov, ter različne dodatne storitve in funkcionalnosti. Končni uporabniki so tako do cenovno različnih paketov, oblikovanih za različne ciljne skupine uporabnikov indiferentni, v kolikor ti paketi ustrezajo njihovim potrebam. Ob majhnem, vendar kljub temu pomembnem in stalnem zvišanju cen paketov za določeno ciljno skupino uporabnikov za 5 do 10 % bi ti tako lahko prešli na druge primerljive pakete, saj gre pri vseh v osnovi praviloma za enako osnovno storitev govorne komunikacije, kar bi se posledično z vidika operaterja izkazalo za nedobičkonosno. Z vidika zamenljivosti povpraševanja na maloprodajnem trgu tako ločevanje trga po različnih ciljnih skupinah uporabnikov ni upravičeno. Tako lahko rečemo, da se cenovno in funkcionalno medsebojno razlikujejo predvsem storitve, ki so prilagojene bodisi poslovnim bodisi rezidenčnim uporabnikom, medtem ko pri zaključevanju klicev ni razlik, niti na cenovni niti na funkcionalni ravni.

Na medoperaterskem nivoju operaterji pri zaključevanju klicev prav tako ne ločujejo klicev glede na poslovne in rezidenčne uporabnike. Operaterji, ki kupujejo storitev zaključevanja klicev na medoperaterskem nivoju, ne kupujejo posebej za rezidenčne in posebej za poslovne uporabnike, prav tako pa na tak način ločeno ne prodajajo niti operaterji, ki klice v svojih omrežjih zaključujejo.

Agencija glede na navedeno ugotavlja, da upoštevne trga ne moremo deliti na rezidenčne in poslovne uporabnike ter da v opredelitev upoštevne trga sodi zaključevanje klicev vsem uporabnikom, ne glede na to, ali je klicani rezidenčni ali poslovni uporabnik.

4.1.1.6. Vpliv klicanih uporabnikov na zamenljivost povpraševanja

Na drugi strani je treba ugotoviti, kako bi se na majhno, a pomembno in stalno zvišanje cen odzval klicani uporabnik ter preveriti, ali obstajajo potencialni substituti s tega vidika. Če bi se klicani uporabnik odzval tako, da bi za sprejemanje klicev poiskal drugačne oblike

komunikacije, bi bilo treba te alternativne oblike uvrstiti na isti upoštevni trg. Seveda ob vzporednem upoštevanju, da bi takšen dvig cene na enak način vplival na pomemben del klicanih uporabnikov, kar bi povzročilo dvig cene za neprofitabilen, zaradi znatnega zmanjšanja obsega storitve.

Ker je v Sloveniji, kot tudi sicer v Evropski Uniji in večini sveta uveljavljen princip »klic plača kliče« (*CPP – calling party pays*) pomeni, da stroške celotnega klica, tudi veleprodajne stroške, ki jih operaterju A za zaključevanje klica v svojem omrežju zaračuna operater B, nosi uporabnik, ki je klic začel in jih plača v maloprodajni ceni, ki jo operater A zaračuna za klic. Kakršnokoli povečanje cene zaključevanja klicev bi torej v splošnem klicanega ne smelo prizadeti, saj prejeti klic v lastnem fiksnem omrežju, ne glede na njegov izvor, zanj ni povezan s stroški, ker jih v celoti nosi kliče uporabnik.

Vpliv, ki bi ga takšno zvišanje cene na klicanega uporabnika lahko predstavljalo, bi lahko bilo kvečjemu manjše število sprejetih klicev, ki bi bilo posledica bolj preudarne rabe klicev s strani kliče pod predpostavko, da bi se zavedali natančnih stroškov klica in tega, v katero omrežje kličejo. Mogoče je, da bi v takšnih okoliščinah klicani poskušal poiskati alternativne načine komunikacije za sprejemanje klicev z namenom, da bi znižal stroške kliče uporabnikom. Da bi lahko temu povišanju cene pripisali takšen efekt, bi morali predpostaviti, da bi obstajalo zadostno število uporabnikov, ki bi se jim število dohodnih klicev zaradi povišanja cene tako zmanjšalo, da bi zamenjali operaterja. Zaskrbljenosti zaradi višine stroškov klica v drugo omrežje bi se moral ob tem zavedati tudi kliče uporabnik, ki bi ob tem moral vselej vedeti, v katero omrežje kliče in kakšna je cena takšnega klica. Primer, kjer lahko kliče stran neodvisno vpliva na klicanega ter s tem omeji možnost zaračunavanja prekomernih cen s strani operaterja, ki zaključi govorni klic, pa bi se resno pojavil le v primeru plačila cene zaključevanja klica po principu »klic plača klicani« (*RPP – receiving party pays*), kjer stroške zaključevanja plača klicani končni uporabnik.

Vendar pa v praksi klicani uporabniki tam, kjer velja načelo, da klic plača kliče uporabnik, na tovrstne dvige cen niso občutljivi, saj to določa posamična fiksna omrežja kot ločene, torej posamične upoštevne trge. Ker je cena zaključevanje govornih klicev določena s strani operaterja, ki zaključi govorni klic, operater omrežja, pri katerem govorni klic izvira, nima vpliva na to ceno. Slednje ne velja le v primeru kjer operater vzpostavi in zaključi govorni klic v svojem omrežju.

Na podlagi navedenega agencija ugotavlja, da na maloprodajnem trgu ne obstajajo zamenljive oblike govornih komunikacij, ki bi jih v primeru majhnega, a pomembnega stalnega dviga cene lahko uporabili klicani uporabniki. Ker slednje neposredno vpliva na povpraševanje na veleprodajnem trgu, agencija zaključuje, da tudi z vidika povpraševanja na veleprodajnem trgu glede na alternativne možnosti klicanih uporabnikov, zamenljive oblike govornih komunikacij, ki bi jih lahko umestili na obravnavan upoštevni trg, ne obstajajo.

4.1.2. Zamenljivost ponudbe na trgu

Pri ugotavljanju zamenljivosti ponudbe je treba ugotoviti ali podjetja, ki sicer proizvajajo različne proizvode oz. zagotavljajo različne storitve in ne delujejo na istem upoštevni trgu, lahko relativno enostavno pričnejo proizvajati proizvode oziroma opravljati storitve konkurentov ter jih tržiti v zelo kratkem času, ne da bi jim to povzročilo kakšne večje dodatne stroške ali tveganje. To pomeni sposobnost proizvajalca, da lahko v primeru povečanja cene obravnavanega proizvoda oz. storitve v kratkem času vstopi na upoštevni trg in preide na proizvodnjo in distribucijo enakega proizvoda oz. storitve. Ko so ti pogoji izpolnjeni, bo imela dodatna proizvodnja, dana na trg, disciplinski učinek na konkurenčno ravnanje udeleženih podjetij. Tak vpliv je enakovreden učinku zamenljivosti povpraševanja. Dejstvo, da ima konkurenčno podjetje v lasti sredstva za zagotavljanje storitev pa je lahko irelevantno, če so potrebne znatne dodatne investicije za zagotavljanje te storitve. Prav tako je potrebno upoštevati tudi dolgoročno vezavo kapacitet pri zagotavljanju storitev. Zgolj slučajna hipotetična zamenljivost ponudbe ni zadosten pogoj za določitev trga. Prav tako je treba upoštevati obstoječe zakonodajne in regulativne zahteve, ki lahko preprečijo pravočasen vstop na upoštevni trg in posledično onemogočijo zamenljivost ponudbe. Zamenljivost ponudbe ne služi samo za definiranje upoštevnega trga, ampak tudi za določanje udeležencev na upoštevni trgu.

Če bi operater povišal ceno zaključevanja govornih klicev, zamenjava ponudnika zaključevanja klicev s strani klicanega uporabnika ne bi bila mogoča, saj bi v tem primeru drugi operater, ki bi želel zaključevati klice v omrežju, ki ni njegovo, potreboval dostop in nadzor nad tem omrežjem. Medomrežno povezan operater pri katerem govorni klic izvira, ne more sam zaključiti takšnega klica, saj se klicani uporabnik nahaja v drugem omrežju, prav tako pa tega ne more storiti noben drug operater, ki ni operater pri katerem se klicani uporabnik nahaja.

Zamenljivost ponudbe bi se lahko hipotetično pojavila v primeru, ko bi bili klicani uporabniki dejansko dosegljivi na več omrežjih istočasno. V tem primeru bi operater lahko sam izbral omrežje v katerem bi zaključil govorni klic in dosegel zelenega klicanega uporabnika, kar pa se v praksi ne dogaja. Zamenjava operaterja, ki bi opravil storitev zaključevanja določenega govornega klica s strani klicanega uporabnika prav tako ni možna. Navedeno kaže, da zamenljivost z vidika ponudbe na maloprodajnem trgu ne obstaja.

Zamenljivost z vidika ponudbe na medoperaterskem trgu bi dejansko pomenila vstop novih omrežnih operaterjev na trg zaključevanja klicev. Tudi tukaj pa velja, da lahko klic zaključi zgolj in le tisti operater pri katerem se klicani uporabnik nahaja, drugi pa neposrednega dostopa do takšnega končnega uporabnika nimajo. Navedeno kaže, da zamenljivost z vidika ponudbe na medoperaterskem trgu ne obstaja.

4.2. Opredelitev geografskega trga

Po opredelitvi trga proizvodov in storitev s pomočjo kriterijev zamenljivosti ponudbe in povpraševanja, je treba opredeliti še geografski obseg trga, na katerem podjetja ponujajo in povprašujejo po proizvodih in storitvah v enakih pogojih konkurence, s čimer je omogočena ustrezna ocenitev razmer učinkovite konkurence na njem. Na podlagi Smernic ustrezni geografski trg obsega območje na katerem so konkurenčne razmere podobne ali dovolj enotne in katerega je moč ločevati od sosednjih območij, ker so pogoji konkurence na teh območjih znatno drugačni. Iz tega izhaja, da opredelitev posameznega geografskega trga ne zahteva popolnoma enotnih konkurenčnih razmer, temveč zadostuje da so pogoji konkurence znotraj posameznega geografskega trga zadosti podobni. Tako lahko različne geografske trge obravnavamo le v primerih, ko so konkurenčne razmere na posameznih območjih bistveno drugačne.

Za določitev geografskega upoštevne trga sta se v praksi na področju elektronskih komunikacij izoblikovali dve glavni merili¹⁴:

- območje, ki ga pokriva omrežje in
- obstoj pravnih in drugih normativnih instrumentov.

Nadaljnja delitev trga na regionalne oziroma lokalne trge bi bila upravičena le v primeru, da se na podlagi analize ugotovi, da na določenem območju Republike Slovenije obstajajo konkurenčne razmere, ki se povsem razlikujejo od razmer na drugih območjih.

Geografski upoštevni trg je območje Republike Slovenije, saj so konkurenčni pogoji enaki za območje celotne države in niso vezani na določeno regijo ali območje. Ključno za to ugotovitev je dejstvo, da vsi analizirani operaterji ponujajo storitev zaključevanja klicev pod enakimi pogoji na celotnem ozemlju Republike Slovenije. Agencija pri analizi stanja na upoštevni konkurenčnih trgih namreč ni zasledila, da bi katerikoli operater na posameznem območju znotraj države svoje storitve ponujal po drugačni ceni in pod drugačnimi pogodbenimi pogoji, kot pa na ostalih področjih. Poleg tega je fiksno omrežje družbe Telekom Slovenije d.d., na katerem ta izvaja javno dostopne telefonske storitve, pokriva celotno ozemlje Republike Slovenije, poleg tega pa ima družba Telekom Slovenije d.d. obveznost zagotavljanja univerzalne storitve, ki med drugim obsega tudi zagotavljanje dostopa do javno dostopnih telefonskih storitev na razumno zahtevo uporabnika preko priključitve na javno komunikacijsko omrežje. Na omenjenem omrežju je preko reguliranih medoperaterskih produktov tudi alternativnim operaterjem omogočeno ponujanje storitev fiksne telefonije, kar pomeni, da imajo slednji tako dostop do končnih uporabnikov na celotnem geografskem območju države.

Dalje agencija ugotavlja, da je v Republiki Sloveniji obstoj pravnih in drugih normativnih instrumentov za področje elektronskih komunikacij in varstva konkurence vezan na celotno nacionalno območje. Delitev na regionalne oziroma lokalne trge je tako lahko le predmet ugotovitev, da na določenem območju Republike Slovenije obstajajo konkurenčne razmere,

¹⁴ Smernice, točka 59

ki se v pomembni meri razlikujejo od razmer na drugih območjih. Operaterji javno dostopnih telefonskih storitev na fiksni lokaciji ne na medoperaterskem ne na maloprodajnem trgu znotraj nacionalnega obsega države ne postavljajo različnih pogojev ali cen, niti praviloma ne omejujejo svojega delovanja zgolj na posamezna geografska območja v Republiki Sloveniji, zato tudi iz tega vidika ni razlogov, da bi lahko geografsko območje upoštevnega trga ožili na regionalne ali lokalne trge, saj so pogoji enakovredni na nacionalnem nivoju.

Na podlagi navedenega agencija ne vidi dejavnikov, ki bi lahko opredeljeni geografski trg upravičeno širili ali ožili. Geografski upoštevni trg je tako območje Republike Slovenije, saj so konkurenčni pogoji enaki po vsej državi in operaterji ne ponujajo storitev vezanih na določeno regijo ali območje, prav tako pa od regij ali območij niso odvisne tudi cene ponujanja storitev. Predmetni upoštevni trgi tako vključujejo posamična javna telefonska omrežja na fiksni lokaciji na celotnem geografskem območju Republike Slovenije.

Agencija s tem zaključuje, da za geografski trg na predmetnem upoštevne trgu velja celotno ozemlje Republike Slovenije.

4.3. Zaključki glede opredelitve upoštevne trga

Na podlagi opredelitve trga proizvodov in storitev ter geografskega obsega predmetnega trga, upoštevni trg 3 »Zaključevanje klicev v posamičnih javnih telefonskih omrežjih na fiksni lokaciji (medoperaterski trg)« tako obsega storitve zaključevanja govornih klicev v posamičnih javnih telefonskih omrežjih na fiksni lokaciji drugim operaterjem, kot tudi samemu sebi (*self-supply*) oziroma tistemu svojemu vertikalno integriranemu maloprodajnemu delu, ki ponuja javno dostopne telefonske storitve na fiksni lokaciji svojim končnim uporabnikom, ne glede na tehnologijo. Geografski upoštevni trg pri tem obsega območje celotnega ozemlja Republike Slovenije.

Upoštevne trge zaključevanja govornih klicev v posamičnih fiksni telefonskih omrežjih v Republiki Sloveniji je treba na podlagi regulatornega okvira, ki določa enotna pravila na EU trgu elektronskih komunikacijskih omrežij in storitev, obravnavati v kontekstu notranjega trga EU, kar pomeni, da posamezni upoštevni trgi zaključevanja govornih klicev vključujejo tudi klice, ki se zaključujejo med operaterji, ki delujejo na notranjem trgu EU in so medsebojno neposredno medomrežno povezani. Po drugi strani regulatorni okvir na trgih držav, ki niso članice EU, nima zavezujočega značaja, kar pomeni, da neposredne medomrežne povezave za zaključevanje klicev z operaterji, ki delujejo izven notranjega trga EU na predmetne upoštevne trge ne sodijo, saj eden izmed operaterjev v takšnem primeru ni prisoten in ne deluje na notranjem trgu EU.

Agencija je v predmetni upoštevni trg tako vključila klice, ki se zaključujejo v omrežjih posameznega operaterja na območju celotnega ozemlja Republike Slovenije in so predmet medomrežnega povezovanja na notranjem trgu EU.

Na ozemlju Republike Slovenije tako obstaja enajst upoštevnihi trgov, ki so vsak posamezno definirani kot »Trg zaključevanja klicev v posamičnem javnem telefonskem omrežju na fiksni lokaciji na celotnem ozemlju Republike Slovenije (medoperatorski trg)«, in sicer:

- trg zaključevanja klicev v javnem telefonskem omrežju na fiksni lokaciji družbe Amis d.o.o. na celotnem ozemlju Republike Slovenije (medoperatorski trg),
- trg zaključevanja klicev v javnem telefonskem omrežju na fiksni lokaciji družbe Detel Global d.d. na celotnem ozemlju Republike Slovenije (medoperatorski trg),
- trg zaključevanja klicev v javnem telefonskem omrežju na fiksni lokaciji družbe Eurotel d.o.o. na celotnem ozemlju Republike Slovenije (medoperatorski trg),
- trg zaključevanja klicev v javnem telefonskem omrežju na fiksni lokaciji družbe Mega M d.o.o. na celotnem ozemlju Republike Slovenije (medoperatorski trg),
- trg zaključevanja klicev v javnem telefonskem omrežju na fiksni lokaciji družbe Novatel d.o.o. na celotnem ozemlju Republike Slovenije (medoperatorski trg),
- trg zaključevanja klicev v javnem telefonskem omrežju na fiksni lokaciji družbe Si.mobil d.d. na celotnem ozemlju Republike Slovenije (medoperatorski trg),
- trg zaključevanja klicev v javnem telefonskem omrežju na fiksni lokaciji družbe Softnet d.o.o. na celotnem ozemlju Republike Slovenije (medoperatorski trg),
- trg zaključevanja klicev v javnem telefonskem omrežju na fiksni lokaciji družbe T-2 d.o.o. na celotnem ozemlju Republike Slovenije (medoperatorski trg),
- trg zaključevanja klicev v javnem telefonskem omrežju na fiksni lokaciji družbe Telekom Slovenije d.d. na celotnem ozemlju Republike Slovenije (medoperatorski trg),
- trg zaključevanja klicev v javnem telefonskem omrežju na fiksni lokaciji družbe Telemach d.o.o. na celotnem ozemlju Republike Slovenije (medoperatorski trg) in
- trg zaključevanja klicev v javnem telefonskem omrežju na fiksni lokaciji družbe Tušmobil d.o.o. na celotnem ozemlju Republike Slovenije (medoperatorski trg).

5. Analiza upoštevnega trga o obstoju konkurence

V okviru analize upoštevnega trga agencija ugotavlja, ali na zadevnem upoštevnom trgu obstaja učinkovita konkurenca. Agencija na podlagi 98. člena ZEKom-1 pri presoji pomembne tržne moči ravna skladno z zakonodajo EU in dosledno upošteva Smernice Evropske komisije, ki urejajo tržno analizo in določitev pomembne tržne moči na področju elektronskih komunikacijskih omrežij in storitev, ter s tem nacionalnim regulatorjem držav članic EU pomagajo pri ugotavljanju obstoja konkurence na upoštevni trgih in presoji prevladujočega položaja.

Iz Smernic izhaja, da je ugotovitev, da na zadevnem upoštevnom trgu obstaja učinkovita konkurenca, enakovredna ugotovitvi, da nobeno podjetje samo ali skupaj z drugim podjetjem nima pomembne tržne moči na tem trgu. Iz tega sledi, da mora nacionalni regulatorni organ v primeru, da ugotovi, da na zadevnem trgu ni učinkovite konkurence, določiti operaterja oziroma operaterje s pomembno tržno močjo na tem trgu ter slednjemu oz. slednjim naložiti ustrezne obveznosti ali pa ohraniti ali spremeniti take obveznosti, kjer že obstajajo.

Za razliko od naknadnega (*ex post*) nadzora, pri katerem se s pomočjo uporabe pravil splošnega konkurenčnega prava s strani organa pristojnega za varstvo konkurence ugotavlja zloraba prevladujočega položaja, se z vnaprejšnjo oziroma predhodno (*ex ante*) regulacijo, ki jo na področju elektronskih komunikacij opravlja agencija, omogočajo oziroma vzpostavljajo konkurenčne razmere na ne dovolj konkurenčnih trgih z namenom vzpostavitve konkurence, ki posledično prispeva k hitrejšemu razvoju in boljšim storitvam ter onemogoča oblikovanje prekomernih cen na škodo končnih uporabnikov

Skladno s 95. členom ZEKom-1 se šteje, da ima operater pomembno tržno moč, če bodisi samostojno ali skupaj z drugimi operaterji na določenem upoštevnom trgu uživa položaj, ki je enakovreden prevladujočemu položaju, torej tak ekonomski vpliv, ki mu omogoča, da ravna v precejšnji meri neodvisno od konkurentov, strank in končno tudi od uporabnikov. Merila za presojo prevladujočega položaja opredeljujejo Smernice komisije, v 96. členu pa tudi ZEKom-1, ob tem pa je agenciji prepuščena odločitev, katera merila, ki pa niso kumulativne narave, so glede na specifiko posameznega upoštevnega trga najbolj primerna in bodo uporabljena pri presoji.

Agencija je tako za ugotavljanje pomembne tržne moči na predmetnem upoštevnom trgu uporabila naslednja tri merila:

- tržni delež operaterja na upoštevnom trgu in spreminjanje njegovega tržnega deleža v daljšem obdobju;
- ovire za vstop na upoštevni trg in vpliv na potencialno konkurenco na tem trgu;
- vpliv velikih uporabnikov na moč operaterja (izravnalna kupna moč).

Agencija drugih meril ni presojala, saj ob specifikah predmetnega upoštevnega trga ter pomembnosti zgoraj navedenih meril, uporaba drugih kriterijev ne bi mogla privedi do drugačnih rezultatov in ugotovitev.

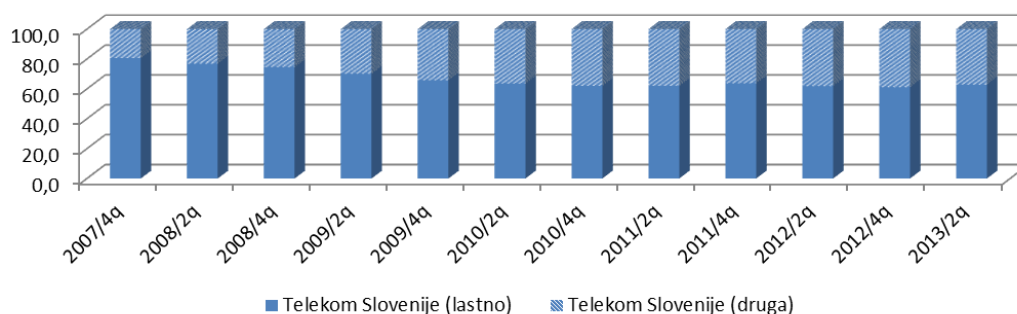
5.1. Tržni deleži operatorjev na upoštevnom trgu in spreminjanje njihovih deležev v daljšem obdobju

Čeprav visok tržni delež sam zase še ni nujno zadosten pogoj za določitev pomembne tržne moči operaterja je pomemben pokazatelj, da ta na zadevnem upoštevnom trgu lahko obstaja. Iz 75. odstavka Smernic izhaja, da je izračun tržnih deležev izhodiščna točka za ugotavljanje ali na upoštevnom trgu obstaja konkurenca oziroma ali ima določen operater pomembno tržno moč, torej tak ekonomski vpliv, da mu omogoča znatno mero samostojnosti nasproti konkurentom, uporabnikom in potrošnikom. Komisija v Smernicah navaja, da so v skladu z uveljavljeno sodno prakso tržni deleži, večji od 50 % že sami po sebi, razen v izjemnih primerih, dokaz obstoja prevladujočega položaja. Še posebej, če ti skozi daljše časovno obdobje pri posameznem podjetju ostajajo nespremenjeni in se ne nižajo. Ne glede na navedeno pa je treba tržni delež posameznega podjetja obravnavati tudi v povezavi z ostalimi presojanimi kriteriji.

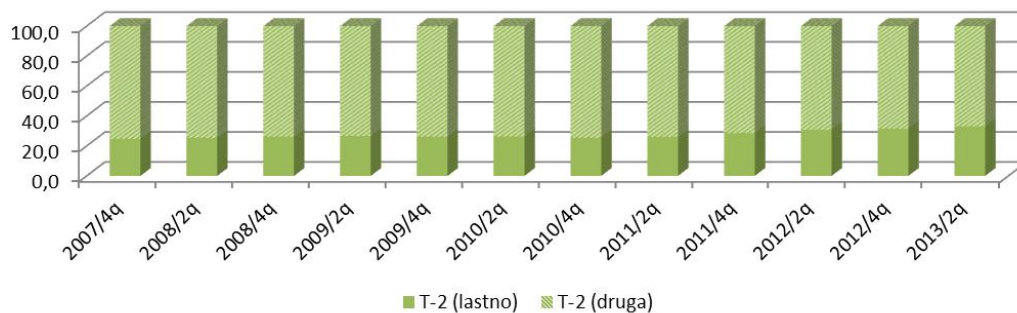
Slika 13 prikazuje tržne deleži operatorjev glede na delež zaključenih klicev v lastnem omrežju glede na omrežje iz katerega izvira klic. Na upoštevnom trgu zaključevanja klicev v posamičnih javnih telefonskih omrežjih na fiksni lokaciji ima vsak posamezen operater, ki zaključuje klice v svojem omrežju za svoje končne uporabnike, pri zaključevanju klicev v lastnem omrežju 100 % tržni delež, saj je edini, ki lahko dostopa do končnih uporabnikov na svojem fiksnem omrežju. Družba Telekom Slovenije d.d. zaključi v lastnem fiksnem omrežju v primerjavi z drugimi družbami še vedno največji delež klicev, ki izvirajo iz lastnega omrežja od lastnih končnih uporabnikov. Ta delež je konec obravnavanega obdobja znašal 61,2 % in se je od začetka obdobja zmanjšal iz 80,6 %, predvsem kot posledica zmanjševanja tržnega deleža fiksnih telefonskih priključkov na maloprodajnem trgu. Druge družbe so v obravnavanem obdobju uspele nekoliko zmanjšati delež zaključenih klicev v lastnem fiksnem omrežju, ki izvirajo iz drugih omrežjih, kljub temu pa ob koncu obdobja zaključijo slednjih še vedno precej več kot klicev, ki izvirajo iz lastnega omrežja od lastnih uporabnikov.

Slika 14: Tržni deleži operatorjev glede na delež zaključenih klicev v lastnem omrežju

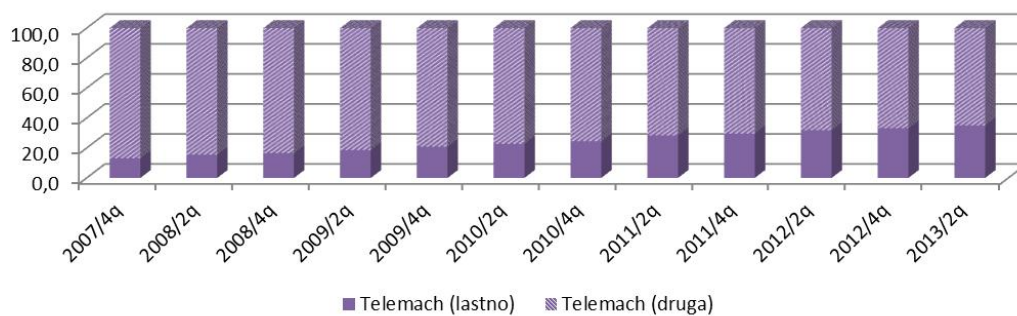
a) Telekom Slovenije d.d.

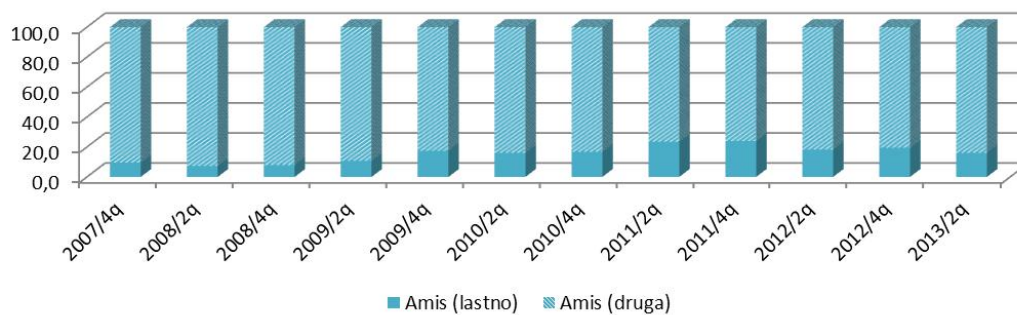
b) T-2 d.o.o.

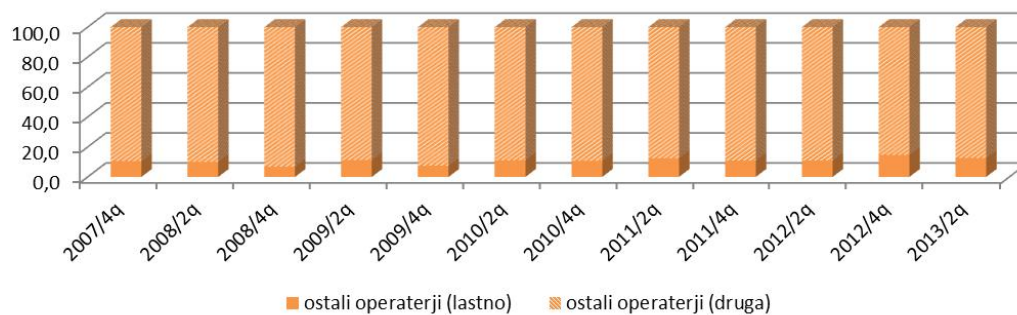
c) Telemach d.o.o.

d) Amis d.o.o.

e) Ostali operaterji

Vir: Podatki APEK, 2013

Ne glede na izvor klica pa lahko klic zaključi samo operater v omrežju katerega se nahaja klicani končni uporabnik. Tako na posameznem trgu, ki ga opredeljuje posamično javno fiksno telefonsko omrežje, obstaja le en ponudnik, ki ima na takšnem individualnem veleprodajnem trgu absolutni monopol:

- v posamičnem javnem fiksni telefonski omrežju družbe Amis d.o.o., je ta ponudnik družba Amis d.o.o., ki zaključuje 100 % delež klicev, ki so namenjeni končnim uporabnikom družbe;
- v posamičnem javnem fiksni telefonski omrežju družbe Detel Global d.d., je ta ponudnik družba Detel Global d.d., ki zaključuje 100 % delež klicev, ki so namenjeni končnim uporabnikom družbe;
- v posamičnem javnem fiksni telefonski omrežju družbe Eurotel d.o.o., je ta ponudnik družba Eurotel d.o.o., ki zaključuje 100 % delež klicev, ki so namenjeni končnim uporabnikom družbe;
- v posamičnem javnem fiksni telefonski omrežju družbe Mega M d.o.o., je ta ponudnik družba Mega M d.o.o., ki zaključuje 100 % delež klicev, ki so namenjeni končnim uporabnikom družbe;
- v posamičnem javnem fiksni telefonski omrežju družbe Novatel d.o.o., je ta ponudnik družba Novatel d.o.o., ki zaključuje 100 % delež klicev, ki so namenjeni končnim uporabnikom družbe;
- v posamičnem javnem fiksni telefonski omrežju družbe Si.mobil d.d., je ta ponudnik družba Si.mobil d.d., ki zaključuje 100 % delež klicev, ki so namenjeni končnim uporabnikom družbe;
- v posamičnem javnem fiksni telefonski omrežju družbe Softnet d.o.o., je ta ponudnik družba Softnet d.o.o., ki zaključuje 100 % delež klicev, ki so namenjeni končnim uporabnikom družbe;
- v posamičnem javnem fiksni telefonski omrežju družbe T-2 d.o.o., je ta ponudnik družba T-2 d.o.o., ki zaključuje 100 % delež klicev, ki so namenjeni končnim uporabnikom družbe;
- v posamičnem javnem fiksni telefonski omrežju družbe Telekom Slovenije d.d., je ta ponudnik družba Telekom Slovenije d.d., ki zaključuje 100 % delež klicev, ki so namenjeni končnim uporabnikom družbe;
- v posamičnem javnem fiksni telefonski omrežju družbe Telemach d.o.o., je ta ponudnik družba Telemach d.o.o., ki zaključuje 100 % delež klicev, ki so namenjeni končnim uporabnikom družbe;
- v posamičnem javnem fiksni telefonski omrežju družbe Tušmobil d.o.o., je ta ponudnik družba Tušmobil d.o.o., ki zaključuje 100 % delež klicev, ki so namenjeni končnim uporabnikom družbe.

Navedeni kriterij je po mnenju agencije relevanten pokazatelj obstoja pomembne tržne moči na posameznem upoštevni trgu, ki ga opredeljuje posamično javno fiksno telefonsko omrežje, saj so za veleprodajni trg zaključevanja klicev v teh omrežjih značilni ne le visoki, temveč kar 100 % tržni deleži, ki so prisotni skozi celotno časovno obdobje. Prav tako pa tudi sama specifičnost tega veleprodajnega upoštevnega trga ne omogoča spreminjanja 100 % tržnih deležev posameznih operaterjev, v smislu nižanja tržnih deležev, kar pomeni, da je njihov monopol ter prevladujoči položaj na posamičnih upoštevni trgih, ki jim omogoča znatno samostojnost nasproti konkurentom, uporabnikom in potrošnikom, na predmetnem

trgu stalen in neizogiben. Enako navaja tudi Evropska komisija v Pojasnilu (Explanatory Note) k Priporočilu Komisije o upoštevni trgih¹⁵, kjer pojasnjuje, da vsak trg za zaključevanje klicev na posameznem fiksnem omrežju predstavlja monopolni trg, ki se ne nagiba k učinkoviti konkurenci, saj so končni uporabniki nezmožni sami sistematično vzpostaviti svoje lastno zaključevanje klicev¹⁶.

Tržni deleži, ki na posameznih veleprodajnih trgih zaključevanja klicev znašajo 100 % in s tem monopolni položaj, ki ga imajo družbe Amis d.o.o., Detel Global d.d., Eurotel d.o.o., Mega M d.o.o., Novatel d.o.o., Si.mobil d.d., Softnet d.o.o., T-2 d.o.o., Telekom Slovenije d.d., Telemach d.o.o. in Tušmobil d.o.o. za zaključevanje klicev v posamičnih fiksnih telefonskih omrežjih, kažejo na pomembno tržno moč navedenih družb, ki jo vsaka zase uživa na posamičnem upoštevni trg.

5.2. Ovire za vstop na upoštevni trg in vpliv na potencialno konkurenco na tem trgu

Morebitni vstop na trg, bodisi da nov ponudnik vstopa na dolgi rok, bodisi za krajši čas, je en izmed glavnih pritiskov potencialnih konkurentov na obstoječe podjetje. Možnost vstopa na trg se zmanjša s postavljanjem ovir za vstop. Na splošno je mogoče ugotoviti, da so ovire za vstop na trg ključnega pomena, saj so predpostavka za dolgoročno odsotnost učinkovite konkurence na trgu. Vstopne ovire obstajajo tudi, kadar so za prodor na določen trg potrebne velike naložbe in načrtovanje zmogljivosti v daljšem časovnem obdobju, da bi bile donosne.

Ovire za vstop na upoštevni trg so dejavnik, ki onemogočajo ali postavljajo na slabše mesto morebitne nove ponudnike na upoštevni trg. Novi ponudniki se ob vstopu na trg srečujejo z ovirami, ki jih za uveljavljene ponudnike, ki na trgu delujejo dlje časa, ali so celo vanj vstopili prvi, ni. Ovire za vstop na trg so lahko strukturne in pravne oz. regulatorne narave. Strukturne ovire obstajajo, če pri danem povpraševanju stanje tehnologije in obstoječa struktura stroškov povzročata asimetrične pogoje med prvim vstopnikom oz. bivšim monopolistom in operaterji, ki želijo vstopiti na trg ali pa so že vstopili v kasnejši fazi. Pravne oz. regulatorne ovire ne temeljijo na gospodarskih pogojih, temveč izvirajo iz zakonodajnih, upravnih ali drugih ukrepov, ki neposredno vplivajo na pogoje vstopa oz. umestitve ponudnikov na upoštevni trg. Ovire za vstop na upoštevni trg so tako relevantno merilo za določanje pomembne tržne moči.

Ker predstavljajo posamična javna fiksna telefonska omrežja operaterjev ločene upoštevne trge pod izključnim nadzorom posameznih operaterjev, ne obstaja nikakršna možnost, da bi drugi operaterji vstopili na enega ali več izmed navedenih upoštevni trgov zaključevanja klicev v posamičnih javnih fiksnih telefonskih omrežjih in bi s tem na posamičnem

¹⁵ https://ec.europa.eu/digital-agenda/sites/digital-agenda/files/sec_2007_1483_2_0.pdf, dostop na dan 24.10.2013.

¹⁶ Glej točko 4.2.1 navedenega pojasnila, str. 25, "Each market for call termination on an individual fixed network is a monopolistic market with no tendency towards effective competition, where end-users are unable to systematically set up their own call termination..."

upoštevni trg predstavljali konkurente. Na podlagi slednjega ugotavljamo, da so ovire za vstop na predmetne upoštevne trge nepremostljive.

Nepremostljive ovire za vstop in izključena možnost vzpostavitve konkurence na posamičnih upoštevni trgih vzpostavljajo monopolni položaj, ki ga imajo za zaključevanje klicev na posamičnih omrežjih družbe Amis d.o.o., Detel Global d.d., Eurotel d.o.o., Mega M d.o.o., Novatel d.o.o., Si.mobil d.d., Softnet d.o.o., T-2 d.o.o., Telekom Slovenije d.d., Telemach d.o.o. in Tušmobil d.o.o., tudi pri tem kriteriju kažejo na pomembno tržno moč navedenih družb, ki jo uživa vsaka zase na posamičnem upoštevni trgu.

5.3. Vpliv velikih uporabnikov na moč operaterja (izravnalna kupna moč)

Izravnalna kupna moč je eden od dejavnikov, ki bi lahko omejevali oziroma zmanjševali pomembno tržno moč operaterja, kljub njegovi poziciji na lastnem omrežju, ki jo ima kot monopolist na zaključevanju klicev v lastnem omrežju. To bi se načeloma lahko izražalo na način, da bi prisotnost kupcev s pogajalsko močjo lahko omejevala ponudnikovo možnost, da bi se obnašal neodvisno od trga. Takšna izravnalna kupna moč je lahko posledica kupčevega obsega in količine storitve, ki jo kupuje. Kjer so torej kupci zadosti veliki in imajo zadosti moči, se lahko racionalno odzovejo na vsak poskus zviševanja cen prodajalca in temu ustrezno poskušajo zadostiti potrebe pri drugih dobaviteljih ali ponudnikih. Vendar pa izravnalna kupna moč obstaja le tedaj, kadar imajo ti možnost v razumnem roku uporabiti alternative kot odgovor na zvišanje cene ali grožnjo po zvišanju cene. Alternativa, ki jo lahko izbere operater je ta, da preneha kupovati storitev ali da zamenja ponudnika storitve.

Predmetni upoštevni trg zaključevanja klicev v posamičnih javnih fiksni telefonskih omrežjih kaže na odsotnost možnosti uveljavljanja pogajalske moči na strani povpraševanja. Vsak operater je namreč monopolist na lastnem upoštevni trgu, na katerem obstajajo nepremostljive vstopne ovire, kar izključuje možnost uveljavljanja izravnalne kupne moči na strani povpraševanja. Vsakršen poskus uveljavljanja pogajalske moči bi se lahko posledično končal v nepovezljivosti uporabnikov vpletenih operaterjev.

Vendar pa stanje na trgu zaključevanja govornih klicev v javni telefonski omrežji na fiksni lokaciji na ozemlju Republike Slovenije ne kaže na prisotnost takšnih uporabnikov, ki bi lahko uveljavljali izravnalno kupno moč na način, da bi s tem omejevali možnost posameznih operaterjev, ki zaključujejo klice v lastni omrežji na način, da ne bi mogli neodvisno nastopati na trgu.

Dejstvo, da je vsak operater monopolist na lastnem upoštevni trgu, na katerem obstajajo nepremostljive vstopne ovire, izključuje možnost uveljavljanja izravnalne kupne moči in kaže na pomembno tržno moč družb Amis d.o.o., Detel Global d.d., Eurotel d.o.o., Mega M d.o.o., Novatel d.o.o., Si.mobil d.d., Softnet d.o.o., T-2 d.o.o., Telekom Slovenije d.d., Telemach d.o.o. in Tušmobil d.o.o., ki jo uživa vsaka zase na posamičnem upoštevni trgu.

5.4. Zaključki analize o obstoju konkurence na upoštevni trgu

Agencija na podlagi presoje meril, s katerimi je ugotavljala obstoj pomembne tržne moči na predmetnem upoštevnom trgu, zaključuje, da tržni deleži, ki na posameznih veleprodajnih trgih zaključevanja klicev znašajo 100 %, nepremostljive ovire za vstop in izključena možnost vzpostavitve konkurence na posamičnih upoštevni trgih za zaključevanje klicev ter izključena možnost uveljavljanja izravnalne kupne moči kažejo na monopolni položaj, ki ga imajo družbe Amis d.o.o., Detel Global d.d., Eurotel d.o.o., Mega M d.o.o., Novatel d.o.o., Si.mobil d.d., Softnet d.o.o., T-2 d.o.o., Telekom Slovenije d.d., Telemach d.o.o. in Tušmobil d.o.o. za zaključevanje klicev v posamičnih fiksnih telefonskih omrežjih, kar kaže na njihovo pomembno tržno moč, ki jo uživa vsaka zase na posamičnem upoštevnom trgu.

Agencija na podlagi opravljene opredelitve upoštevni trgov in skladno z ugotovitvami glede obstoja konkurence na posamičnih upoštevni trgih ugotavlja, da je na:

- upoštevnom trgu zaključevanja govornih klicev v javnem fiksnem telefonskem omrežju družbe Amis d.o.o. na celotnem ozemlju Republike Slovenije (medoperaterski trg) operater s pomembno tržno močjo družba Amis d.o.o.;
- upoštevnom trgu zaključevanja govornih klicev v javnem fiksnem telefonskem omrežju družbe Detel Global d.d. na celotnem ozemlju Republike Slovenije (medoperaterski trg) operater s pomembno tržno močjo družba Detel Global d.d.;
- upoštevnom trgu zaključevanja govornih klicev v javnem fiksnem telefonskem omrežju družbe Eurotel d.o.o. na celotnem ozemlju Republike Slovenije (medoperaterski trg) operater s pomembno tržno močjo družba Eurotel d.o.o.;
- upoštevnom trgu zaključevanja govornih klicev v javnem fiksnem telefonskem omrežju družbe Mega M d.o.o. na celotnem ozemlju Republike Slovenije (medoperaterski trg) operater s pomembno tržno močjo družba Mega M d.o.o.;
- upoštevnom trgu zaključevanja govornih klicev v javnem fiksnem telefonskem omrežju družbe Novatel d.o.o. na celotnem ozemlju Republike Slovenije (medoperaterski trg) operater s pomembno tržno močjo družba Novatel d.o.o.;
- upoštevnom trgu zaključevanja govornih klicev v javnem fiksnem telefonskem omrežju družbe Si.mobil d.d. na celotnem ozemlju Republike Slovenije (medoperaterski trg) operater s pomembno tržno močjo družba Si.mobil d.d.;
- upoštevnom trgu zaključevanja govornih klicev v javnem fiksnem telefonskem omrežju družbe Softnet d.o.o. na celotnem ozemlju Republike Slovenije (medoperaterski trg) operater s pomembno tržno močjo družba Softnet d.o.o.;
- upoštevnom trgu zaključevanja govornih klicev v javnem fiksnem telefonskem omrežju družbe T-2 d.o.o. na celotnem ozemlju Republike Slovenije (medoperaterski trg) operater s pomembno tržno močjo družba T-2 d.o.o.;
- upoštevnom trgu zaključevanja govornih klicev v javnem fiksnem telefonskem omrežju družbe Telekom Slovenije d.d. na celotnem ozemlju Republike Slovenije (medoperaterski trg) operater s pomembno tržno močjo družba Telekom Slovenije d.d.;
- upoštevnom trgu zaključevanja govornih klicev v javnem fiksnem telefonskem omrežju družbe Telemach d.o.o. na celotnem ozemlju Republike Slovenije (medoperaterski trg) operater s pomembno tržno močjo družba Telemach d.o.o.;

- upoštevni trg zaključevanja govornih klicev v javnem fiksnem telefonskem omrežju družbe Tušmobil d.o.o. na celotnem ozemlju Republike Slovenije (medoperatorski trg) operater s pomembno tržno močjo družba Tušmobil d.o.o.

6. Predlagane obveznosti naupoštevem trgu 3

Agencija v nadaljevanju za družbe Amis d.o.o., Detel Global d.d., Eurotel d.o.o., Mega M d.o.o., Novatel d.o.o., Si.mobil d.d., Softnet d.o.o., T-2 d.o.o., Telekom Slovenije d.d., Telemach d.o.o. in Tušmobil d.o.o., za katere je bilo ugotovljeno, da so operaterji s pomembno tržno močjo na trgu zaključevanja klicev v posamičnih javnih fiksnih telefonskih omrežjih, predlaga naložitev obveznosti, ki so primerne, nujne in sorazmerne za preprečevanje obstoječih oziroma potencialnih motenj konkurence na trgu.

Prvi in drugi odstavek 101. člena ZEKom-1 namreč določata, da agencija, kadar na podlagi analize posameznegaupoštevnega trga ugotovi, da ta ni dovolj konkurenčen, z odločbo določi operaterja oziroma več operaterjev s pomembno tržno močjo na tem trgu, katerim z odločbo naloži vsaj eno izmed obveznosti iz 102. do vključno 107. člena ZEKom-1, pri čemer pa moraupoštevati načelo sorazmernosti in ga ustrezno utemeljiti.

V primeru, da agencija na podlagi analizeupoštevnega trga ugotovi, da ta trg ni dovolj konkurenčen, skladno z 101. členom ZEKom-1 z odločbo določi operaterja(-e) s pomembno tržno močjo in mu (jim) naloži vsaj eno izmed naslednjih obveznosti:

- obveznost zagotavljanja preglednosti;
- obveznost zagotavljanja enakega obravnavanja;
- obveznost ločitve računovodskih evidenc;
- obveznost dopustitve operatorskega dostopa do določenih omrežnih zmogljivosti in njihove uporabe;
- obveznost cenovnega nadzora in stroškovnega računovodstva;
- obveznost regulacije maloprodajnih cen.

Agencija na podlagi ugotovitev podanih v nadaljevanju predlaga, da se družbam Amis d.o.o., Detel Global d.d., Eurotel d.o.o., Mega M d.o.o., Novatel d.o.o., Si.mobil d.d., Softnet d.o.o., T-2 d.o.o., Telekom Slovenije d.d., Telemach d.o.o. in Tušmobil d.o.o., kot operaterjem s pomembno tržno močjo na trgu zaključevanja klicev v posamičnih javnih telefonskih omrežjih na fiksni lokaciji, naloži naslednje obveznosti:

- obveznost dopustitve operatorskega dostopa do določenih omrežnih zmogljivosti in njihove uporabe (v nadaljevanju: obveznost dopustitve operatorskega dostopa),
- obveznost zagotavljanja enakega obravnavanja (nediskriminatornost),
- obveznost zagotavljanja preglednosti (transparentnost) in
- obveznost cenovnega nadzora in stroškovnega računovodstva.

Pri določitvi primernih in sorazmernih obveznosti za regulacijo obravnavanegaupoštevnega trga je agencija izhajala iz motenj konkurence, ki so že prisotne na trgu, kot tudi iz potencialnih motenj, ki bi lahko nastopile v prihodnosti.

6.1. Obveznost dopustitve operatorskega dostopa do določenih omrežnih zmogljivosti in njihove uporabe

Agencija lahko z odločbo, skladno z določbami 105. člena ZEKom-1, naloži operaterju s pomembno tržno močjo obveznost, da ugoti vsem razumnim zahtevam za operatorski dostop in uporabo določenih omrežnih elementov in povezanih zmogljivosti. Pri tem lahko agencija naloži tudi dodatne pogoje, da se zagotovi poštenost, razumnost in pravočasnost izpolnitve obveznosti.

Agencija mora naložiti tak ukrep zlasti, kadar oceni, da bi zavrnitev operatorskega dostopa ali nerazumni pogoji, ki bi imeli podoben učinek, ovirali vzpostavitev zadostne konkurenčnosti trga ali da ti ne bi bili v interesu končnih uporabnikov. Z naložitvijo navedene obveznosti se želi preprečiti predvsem dejanja necenovne narave, ki preprečujejo vzpostavitev konkurence.

Agencija je uporabo različnih tehnologij za medomrežno povezovanje med operaterji, ki posredujejo in zaključujejo govorne klice v javnih telefonskih omrežjih na fiksni lokaciji opisala v poglavjih 3.2. in 3.3. obravnavane analize, kjer je ugotavljala tudi tehnične pogoje potrebne za povezljivost med operaterji. Na trgu se tako za povezovanje med alternativnimi operaterji uporabljajo IP medomrežne povezave, medtem ko so za povezovanje z družbo Telekom Slovenije d.d. v uporabi le TDM medomrežne povezave. Slednje izhaja iz dejstva, da alternativni operaterji upravljajo z omrežji, ki so zasnovana na IP tehnologiji paketnega prenosa podatkov, družba Telekom Slovenije d.d. pa večino telefonskega prometa še vedno zaključuje v TDM omrežju, zaradi česar je še vedno zainteresirana za obstoj TDM medomrežnih povezav. Družba Telekom Slovenije d.d. tudi sama sledi tendenci razvoja NGN omrežij in je v fazi postopnega prehoda na all-IP omrežje, vendar v daljšem časovnem obdobju. Glede na tržne trende se vedno več prometa tudi pri družbi Telekom Slovenije d.d. seli na IP omrežje, zaradi česar mora družba za lastne potrebe, za promet z IP na TDM in obratno, prav tako uporabljati vmesnike MGW/SGW. Poleg tega se mora za ves promet, ki je v celoti IP, in izvira v omrežjih alternativnih operaterjev in se zaključuje v omrežju družbe Telekom Slovenije d.d., uporabljati dvakratna pretvorba signalov, ki jo z IP na TDM najprej opravijo alternativni operaterji, nato pa še družba Telekom Slovenije d.d., ki prejete TDM signale nato znova pretvarja nazaj v IP, da jih lahko zaključuje pri svojih uporabnikih IP telefonije, kar velja prav tako tudi za promet v obratno smer. Zaradi hkratnega obstoja dveh različnih infrastruktur, IP infrastrukture alternativnih operaterjev in prevladujoče TDM infrastrukture družbe Telekom Slovenije d.d. se morajo alternativni operaterji na omrežje družbe Telekom Slovenije d.d. še vedno povezovati z vmesniki MGW/SGW, ki omogočajo pretvorbo med IP in TDM signali, kar zahteva znatne dodatne investicije.

Agencija je pri zasnovi modela učinkovitega operaterja, ki je bil tudi osnova za izračun cene zaključevanja klicev v fiksni omrežjih, izhajala iz sodobnega enonivojskega omrežja operaterja, ki temelji na IP tehnologiji vseh elementov omrežja, vključno z medomrežnimi povezavami z drugimi operaterji. Pri tem je agencija sledila Priporočilu Komisije o zaključevanju klicev, ki nacionalnim regulatorjem nalaga, da pri zasnovi omrežja učinkovitega operaterja upoštevajo učinkovite tehnologije, ki se lahko zagotovijo v obravnavanem obdobju.

Agencija je mnenja, da ne obstajajo razlogi zaradi katerih družba Telekom Slovenije d.d. ne bi mogla omogočiti direktnega IP medomrežnega dostopa do svojega omrežja na razumno zahtevo operaterjev. Agencija tako predlaga, da družba Telekom Slovenije d.d. drugim operaterjem omogoči dostop do svojega omrežja na vseh lokacijah, kjer se nahajajo IP naročniške telefonske centrale. Po podatkih, ki jih je agenciji posredovala družba Telekom Slovenije d.d., sta to dve lokaciji, ena v Ljubljani in druga v Mariboru, ki sta med seboj redundantno povezani. Družba Telekom Slovenije d.d. bo morala preko IP medomrežnih povezav omogočiti zaključevanje tudi k svojim uporabnikom telefonije v TDM omrežju družbe, torej k vsem svojim končnim uporabnikom fiksne telefonije. Poleg tega bo morala družba po uveljavitvi novih obveznosti še najmanj eno leto omogočati obstoječe TDM medomrežne povezave, za katere pa bo veljala enaka cena zaključevanja klicev, kot za IP medomrežno povezavo, ne glede na nivo priključitve alternativnega operaterja, oziroma v prehodnem obdobju postopno zniževanje trenutno veljavnih cen k novi izračunani stroškovni ceni zaključevanja klicev učinkovitega operaterja, kot je to podrobno opisano v točki 6.4.2 in prikazano v tabeli 7.

Družbe Amis d.o.o., Detel Global d.d., Eurotel d.o.o., Mega M d.o.o., Novatel d.o.o., Si.mobil d.d., Softnet d.o.o., T-2 d.o.o., Telekom Slovenije d.d., Telemach d.o.o. in Tušmobil d.o.o., ki so operaterji s pomembno tržno močjo v posamičnih javnih fiksnih telefonskih omrežjih, imajo monopol pri zaključevanju govornih klicev vsaka v svojem omrežju, kar jim omogoča sprejemanje odločitev povsem neodvisno od ravnanj ostalih udeležencev na trgu. To jim omogoča, da preprečijo, zavlačujejo z vzpostavitvijo ali drugače omejujejo oziroma omejijo operatorski dostop ostalim operaterjem. Le z medomrežno povezavo pa lahko ostali operaterji dostopajo do končnih uporabnikov na njihovem omrežju. Operatorski dostop bi lahko preprečevali ali omejevali tudi s postavitvijo tehničnih ali ekonomskih pogojev in podobnim. V primeru opustitve te obveznosti, dostop do njihovih končnih uporabnikov lahko posledično ne bi bil mogoč, ali pa bi bil mogoč v omejenem obsegu. Agencija na podlagi ugotovitev analize predlaga, da se obveznost IP medoperatorskega dostopa naloži vsem operaterjem.

Ta obveznost je zato nujna, da se zagotovi povezljivost omrežij, ki imajo svoje končne uporabnike in posledično komunikacija med slednjimi. Zato agencija ugotavlja, da je treba družbam Amis d.o.o., Detel Global d.d., Eurotel d.o.o., Mega M d.o.o., Novatel d.o.o., Si.mobil d.d., Softnet d.o.o., T-2 d.o.o., Telekom Slovenije d.d., Telemach d.o.o. in Tušmobil d.o.o. na podlagi 105. člena ZEKom-1 naložiti obveznost sklenitve medomrežne povezave z zainteresiranimi operaterji, na razumno zahtevo.

Navedene družbe se morajo v dobri veri pogajati z vsemi operaterji, ki zahtevajo operatorski dostop. Agencija meni, da je ta ukrep nujno in učinkovito sredstvo, ki omogoča medomrežno povezovanje kot nujni pogoj za dostop do končnih uporabnikov vseh operaterjev s pomembno tržno močjo in s tem zagotovitev razvoja notranjega trga in zaščite interesov končnih uporabnikov.

Poleg tega navedene družbe ne smejo zavrniti že odobrenega operatorskega dostopa do zmogljivosti. Agencija je prepričana, da je ta obveznost nujna, saj bi zavrnitev že odobrenega dostopa pomenila onemogočanje operatorskega dostopa, kar bi imelo za posledico, da bi

moral zavrnjeni operater iskati alternativno pot za dostop do končnih uporabnikov operaterja s pomembno tržno močjo na tem omrežju, ki pa, kot je bilo v predmetni analizi ugotovljeno, ne obstaja. Pri tem naj posamezni operaterji s pomembno tržno močjo sledijo Priporočilu o ravnanju operaterjev v primeru nerazumnih zahtev za operatorski dostop¹⁷, ki ga je izdala agencija.

Agencija ugotavlja, da je treba zaradi preprečitve morebitnega zavlačevanja pri medomrežnem povezovanju na strani operaterjev s pomembno tržno močjo za zaključevanje klicev, kot dodaten pogoj naložiti tudi roke za vzpostavitev medomrežne povezave. Agencija tudi na podlagi dosedanje večletne prakse ugotavlja, da je primeren rok za vzpostavitev delujoče medomrežne povezave za zaključevanje prometa največ 30 dni od prejema popolne razumne zahteve operaterja, ki vsebuje in upošteva vse elemente, kot so določeni v vzorčni ponudbi, ki jo ima operater s pomembno tržno močjo objavljeno na svojih spletnih straneh in katere objava izhaja iz nadaljnjih obveznosti preglednosti, utemeljenih v naslednjem poglavju.

Agencija ugotavlja, da so naložene obveznosti sorazmerne in nujne glede na koristi pri vzpostavljanju učinkovite konkurence na trgu, pri tem pa operaterjem ne predstavljajo dodatnih nesorazmernih obremenitev, ne s tehničnega, ne z ekonomskega vidika, niti ne z vidika izvedljivosti. Operatorski dostop v obliki medomrežne povezave neposredno medomrežno povezanima operaterjema medsebojno in v obe smeri omogoča, da dostopata do končnih uporabnikov drug drugega. Prav tako so obveznosti nujne in sorazmerne z vidika varstva dolgoročne konkurence in zaščite končnih uporabnikov ter njihove povezljivosti in le z njihovo naložitvijo se lahko slednje tudi zagotovo doseže. Opustitev obveznosti bi namreč neposredno negativno vplivala tudi na konkurenco na maloprodajnem trgu, saj bi se lahko v njeni odsotnosti zgodilo, da uporabniki med sabo ne bi bili več povezani in tako ne bi mogli komunicirati. Omenjene obveznosti, ki edine zagotavljajo povezljivost med koncema (*end to end connectivity*) in so v EU brez izjeme naložene vsem operaterjem s pomembno tržno močjo na področju zaključevanja klicev v javnih fiksnih telefonskih omrežjih, morajo družbe Amis d.o.o., Detel Global d.d., Eurotel d.o.o., Mega M d.o.o., Novatel d.o.o., Si.mobil d.d., Softnet d.o.o., T-2 d.o.o., Telekom Slovenije d.d., Telemach d.o.o. in Tušmobil d.o.o. izpolniti takoj od njihove naložitve. Ta obveznost je bila sicer operaterjem, ki so bili že s predhodno analizo predmetnega upoštevne trga določeni za operaterje s pomembno tržno močjo, naložena tudi z zadnjimi regulatornimi odločbami ter v obliki, kot je predlagana, in ne presega okvira do sedaj naloženih obveznosti, kar še dodatno utemeljuje njeno sorazmernost.

6.2. Obveznost zagotavljanja enakega obravnavanja

Agencija lahko na podlagi 103. člena ZEKom-1 operaterju s pomembno tržno močjo naloži obveznost zagotavljanja enakega obravnavanja v zvezi z medomrežnim povezovanjem oziroma operatorskim dostopom.

¹⁷ <http://www.apek.si/priporocilo-o-ravnanju-operaterjev-v-primeru-nerazumnih-zahtev-za-operatorski-dostop>, dostop na dan 24.10.2013.

Z naložitvijo navedene obveznosti se zlasti zagotovi, da operater s pomembno tržno močjo zagotavlja enakovredne pogoje medomrežnega povezovanja oziroma operatorskega dostopa v enakovrednih okoliščinah za druge operaterje, ki zagotavljajo enakovredne storitve, ter zagotavlja drugim operaterjem enako kakovostne storitve in informacije v zvezi z medomrežnim povezovanjem oziroma operatorskim dostopom pod enakimi pogoji kot za svoje storitve ali storitve svojih hčerinskih ali partnerskih podjetij.

Agencija ugotavlja, da zgolj naložitev obveznosti dopustitve operatorskega dostopa ni zadosten ukrep, saj bi lahko operater s pomembno tržno močjo svojo moč oziroma svoj prevladujoči položaj na predmetnem upoštevem trgu izkoriščal tudi na druge načine, kot zgolj z enostavnim odrekanjem medomrežnega povezovanja oziroma operatorskega dostopa, zato je v zvezi z medomrežnim povezovanjem potrebna tudi naložitev te obveznosti.

Družbe Amis d.o.o., Detel Global d.d., Eurotel d.o.o., Mega M d.o.o., Novatel d.o.o., Si.mobil d.d., Softnet d.o.o., T-2 d.o.o., Telekom Slovenije d.d., Telemach d.o.o. in Tušmobil d.o.o. bi lahko ob odsotnosti te obveznosti z določenimi ravnanji (kot so npr. cenovna diskriminacija oziroma uporaba škarij cen – »*price/margin squeeze*«, zagotovitev produktov ali storitev v slabši kvaliteti ali obsegu, preprečitev dostopa do določenih nujnih informacij v zvezi z medomrežnim povezovanjem oziroma operatorskim dostopom, zakasnitev pri zagotavljanju informacij, ali določitev drugih neprimernih, ne nujnih ali nepotrebnih tehničnih oz. komercialnih pogodbenih pogojev) sebi in svojim povezanim družbam zagotavljale boljše pogoje pri poslovanju, s tem pa izrivale konkurente s trga. Vse to pa se lahko odraža v ovirah za vstop na trg. Informacije in storitve, ki jih navedene družbe zagotavljajo ostalim operaterjem, morajo biti zato podane v enakem času in biti enake kakovosti, kot jih zagotavljajo zase oziroma za svoj vertikalno povezani del, ki ponuja maloprodajne storitve. Prav tako morajo biti enaki tudi vsi ostali pogoji medomrežnega povezovanja oziroma operatorskega dostopa. Da se zagotovi navedeno, pa je nujno, da so vsi pogoji (tehnični in komercialni) za medomrežno povezovanje oziroma operatorski dostop jasni, transparentni in znani vnaprej.

Navedene družbe lahko kot operaterji s pomembno tržno močjo narekujejo pogoje zaključevanja klicev v lastnem omrežju in bi lahko z diskriminatornim obnašanjem postavili sebe ali določenega drugega operaterja v boljši položaj naproti ostalim. Na enak način bi lahko pri nujenju storitev zaključevanja govornih klicev diskriminirali druge operaterje nasproti svojemu vertikalno integriranemu delu, ki deluje v smislu maloprodajnega nujenja javnih fiksnih telefonskih storitev svojim končnim uporabnikom. V tem primeru bi prišlo do izkrivljanja konkurence, omejena ali onemogočena bi lahko bila možnost izvajanja povezljivosti med koncema in posledično konkurenčno delovanje na maloprodajnem trgu.

Agencija je navedeno obveznost naložila že z zadnjimi regulatornimi odločbami, in sicer družbam Telekom Slovenije d.d., T-2 d.o.o., In.life d.d., Tuš telekom d.d., Ljubljanski kabel d.d., Sinfonika d.d., Amis d.o.o. in UPC Telemach z odločbami št. 3824-60/2007-3 z dne 14.4.2008, št. 3824-63/2007-4 z dne 25.4.2008, 3824-62/2007-2 z dne 25.4.2008, št. 3824-67/2007-2 z dne 25.4.2008, št. 3824-65/2007-2 z dne 25.4.2008, št. 3824-67/2007-2 z dne 25.4.2008, št. 3824-61/2007-5 z dne 25.4.2008 in št. 3824-68/2007-3 z dne 25.4.2008.

Na podlagi navedenega je treba družbam Amis d.o.o., Detel Global d.d., Eurotel d.o.o., Mega M d.o.o., Novatel d.o.o., Si.mobil d.d., Softnet d.o.o., T-2 d.o.o., Telekom Slovenije d.d., Telemach d.o.o. in Tušmobil d.o.o. bodisi ohraniti naloženo obveznost enakega obravnavanja bodisi jo na novo naložiti, v okviru katere morajo zagotoviti enake pogoje v enakovrednih okoliščinah za vse operaterje in jim morajo nuditi storitve in informacije v zvezi z medomrežnim povezovanjem oziroma operatorskim dostopom pod enakimi pogoji in enake kvalitete kot za svoje lastne storitve.

Družbam Amis d.o.o., Detel Global d.d., Eurotel d.o.o., Mega M d.o.o., Novatel d.o.o., Si.mobil d.d., Softnet d.o.o., T-2 d.o.o., Telekom Slovenije d.d., Telemach d.o.o. in Tušmobil d.o.o. je po ugotovitvah agencije treba v okviru obveznosti enakega obravnavanja naložiti tudi obveznost, v okviru katere morajo z vidika zaračunavanja cene zaključevanja govornih klicev v svojem omrežju enako obravnavati govorne klice ne glede na izvor klica (fiksno ali mobilno omrežje), skladno z določitvijo upoštevne trga zaključevanja klicev v posamičnih javnih telefonskih omrežjih na fiksni lokaciji. Zato morajo navedene družbe drugim operaterjem zaračunavati veleprodajne cene za zaključevanje klicev v svojem posamičnem javnem fiksnem omrežju po načelu enakega obravnavanja, kar pomeni, da morajo biti te veleprodajne cene enake za vse druge neposredno medomrežno povezane operaterje na notranjem trgu, torej na ravni EU. Stroškovna razlika v ceni med različnimi neposredno medomrežno povezanimi operaterji namreč ni z ničemer upravičena, zato se mora za dosego dolgoročne konkurenčnosti in zaščito končnih uporabnikov naložiti obveznost enakega obravnavanja vseh neposredno medomrežno povezanih operaterjev na notranjem trgu EU, kar mora agencija zagotoviti skladno s 196. členom ZEKom-1.

Predlagane obveznosti enakega obravnavanja so nujen in sorazmeren ukrep za dosego dolgoročne konkurenčnosti in zaščite vseh končnih uporabnikov, ki jih ni mogoče doseči na drugačen način, operaterjem pa enako obravnavanje, glede na koristi, ki jih za javni interes predstavlja, v ničemer ne prinaša dodatnih obremenitev. Agencija ugotavlja, da je naložitev navedene obveznosti nujno potrebna, da se na trgu prepreči opisana diskriminatorna ravnanja, ki bi s postavljanjem ovir za operaterje prizadela prav končne uporabnike. Interes slednjih je namreč v tem, da na trgu deluje več operaterjev in da ponujajo čim širšo paleto produktov in storitev za primerno ceno, predpogoj za to pa je, da so medsebojno omrežno povezani. Poleg tega obveznost enakega obravnavanja kot dopolnilni instrument k obveznosti dopustitve operatorskega dostopa omogoča in pospešuje vstop novih operaterjev z namenom ponujanja maloprodajnih storitev končnim uporabnikom, obenem pa zagotavlja obstoječim operaterjem, da bodo deležni enakega obravnavanja in pridobivali enake informacije kot njihovi konkurenti ali povezane družbe in organizacijske enote družbe posameznega operaterja s pomembno tržno močjo. Po drugi strani enakost obravnavanja kot regulatorna obveznost za operaterje ne predstavlja nesorazmernega bremena, saj ne nalaga novih dejanj, storitev, dopustitev ali opustitev, temveč le kvalitativno definira njihov odnos do drugih operaterjev na medoperatorskem trgu. Agencija obenem ugotavlja, da je bila obveznost enakega obravnavanja v EU brez izjeme naložena vsem operaterjem s pomembno tržno močjo na področju zaključevanja klicev v javnih telefonskih omrežjih na fiksni lokaciji. Ta obveznost je bila večini operaterjev naložena že z zadnjimi regulatornimi odločbami in v obliki, kot je predlagana, ne presega okvira njihovih dosedanjih obveznosti, kar še dodatno utemeljuje njeno sorazmernost. Na podlagi razpoložljivih podatkov agencija

ni mogla zaključiti, da bi obveznost za operaterje imela finančne posledice oziroma bi poslabševala njihovo delovanje na trgu, zaradi česar je po presoji agencije v sorazmerju s cilji, h katerim bo pripomogla.

6.3. Obveznost zagotavljanja preglednosti

Agencija lahko na podlagi 102. člena ZEKom-1 operaterju s pomembno tržno močjo naloži, da zagotavlja preglednost glede medomrežnega povezovanja oziroma operatorskega dostopa, tako da od njega zahteva razkritje določenih informacij v zvezi medomrežnim povezovanjem oziroma operatorskim dostopom, kot so računovodske informacije, tehnične specifikacije, značilnosti omrežja, pogoje izvedbe in uporabe, cene in drugo. Namen obveznosti zagotavljanja preglednosti je, da imajo vsi operaterji na trgu dostop do informacij glede pogojev za medomrežno povezovanje.

ZEKom-1 v četrtem odstavku 102. člena določa, da lahko agencija od operaterja s pomembno tržno močjo, ki mu je naložena tudi obveznost enakega obravnavanja, zahteva, da objavi vzorčno ponudbo za medomrežno povezovanje oziroma operatorski dostop, ki mora biti dovolj razčlenjena, da drugim operaterjem, ki hočejo pri operaterju s pomembno močjo na predmetnem upoštevem trgu določeno storitev v zvezi z medomrežnim povezovanjem oziroma operatorskim dostopom, ni treba plačati zmožljivosti, ki niso nujne za zahtevano storitev. Slednje preprečuje mehanizme, s katerimi bi operater s pomembno tržno močjo pri medomrežnem povezovanju z dodatnimi neutemeljenimi tehničnimi ali komercialnimi pogoji omejeval in oteževal medomrežno povezovanje. Vzorčna ponudba mora biti sestavljena tako, da opiše storitve, ki jih operater s pomembno tržno močjo ponuja v zvezi z medomrežnim povezovanjem oziroma operatorskim dostopom in razčlenjena na komponente v skladu s tržnimi potrebami ter povezanimi pogoji, vključno s cenami, agencija pa sme zahtevati njeno spremembo, če ne ustreza zakonskim določbam, ali določbam odločbe, s katero je bila naložena.

Agencija je navedeno obveznost naložila družbam Telekom Slovenije d.d., T-2 d.o.o., In.life d.d., Tuš telekom d.d., Ljubljanski kabel d.d., Sinfonika d.d., Amis d.o.o. in UPC Telemach že z odločbami št. 3824-60/2007-3 z dne 14.4.2008, št. 3824-63/2007-4 z dne 25.4.2008, 3824-62/2007-2 z dne 25.4.2008, št. 3824-67/2007-2 z dne 25.4.2008, št. 3824-65/2007-2 z dne 25.4.2008, št. 3824-67/2007-2 z dne 25.4.2008, št. 3824-61/2007-5 z dne 25.4.2008 in št. 3824-68/2007-3 z dne 25.4.2008.

Na podlagi navedenega agencija ugotavlja, da je treba družbam Amis d.o.o., Detel Global d.d., Eurotel d.o.o., Mega M d.o.o., Novatel d.o.o., Si.mobil d.d., Softnet d.o.o., T-2 d.o.o., Telekom Slovenije d.d., Telemach d.o.o. in Tušmobil d.o.o. bodisi ohraniti naloženo obveznost zagotavljanja preglednosti bodisi jo na novo naložiti, v okviru katere se mora družbam skupaj z obveznostjo dopustitve operatorskega dostopa in obveznostjo zagotavljanja enakega obravnavanja nujno naložiti tudi obveznost zagotavljanja preglednosti, vključno z objavo vzorčne ponudbe za medomrežno povezovanje oziroma operatorski dostop, saj gre pri tovrstnem operatorskem dostopu oziroma medomrežnem povezovanju za tehnično kompleksno storitev, ki je hkrati povezana z neposrednimi stroški in cenami takšne

medomrežne povezave. Izvajanje obveznosti dopustitve operatorskega dostopa oziroma medomrežnega povezovanja pod pogoji enakega obravnavanja je v tem primeru mogoče le s hkratnim transparentnim prikazom vseh informacij in pogojev, tehničnih in komercialnih, za dostop do omrežja oziroma medomrežnega povezovanja.

Zainteresiranim operaterjem, ki se želijo medomrežno povezati z družbami Amis d.o.o., Detel Global d.d., Eurotel d.o.o., Mega M d.o.o., Novatel d.o.o., Si.mobil d.d., Softnet d.o.o., T-2 d.o.o., Telekom Slovenije d.d., Telemach d.o.o. in Tušmobil d.o.o., samo razkritje določenih informacij ne bi bilo dovolj, zato je nujna objava ustrezne vzorčne ponudbe. Taka vzorčna ponudba mora biti dovolj razčlenjena, tako da operaterjem, ki želijo operatorski dostop oziroma medomrežno povezavo ni treba nabavljati in plačati zmogljivosti, ki niso nujno potrebne za izvedbo zahtevane storitve. V vzorčni ponudbi morajo biti opisane storitve, ki jih operater s pomembno tržno močjo ponuja, razčlenjene na komponente v skladu s tržnimi potrebami, ter z njimi povezani pogoji, vključno s cenami. Navedene družbe morajo tako svoje vzorčne ponudbe objaviti na svojih spletnih straneh na transparentnem in enostavno dosegljivem mestu.

Ob tem agencija ugotavlja, da je družbam Amis d.o.o., Detel Global d.d., Eurotel d.o.o., Mega M d.o.o., Novatel d.o.o., Si.mobil d.d., Softnet d.o.o., T-2 d.o.o., Telekom Slovenije d.d., Telemach d.o.o. in Tušmobil d.o.o. treba naložiti obveznost, v skladu s katero morajo agencijo in vse operaterje s katerimi imajo sklenjene pogodbe o medomrežnem povezovanju neposredno pisno obvestiti o vseh nameravanih spremembah vzorčne ponudbe najmanj 30 dni pred uveljavitvijo sprememb, skupaj z obrazložitvijo spremembe. Nameravane spremembe bodo morale družbe istočasno objaviti tudi na svojih spletnih straneh. S tem se agenciji in drugim operaterjem omogoči, da se pravočasno odzovejo na morebitne spremembe vzorčne ponudbe, ki bi na primer za medomrežno povezovanje postavljala nepotrebne dodatne pogoje ali diskriminirala določene operaterje.

Agencija ocenjuje, da bi se v praksi lahko zgodilo, da bi navedene družbe posameznim operaterjem pri pogajanjih ponujale različne pogoje za operatorski dostop v obliki medomrežnega povezovanja, v primeru, da jim ne bi bila naložena obveznost objave vzorčne ponudbe. Objava vzorčne ponudbe je glede na navedeno sorazmeren ukrep, saj prispeva k transparentnemu delovanju navedenih družb, hkrati pa le dopolnjuje naloženi obveznosti dostopa in enakega obravnavanja. Le z objavo vzorčne ponudbe se lahko namreč učinkovito prepreči postavljanje ovir za vstop na trg ali ovir, ki bi lahko nastopile ob zahtevi po dostopu do omrežnih elementov za medomrežno povezovanje. S tem se olajša vstop na trg novim operaterjem in delovanje obstoječim ter zagotovi učinkovito konkurenco pri zagotavljanju elektronskih komunikacijskih omrežij in elektronskih komunikacijskih storitev na sicer monopolnih upoštevni trgih zaključevanja govornih klicev v posamičnih javnih telefonskih omrežjih na fiksni lokaciji. Za delovanje in razvoj predmetnega upoštevnega trga je nujno, da operaterji poznajo pravila, pod katerimi se zaključujejo govorni klici v posamično javno telefonsko omrežje na fiksni lokaciji, saj ni nobenega drugega načina, s katerim bi se lahko zagotovila komunikacija s končnimi uporabniki posameznega omrežja. Predvsem je to pomembno zaradi nepremostljivih vstopnih ovir na tem upoštevni trgu.

Glede na zgoraj navedeno agencija predlaga, da se družbam Amis d.o.o., Detel Global d.d., Eurotel d.o.o., Mega M d.o.o., Novatel d.o.o., Si.mobil d.d., Softnet d.o.o., T-2 d.o.o., Telekom Slovenije d.d., Telemach d.o.o. in Tušmobil d.o.o. naloži obveznost zagotavljanja preglednosti, na podlagi katere morajo družbe v obliki vzorčne ponudbe za operaterski dostop v obliki medomrežnega povezovanja objaviti vse pogoje (tehnične specifikacije, cene in druge pogoje), ki jih je treba izpolniti za dostop do njihovega omrežja in sicer takoj od naložitve te obveznosti. Navedena obveznost, vključno s predlaganim časovnim okvirjem je sorazmerna in ne more predstavljati nesorazmernega bremena, saj ima večina operaterjev posamičnih javnih telefonskih omrežij na fiksni lokaciji takšne vzorčne ponudbe že objavljene na podlagi obstoječih regulatornih obveznosti na posamičnih predmetnih upoštevni trgih.

Na podlagi slednjega agencija za večino družb, ki že ima objavljene vzorčne ponudbe za medomrežno povezovanje, predlaga rok 45 dni od vročitve odločbe za uskladitev vzorčne ponudbe s obveznostmi, ki bodo izhajale iz odločb na predmetnem upoštevni trgu. Agencija za druge družbe, ki bodo morale vzorčno ponudbo izdelati prvič, predlaga, da to pripravijo in objavijo najkasneje v roku 60 dni od vročitve odločbe.

6.4. Obveznost cenovnega nadzora in stroškovnega računovodstva

Agencija je pri nalaganju obveznosti cenovnega nadzora upoštevala dejstvo, da je vsak izmed operaterjev monopolist pri zaključevanju klicev v lastnem omrežju, ki predstavlja ločen upoštevni trg, po drugi strani pa je upoštevala tudi ustreznost, nujnost in breme, ki ga tovrstne obveznosti predstavljajo za posameznega operaterja. Agencija je pri nalaganju obveznosti upoštevala dosedanje izkušnje, dobre prakse drugih regulatorjev in Priporočilo komisije o zaključevanju klicev.

6.4.1. Opis stroškovne metodologije

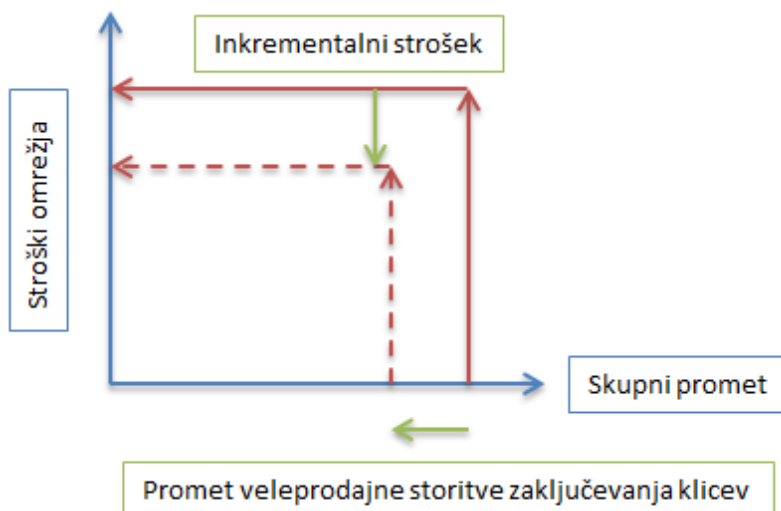
Agencija je pri izračunu cene zaključevanja klicev v posamičnih javnih telefonskih omrežjih na fiksni lokaciji uporabila lasten stroškovni model čistih dolgoročnih prirastnih stroškov (»pure« LRIC). V nadaljevanju podajamo razloge in podlago za uporabo navedene metodologije, splošen opis LRIC metodologije izračunavanja stroškovnih cen zaključevanja klicev in opis lastnega LRIC modela.

Evropska komisija v Priporočilu Komisije o zaključevanju klicev uvodoma ugotavlja, da zelo različne regulacije cen zaključevanja klicev v fiksni in mobilni omrežjih bistveno izkrivljajo razmere na trgu. Evropska komisija tako navaja, da dosedanje pomanjkanje usklajevanja pri uporabi načel stroškovnega računovodstva na trgu zaključevanja klicev potrjuje, da je potreben skupni pristop, ki bo zagotovil večjo pravno varnost in spodbujal morebitne vlagatelje, obenem pa zmanjšal regulatorno breme za obstoječe operaterje. Da bi dosegli te cilje in enotno uporabo v vseh državah članicah, bi bilo treba regulirane cene zaključevanja klicev čim prej znižati na raven stroškov, ki jih imajo učinkoviti operaterji. Evropska komisija nadalje ugotavlja, da je glede na posebne značilnosti trgov zaključevanja klicev treba stroške storitev zaključevanja klicev izračunati na podlagi predvidenih dolgoročnih prirastnih

stroškov. Modeli LRIC upoštevajo le tiste stroške, ki nastanejo pri zagotavljanju predvidenega prirasta. Pristop, ki temelji na prirastnih stroških, upošteva samo dejansko nastale stroške, ki jih ne bi bilo, če storitve, vključene v prirast, ne bi več izvajali (tem stroškom se je torej mogoče izogniti). Zato je upravičena uporaba čistega pristopa LRIC, pri čemer je ustrezni prirastek veleprodajna storitev zaključevanja klicev.

Stroški, ki se jim je mogoče izogniti, so razlika med opredeljenimi skupnimi dolgoročnimi stroški operaterja, ko izvaja vse svoje storitve, in opredeljenimi skupnimi dolgoročnimi stroški istega operaterja, ko izvaja vse svoje storitve razen veleprodajne storitve zaključevanja klicev, s katero oskrbuje tretje stranke.

Slika 15: Čisti inkrementalni strošek veleprodajne storitve zaključevanja klicev

Da bi zagotovili primeren pripis stroškov, je treba razlikovati med stroški, ki so odvisni od prometa, tj. vsemi stalnimi in spremenljivimi stroški, ki se povečajo, ko se poveča promet, in stroški, ki niso odvisni od prometa, tj. vsemi stroški, ki se ne povečajo, ko se poveča promet. Da bi opredelili stroške, ki se jim je mogoče izogniti pri veleprodajnem zaključevanju klicev, je treba zanemariti stroške, ki niso odvisni od prometa.

Poleg tega bi bilo primerno, da se stroške, odvisne od prometa, najprej dodeli drugim storitvam, ki niso veleprodajne storitve zaključevanja klicev (npr. vzpostavljanju povezave, podatkovnim storitvam, IPTV), pri čemer bi bilo veleprodajno zaključevanje klicev storitev, ki bi jo upoštevali kot zadnjo. Stroški, nastali pri veleprodajni storitvi zaključevanja klicev, bi morali biti torej visoki samo toliko kot dodatni stroški, ki nastanejo pri opravljanju storitve.

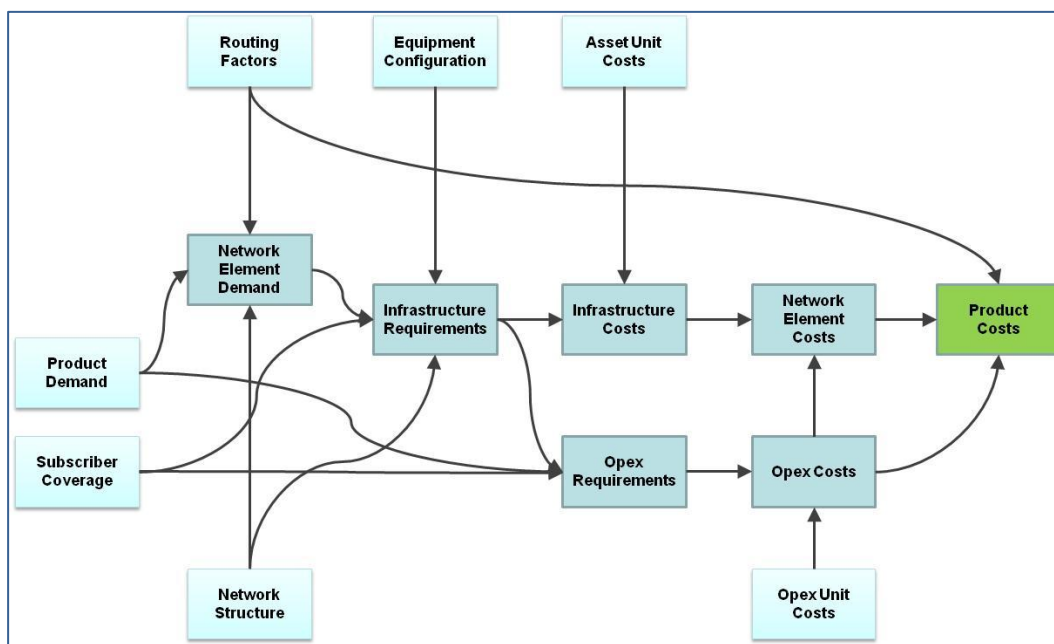
Agencija mora zaradi spodbujanja naložb operaterjev omrežjih, vključno v omrežja naslednje generacije, upoštevati naložbe operaterja omrežja in mu zagotoviti primerno stopnjo donosnosti naložbe glede na vložena sredstva. Navedena metodologija v stroškovnem

modelu preko povračila stroškov kapitala, določenega s pomočjo metode WACC zagotavlja primerno stopnjo donosnosti naložbe glede na vložena sredstva in s tem povezana tveganja. Model agencije, ki ga je uporabila za izračun stroškovne cene učinkovitega zagotavljanja klicev v javnem telefonskem omrežju na fiksni lokaciji in temelji na metodologiji čistih dolgoročnih prirastnih stroškov (*pure Long Run Incremental Costs*), je za agencijo izdelala ekspertna skupina ekonomske in inženirske stroke družbe BWCS Ltd., skladno s Priporočilom Komisije o zaključevanju klicev.

Stroškovno ceno učinkovitega zagotavljanja storitve zaključevanja klicev v višini 0,0876 € centa na minuto brez DDV, ki predstavlja ceno »pure« LRIC, je agencija izračunala z lastnim stroškovnim modelom po metodi »pure« LRIC »bottom up« (od spodaj navzgor), ki je hkrati uravnotežen oziroma kalibriran tudi s podatki »top down« (od zgoraj navzdol), kar v Priporočilu Komisije o zaključevanju klicev predlaga tudi Evropska komisija, saj tako revidirani podatki izboljšajo morebitne pomanjkljivosti povsem »bottom up« modela. Model je osnovan na tehničnem modelu, ki temelji na učinkoviti sodobni tehnologiji in ne na obstoječi operaterjevi tehnologiji omrežja.

Topologija omrežja temelji na geografskem območju, ki ga s fiksnim omrežjem pokriva družba Telekom Slovenije d.d., saj po mnenju agencije takšna topologija predstavlja primerno in učinkovito topologijo omrežja za fiksno govorno telefonijo. Glavna vozlišča so predvidena na istih lokacijah, na katerih je nameščena oprema družbe Telekom Slovenije d.d., tip opreme v posameznem vozlišču pa je odvisen od predpostavk vključenih v model in povpraševanja po storitvah.

Slika 16: Blok shema procesa za izračun stroškov v »pure« LRIC modelu

V modelu je uporabljena amortizacijska metoda »tilted annuities«, ki jo je agencija uporabila tudi že v preteklih stroškovnih modelih. Navedena amortizacijska metoda upošteva tako ekonomsko dobo izrabe osnovnega sredstva kot tudi trend gibanja cen posameznega sredstva. Skladno z metodologijo pa se obračunavajo stroški po tekočih cenah - CCA (current cost accounting).

Povpraševanje po storitvah se prenese na povpraševanje po omrežnih elementih, ki so definirani z omrežno strukturo in »routing« faktorji. Nadalje se povpraševanje prenese na infrastrukturne zahteve, ki so definirane s konfiguracijo opreme, s tem pa naj bi bili ocenjeni tudi infrastrukturni stroški. Vse skupaj lahko prevedemo na stroške omrežnih elementov in končno v stroške storitev.

Operativni stroški (Opex) so določeni glede na stroške omrežnih elementov, ki temeljijo na upoštevanju infrastrukturnih zahtev, kot je povpraševanje po storitvah in pokritost. Glede na tip operativnega stroška, se ta direktno veže na stroške omrežnih elementov oziroma na stroške posameznih storitev.

Tehnični model za izračun čistega inkrementa zaključevanja klicev tretjim strankam uporablja dva primera povpraševanja po storitvah:

1. Celotno povpraševanje po storitvah
2. Celotno povpraševanje po storitvah, brez storitve zaključevanje klicev tretjih strankam (veleprodaja)

Inkrementalni (prirastni) strošek se odraža kot sprememba v celotnih stroških podjetja, kot posledica spremembe proizvedene količine zaključevanja klicev. Predstavlja dodaten strošek zagotavljanja storitve oz. strošek, ki bi ga podjetje prihranilo, če določene storitve ne bi zagotavljalo. Z dolgoročnimi inkrementalnimi stroški se meri razlika v stroških, ko operater neko storitev zagotavlja in ko je ne zagotavlja. Razlika v stroških, ki jo obravnavata oba sklopa povpraševanj, je strošek čistega inkrementa za storitev zaključevanja klicev v posamičnem javnem omrežju na fiksni lokaciji.

Agencija je pri razvijanju modela za izračun »pure« LRIC cene za zaključevanje klicev v fiksnem omrežju pridobila tehnične podatke o omrežju in omrežnih elementih družbe Telekom Slovenije d.d., katere je delno uporabila tudi v stroškovnem modelu. Družba Telekom Slovenije d.d. je posredovala tudi podatke o povpraševanju za vsako navedeno storitev v modelu ter število priključkov po posameznih storitvah.

V okviru operativnih stroškov je družba Telekom Slovenije d.d. posredovala podatke o stroških poslovnih in tehničnih prostorov, stroške zaposlenih ter zahtevanem prostoru za vsako zahtevano kategorijo zaposlenih s predvideno rastjo cen in delež zaposlenih na omrežju ter delež zaposlenih za odpravo napak. Specificirane so bile funkcijske lokacije ter kategorija zaposlenih na tej lokaciji skupaj s povzročitelji stroškov in na koncu letni strošek za vsakega določenega povzročitelja stroškov.

Podatke o nabavnih vrednostih in stroških opreme je družba Telekom Slovenije d.d. posredovala za vsako kategorijo opreme v omrežju: nabavna vrednost enote, delež letnega

stroška podpore, delež planiranih stroškov, zahtevan fizični prostor za opremo znotraj tehničnih stavb, strošek energije, strošek vzdrževanja na enoto opreme, življenjska doba opreme in gibanje cen v prihodnosti.

Model agencije temelji na arhitekturi hipotetičnega omrežja naslednje generacije za katerega je značilno, da omogoča prenos in distribucijo vseh storitev (govor, podatki, video..) preko skupnega IP hrbteničnega omrežja. Prednosti uporabe lastne metode dolgoročnih inkrementalnih stroškov so predvsem spodbujanje učinkovitega zagotavljanja storitev, s tem ko se pokriva inkrementalne stroške na osnovi predvidenih stroškov, ob upoštevanju najbolj učinkovite dostopne tehnologije. Vsi govorni klici se ne glede na to, ali izvirajo in se zaključujejo v omrežju ponudnika ali se zaključujejo v omrežju alternativnega operaterja predajajo na IP nivoju. Medomrežno povezovanje tako ni več izvedeno preko medijskih prehodov (MGW), temveč se za ta namen uporabljajo neposredne IP povezave med robnimi nadzorniki sej (SBC), ki med drugim zagotavljajo tudi varnost in s tem zaščito klicne centrale (SSW) pred zunanjim okoljem.

Agencija je modelirala fiksno omrežje učinkovitega operaterja, kot je to podrobno opisano v poglavju 3.5. in prikazano na sliki 9. V spodnji tabeli pa je predstavljen potek klica preko ključnih omrežnih elementov za glavne govorne storitve, ki so bile modelirane v stroškovnem modelu.

Tabela 5: *Potek klica preko ključnih omrežnih elementov*

Storitev	Omrežna pot
Nacionalni klici	MSAN – Agregacijsko stikalo – Robni usmerjevalnik – Distribucijski usmerjevalnik – Jedrni usmerjevalnik – Klicni strežnik (SSW) – Jedrni usmerjevalnik – Distribucijski usmerjevalnik – Robni usmerjevalnik – Agregacijsko stikalo – MSAN
Posredovanje klicev	MSAN – Agregacijsko stikalo – Robni usmerjevalnik – Distribucijski usmerjevalnik – Jedrni usmerjevalnik – Klicni strežnik (SSW) – Robni nadzornik sej (SBC) – Drugi operater
Zaključevanje klicev	Drugi operater – Robni nadzornik sej (SBC) – Klicni strežnik (SSW) – Jedrni usmerjevalnik – Distribucijski usmerjevalnik – Robni usmerjevalnik – Agregacijsko stikalo – MSAN

Iz zgornje tabele je razvidno, da se pri zaključevanju klicev uporabljajo naslednji ključni omrežni elementi: robni nadzornik sej (SBC), klicni strežnik (SSW), jedrni usmerjevalnik, distribucijski usmerjevalnik, robni usmerjevalnik, agregacijsko stikalo in MSAN. Metodologija izračuna poudarja, da je potrebno razlikovati med stroški, ki so odvisni od prometa in stroški, ki niso odvisni od prometa. Da bi opredelili stroške, ki se jim je mogoče izogniti pri veleprodajnem zaključevanju klicev, je potrebno zanemariti stroške, ki niso odvisni od prometa.

Stroški, ki so odvisni od prometa oziroma se jim je mogoče izogniti pri zaključevanju klicev tretjih strank izhajajo iz naslednjih omrežnih elementov: robni nadzornik sej (SBC) in klicni strežnik (SSW).

Tabela 6: Stroški klica po omrežnih elementih

Omrežni element	Strošek
Robni nadzornik sej (SBC)	0,0213 € centa
Klicni strežnik (SSW)	0,0663 € centa
Skupaj strošek FTR	0,0876 € centa = 0,000876 €

Tako modelirana cena za zaključevanje klicev v posamičnih javnih telefonskih omrežjih na fiksni lokaciji v skladu z metodologijo »pure« LRIC BU znaša 0,0876 € centa oziroma 0,000876 €.

Po zgoraj opisani metodologiji primeri stroškov, ki so zajeti v prirastu storitve zaključevanja klicev, vključujejo dodatno zmogljivost omrežja, ki je potrebna za prenos dodatnega veleprodajnega prometa zaključevanja klicev (dodatna omrežna infrastruktura).

Agencija je skozi analizo ugotovila, da je na trgu razviden trend konstantnega upadanja TDM priključkov. Iz tega naslova agencija pričakuje, da bo družba Telekom Slovenije d.d., kot dober gospodar sledila trendom na trgu in se na njih ustrezno odzvala, ter v ustreznem časovnem okviru s postopnim ukinjanjem omrežnih elementov, ki v primeru IP tehnologije niso več potrebni. Družba Telekom Slovenije d.d. bi tako lahko na dolgi rok zmanjševala stroške vzdrževanja dveh omrežij ter posredno s tem povečala svojo učinkovitost.

6.4.2. Predlagane obveznosti cenovnega nadzora

Agencija je z odločbo 3824-60/2007 z dne 21.04.2008 naložila družbi Telekom Slovenije d.d. obveznost vzpostavitve stroškovnega računovodstva, ki temelji na metodi dolgoročnih prirastnih stroškov (LRIC). Po tej metodi so lahko podlaga za oblikovanje stroškovne cene le tisti stroški, ki odražajo učinkovito zagotavljanje storitev z najboljšo razpoložljivo tehnologijo, pri čemer se ne upoštevajo pretekli stroški, temveč tekoči stroški ali stroški, ki sledijo iz predvidenih bodočih naložb.

Agencija je družbi Telekom Slovenije d.d. naložila, da mora vzpostaviti sistem stroškovnega računovodstva po metodi dolgoročnih inkrementalnih stroškov (LRIC) od zgoraj navzdol (»top down«). Družba Telekom Slovenije d.d. je morala agenciji posredovati natančen opis sistema stroškovnega računovodstva, ki temelji na metodologiji LRIC z vsemi elementi, ključni, razporeditvene faktorje, količine za preveritev modela. Družba Telekom Slovenije d.d.

je agenciji v roku posredovala kalkulacijo cen medomrežnega povezovanja na osnovi LRIC stroškovnega modela. Agencija je pri preverjanju izračunanih stroškovnih cen iz modela Telekom Slovenije d.d. ugotovila, da so le te višje, kot jih izračunala agencija z lastnim modelom. Agencija je leta 2009 v postopku nadzora pozvala družbo Telekom Slovenije d.d., da je uveljavila cene, ki jih je izračunala agencija s svojim modelom. Model dolgoročnih inkrementalnih stroškov (LRIC) je v preteklem obdobju za agencijo razvil svetovalni inštitut WIK Consult GmbH iz Nemčije. Predmetni model je temeljil na načelu optimalne zasnove omrežja (princip »bottom-up«), izključno na TDM tehnologiji. Stroškovne cene izračunane na podlagi navedenega lastnega LRIC modela, ki vključuje izključno TDM tehnologijo veljajo še danes.

Agencija je v letu 2008 z odločbami št. 3824-61/2007/5 z dne 25.4.2008 družbo Amis d.o.o., št. 3824-62/2007/2 z dne 25.4.2008 družbo In.life d.d., št. 3824-65/2007/2 z dne 25.4.2008 družbo Ljubljanski kabel d.d., št. 3824-67/2007/2 z dne 25.4.2008 družbo Sinfonika d.d., št. 3824-63/2007/4 z dne 25.4.2008 družbo T-2 d.o.o., št. 3824-64/2007/2 z dne 25.4.2008 družbo Tuš Telekom d.d. in št. 3824-68/2007/3 z dne 25.4.2008 družbo UPC Telemach d.o.o. določila za operaterje s pomembno tržno močjo na predmetnem upoštevem trgu in jim naložila obveznost cenovnega nadzora, v okviru katere so morali cene zaključevanja klicev v svojem javnem telefonskem omrežju na fiksni lokaciji na tistem nivoju medomrežne povezave, ki omogoča dostop do vseh končnih uporabnikov predmetnega operaterja, postopno približevati najnižji izračunani stroškovni ceni zaključevanja klicev v javnih telefonskih omrežjih na fiksni lokaciji v Republiki Sloveniji, in sicer tako, da so sledili dinamiki postopnega približevanja (glide path) in sicer so od 1.6.2008 morali oblikovati in uveljaviti ceno zaključevanja klicev v javnem telefonskem omrežju na fiksni lokaciji, ki ni za več kot 40 % presegala najnižje izračunane cene (IX nivo) vse do 1.1.2011, ko so morali ceno zaključevanja klicev v svojem javnem telefonskem omrežju na fiksni lokaciji izenačiti z najnižjo izračunano stroškovno ceno na tistem nivoju medomrežne povezave, ki omogoča dostop do vseh končnih uporabnikov predmetnega operaterja (IX nivo).

Navedeni operaterji trenutno še vedno zaračunavajo stroškovne cene izračunane na podlagi LRIC stroškovnega modela agencije, ki vključuje izključno TDM tehnologijo in ki omogoča dostop do vseh končnih uporabnikov predmetnega operaterja.

Agencija lahko v skladu s 106. členom ZEKom-1 naloži določenemu operaterju omrežja s pomembno tržno močjo obveznosti s pokrivanjem stroškov in kontrolo cen, vključno z obveznostmi glede stroškovne naravnosti cen in obveznostmi glede sistemov stroškovnega računovodstva, v povezavi z zagotavljanjem določene vrste medomrežnega povezovanja oziroma operatorskega dostopa.

Agencija naloži obveznosti iz prejšnjega odstavka, če na podlagi tržne analize iz 100. člena tega zakona oceni, da bi lahko operater omrežja iz prejšnjega odstavka zaradi pomanjkanja učinkovite konkurence obdržal ali previsoke cene ali prenizko razliko med maloprodajnimi in grosističnimi cenami in bi to bilo v škodo končnih uporabnikov. Skladno s tem bo Agencija naložila obveznosti cenovnega nadzora, kot to izhaja iz nadaljevanja. Agencija bo pri naložitvi obveznosti zaradi spodbujanja naložb operaterjev omrežij, vključno v omrežja naslednje generacije, to upoštevala in mu zagotovila primerno stopnjo donosnosti naložbe

glede na vložena sredstva, pri čemer upošteva tveganja, povezana s posamičnim projektom novih naložb v omrežje. Vsak mehanizem pokrivanja stroškov, ki ga predpiše agencija, je namenjen pospeševanju učinkovitosti in trajnostne konkurence ter povečanje koristi potrošnikov.

Operaterji na trgu fiksne telefonije so monopolisti pri nudenju zaključevanja govornih klicev v svojem omrežju in tako lahko izkoriščajo to prednost pri opravljanju navedenih storitev. Tako lahko za druge operaterje oblikujejo ceno za zaključevanje govornih klicev v svojem omrežju na višji ravni kot za zaključevanje govornih klicev vzpostavljenih in zaključenih v lastnem fiksnem omrežju oziroma samo za določenega drugega operaterja. Agencija ugotavlja, da utegnejo operaterji s pomembno tržno močjo ob odsotnosti tovrstnih ukrepov cenovnega nadzora omejevati razvoj konkurence s postavljanjem cen, ki niso stroškovno naravnane in ki bi bile v končni posledici v škodo končnih uporabnikov. Pri nalaganju stroškovnih obveznosti, ki takšna dejanja preprečujejo, se je agencija oprla na določila zgoraj navedenega Priporočila Komisije.

Predlagani ukrepi so nujni in sorazmerni za zagotavljanje dolgoročne konkurenčnosti in varstva končnih uporabnikov, saj s pozitivnim vplivom na zmanjševanje in izenačevanje veleprodajnih cen posledično pozitivno vpliva tudi na maloprodajne cene, ki na dogajanju na trgu nimajo neposrednega in zadostnega vpliva. Transparenten nadzor nad veleprodajnimi cenami je namreč nujen, da se drugim operaterjem omogoči dostopnost komunikacijskih storitev na veleprodajnem trgu.

Agencija pa v skladu z analizo ugotavlja, da je na trgu še vedno močno prisotno omrežje TDM, ter da je razlika v ceni v nekaterih primerih več kot desetkratna, poleg tega so vsi operaterji že investirali v MGW vmesnike, družba Telekom Slovenije d.d. pa večino prometa še vedno usmerja preko TDM omrežja. Agencija je predlagano veleprodajno ceno zaključevanja klicev v fiksnem omrežju, izračunala po lastnem stroškovnem modelu, vendar pa glede na izsledke analize in zgoraj navedena dejstva, predlaga, da operaterji sledijo postopnemu prehodu k izračunani ceni. Agencija nadalje meni, da bi nenaden prehod na novo izračunano stroškovno ceno operaterjem predstavljal prevelik nenadni upad prihodkov, da bi se lahko učinkovito prilagodili novi stroškovni ceni s tem, da bi ustrezno in pravočasno zmanjšali lastne stroške.

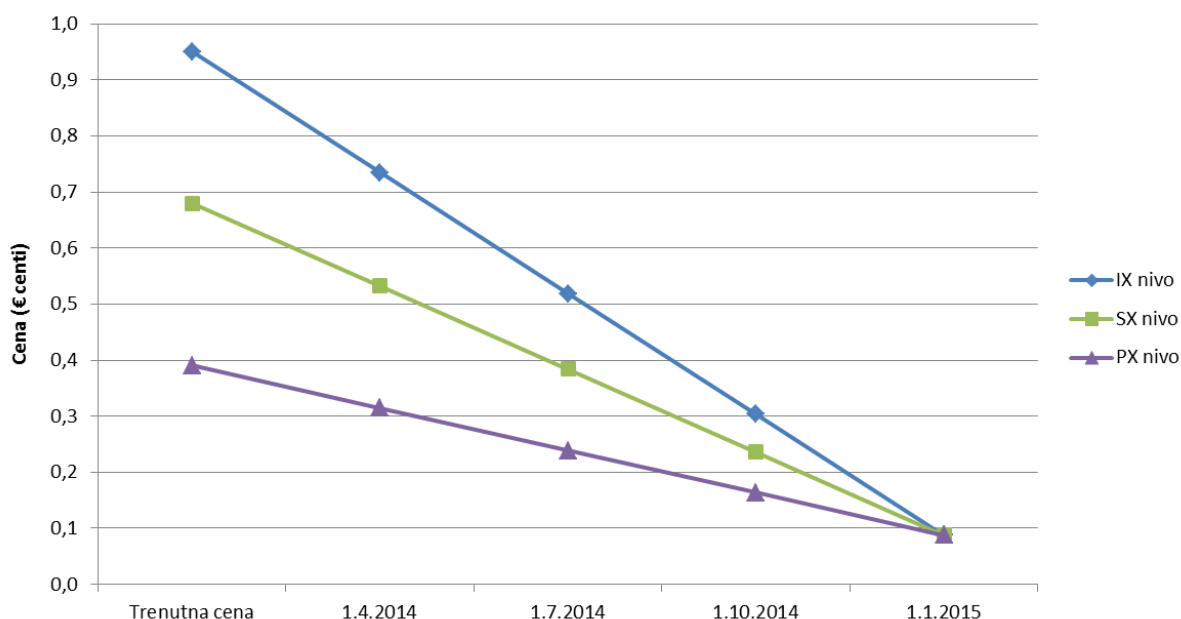
Agencija za operaterje s pomembno tržno močjo tako predlaga postopen prehod od trenutno stroškovno naravnanih »pure« LRIC cen učinkovitega zagotavljanja storitev zaključevanja klicev na IX, SX in PX nivoju v TDM omrežju k enotni stroškovni »pure« LRIC ceni učinkovitega zagotavljanja storitev zaključevanja klicev v »all-IP« omrežju, kot sledi iz tabele 7. Agencija se je za postopen prehod iz treh nivojev na enotno ceno odločila iz razloga, ker trenutno vsi alternativni operaterji zaračunavajo ceno zaključevanja klicev v svojem telefonskem omrežju na tistem nivoju medomrežne povezave, ki omogoča dostop do vseh končnih uporabnikov predmetnega operaterja (IX nivo) in si z nenadnim prehodom na novo izračunano stroškovno ceno zaključevanja klicev v višini 0,0876 € centa ne bi mogli povrniti investicije v obstoječe TDM medomrežne povezave. Da bi se operaterjem omogočil lažji prehod na IP medmrežno povezovanje je agencija v sklopu obveznosti dopustitve operatorskega dostopa predlagala, da se družbi Telekom Slovenije d.d. naložil, da mora po

uveljavitvi novih obveznosti še najmanj eno leto omogočati obstoječe TDM medomrežne povezave, zaradi česar agencija meni, da je potreben postopen prehod k novi izračunani stroškovni ceni zaključevanja klicev učinkovitega operaterja.

Tabela 7: Postopen prehod cen zaključevanja klicev k »pure« LRIC ceni učinkovitega zagotavljanja storitev zaključevanja klicev v »all-IP« omrežju

Nivo	Trenutna cena	1.4.2014	1.7.2014	1.10.2014	1.1.2015
IX	0,95 € centa	0,7344 € centa	0,5188 € centa	0,3032 € centa	0,0876 € centa
SX	0,68 € centa	0,5319 € centa	0,3838 € centa	0,2357 € centa	0,0876 € centa
PX	0,39 € centa	0,3144 € centa	0,2388 € centa	0,1632 € centa	0,0876 € centa

Slika 17: Grafična ponazoritev postopnega prehoda cen zaključevanja klicev k »pure« LRIC ceni v »all-IP« omrežju

Agencija tako predlaga, da se z izdajo regulatornih odločb vsem operaterjem s pomembno tržno močjo naloži ceno zaključevanja govornih klicev v posamičnih javnih telefonskih omrežjih na fiksni lokaciji skladno z zgornjo preglednico. Stroškovna cena izračunana po zgoraj opisanem lastnem stroškovnem modelu agencije v višini 0,000876 € oziroma 0,0876 € centa, bi tako stopila v veljavo 1.1.2015.

Glede asimetrije cen med operaterji Evropska komisija meni, da na trgih mobilne telefonije veljajo v prehodnem obdobju višji stroški na enoto, dokler ti ne dosežejo minimalnega

učinkovitega obsega. Drugače je pri operaterjih na trgih fiksne telefonije, ki lahko dosežejo nizke stroške na enoto, s tem da svoja omrežja na posebnih geografskih območjih usmerijo na povezave z veliko prometa in/ali najamejo ustrezne povezave pri glavnih operaterjih. Tudi iz prakse izhaja, da je enako zaračunavanje za zaključevanje klicev med operaterji v državah članicah običajen način regulacije. Agencija pa je s trenutno veljavnimi regulatornimi odločbami na obravnavanem upoštevnom trgu, ki veljajo za operaterje s pomembno tržno močjo, z dnem 1.1.2011 asimetrijo veleprodajnih cen za zaključevanje klicev ukinila. Agencija s tem namenom predlaga, da veljajo simetrične cene veleprodajne storitve zaključevanja klicev za vse operaterje s pomembno močjo na obravnavanem trgu.

Agencija meni, da bo uvedba predlagane stroškovne cene za zaključevanje klicev imelo pozitivne učinke na končne uporabnike fiksnih govornih storitev. Prihranki se lahko kažejo bodisi v okviru znižanja maloprodajnih cen ali preko dodatnih naložb in inovacij v storitvah fiksne telefonije in/ali tehnologije.

6.4.3. Oblikovanje cen ostalih storitev, nujnih za zaključevanje klicev

Operaterji s pomembno tržno močjo bodo morali za ostale storitve, ki so nujne za zaključevanje klicev v fiksnem omrežju oblikovati učinkovite stroškovne cene in agenciji te cene na njeno zahtevo stroškovno dokazati in utemeljiti. Pri oblikovanju lahko upoštevajo le nastali učinkoviti strošek, neučinkovitost operaterja, podvajanje stroškov, prenašanje stroškov je treba izločiti, saj morebitnih stroškov takšne neučinkovitosti, operaterji, ki plačujejo cene drugih storitev, ki so nujne za zaključevanje klicev, niso dolžni plačevati. Agencija predlaga, da začnejo te cene veljati z začetkom veljavnosti posamezne regulatorne odločbe na predmetnem upoštevnom trgu.

Agencija lahko v času veljavnosti odločbe zahteva utemeljitev in prilagoditev navedenih cen na podlagi stroškovnih kalkulacij družb ali na podlagi lastnih metod stroškovnega računovodstva, pri tem lahko agencija upošteva tudi stroškovne cene, ki so na voljo pri drugih fiksnih omrežjih. Pri drugih cenah storitev, ki so nujne za zaključevanje klicev gre praviloma predvsem za enkratne zneske priključnin za dostopovne vode, vzpostavljanje in testiranje signalizacijskih vodov, mesečne vzdrževalnine dostopovnih kapacitet in signalizacije, testiranje medomrežnih povezav in podobno.

Agencija pri naložitvi te obveznosti zasleduje cilj, da se morajo operaterji s pomembno tržno močjo na razumno zahtevo drugih operaterjev z njimi medomrežno povezati. Z zaračunavanjem prekomernih cen in cen, ki ne bi temeljile na dejanskih stroških za navedene storitve, bi lahko operaterji s pomembno tržno močjo poskušali preprečiti dostop do svojega omrežja in vzpostavitev medomrežne povezave, ali pa bi na ta način z nerazumnimi komercialnimi pogoji onemogočali in ogrozili že obstoječe medomrežne povezave in operaterje, ki jim ti stroški z vzdrževanjem in ohranjanjem medomrežnih povezav nastajajo. Prav tako pa bi lahko morebitne stroške lastne neučinkovitosti pri zagotavljanju teh storitev neupravičeno prevalili na kupce teh storitev, ki brez njih ne morejo zaključevati klicev. Posledica tega bi lahko bila, da medomrežne povezave ne bi bile vzpostavljene, ali da ne bi bile vzpostavljene v zadostnih kapacitetah, v obeh primerih pa bi

to pomenilo, da končni uporabniki takšnih omrežij ne bi bili povezani. Agencija zato predlaga navedeno obveznost vsem operaterjem s pomembno močjo kot nujen in sorazmeren ukrep glede na cilje, ki jih zagotavlja, saj med operaterji zagotavlja trajnostno konkurenco, končnim uporabnikom pa omogoča povezljivost in posledično možnost izbire.

Kazalo slik

Slika 1: <i>Postopen prehod na simetrične cene zaključevanja klicev</i>	9
Slika 2: <i>Število prenosov fiksne telefonske številke med operaterji</i>	10
Slika 3: <i>Penetracija fiksne telefonije na gospodinjstva</i>	16
Slika 4: <i>Tržni deleži operaterjev fiksne telefonije glede na število telefonskih priključkov</i>	17
Slika 5: <i>Tržni deleži operaterjev fiksne telefonije glede na zaključen promet</i>	18
Slika 6: <i>Medomrežno povezovanje operaterjev</i>	20
Slika 7: <i>Medomrežno povezovanje alternativnih operaterjev z omrežjem družbe Telekom Slovenije d.d.</i>	21
Slika 8: <i>Shema omrežja družbe Telekom Slovenije d.d.</i>	23
Slika 9: <i>Hierarhična shema omrežja učinkovitega operaterja</i>	25
Slika 10: <i>Vozlišča transportnega omrežja učinkovitega operaterja s ključnimi omrežnimi elementi</i>	27
Slika 10: <i>Rast upravljane IP telefonije glede na število telefonskih priključkov</i>	33
Slika 11: <i>Tržni deleži priključkov upravljane IP telefonije glede na tehnologijo dostopa</i>	34
Slika 12: <i>Tržni deleži operaterjev upravljane IP telefonije glede na število priključkov</i>	35
Slika 13: <i>Tržni deleži operaterjev glede na delež zaključenih klicev v lastnem omrežju</i>	47
Slika 15: <i>Čisti inkrementalni strošek veleprodajne storitve zaključevanja klicev</i>	63
Slika 16: <i>Blok shema procesa za izračun stroškov v »pure« LRIC modelu</i>	64
Slika 17: <i>Grafična ponazoritev postopnega prehoda cen zaključevanja klicev k »pure« LRIC ceni v »all-IP« omrežju</i>	70

Kazalo tabel

Tabela 1: <i>Seznam operaterjev nacionalnih in mednarodnih javno dostopnih telefonskih storitev na fiksni lokaciji</i>	11
Tabela 2: <i>Seznam operaterjev, ki zaključujejo klice v lastnih javnih telefonskih omrežjih na fiksni lokaciji</i>	12
Tabela 3: <i>Seznam preprodajalcev storitev, za katere opravljajo veleprodajno storitev zaključevanja klicev na fiksni lokaciji drugi operaterji</i>	13
Tabela 4: <i>Število vozlišč posameznih hierarhičnih nivojev v omrežju učinkovitega operaterja</i>	28
Tabela 5: <i>Potek klica preko ključnih omrežnih elementov</i>	66
Tabela 6: <i>Stroški klica po omrežnih elementih</i>	67
Tabela 7: <i>Postopen prehod cen zaključevanja klicev k »pure« LRIC ceni učinkovitega zagotavljanja storitev zaključevanja klicev v »all-IP« omrežju</i>	70